

KATEDRA

Cena 2 EUR

Številka 2 • Letnik 4 • Februar 2009

Kriza za vse!

9 770022 929009

Hiša jezikov Učenje tujih jezikov v prijetnem vzdušju

Temelj Hiše jezikov sestavljajo jezikovni programi, ki upoštevajo mednarodne standarde in so usklajeni z evropskimi jezikovnimi nivoji. Primerni so za vsakogar: osnovnošolce, dijake, študente, odrasle, podjetja in druge organizirane skupine. Hiša jezikov ima odlično ekipo profesorjev, ki s svojo strokovnostjo, inovativnostjo, kreativnostjo in fleksibilnostjo, kvalitetno prenaša znanje na udeležence tečajev.

V preteklem letu smo posodobili tečaje z novim programom »English Any Time«, ki se nadaljuje tudi v letu 2008, in vsem udeležencem omogoča, da se skozi vso leto kadarkoli lahko vključujejo v katerokoli izmed petih zahtevnostnih stopenj.

V Hiši jezikov smo uvedli moderniziralo učenja z uporabo naprednih interaktivnih tabel, ki omogočajo na moderen digitalni način učenje tujega jezika. V kombinaciji z multimedijskimi elementi, kot so zvok, glasba, interaktivne naloge in video posnetki, je zagotovljeno, da vsaj tečajnik učinkoviteje osvoji znanje tujega jezika na zanimiv ter tudi zabaven način.

Tečaji potekajo v prijetni družbi, lahko pa se odločite za individualni program ter tako izkoristite dodatne ugodnosti in prednosti. Hiša jezikov ponuja tečaje

15-tih svetovnih jezikov: angleščine, nemščine, španščine, italijanščine, francoščine, ruščine, albanščine, madžarščine, makedonščine, arabščine, kitajščine, japonščine, hrvaščine in srbsčine.

Za tujce v Sloveniji je dodatno organiziran tečaj slovenskega jezika. Hiša jezikov je mlada jezikovna šola, usmerjena k nenehnemu razvoju storitev z namenom uvrstiti se med vodilne jezikovne šole v Sloveniji.

Moderni pristop učenja predstavlja e-šola, ki je nov sistem poučevanja z internetom in elektronsko pošto. E-šola odlično dopolnjuje in utrjuje znanje z uporabo najmodernejših tehnologij in omogoča učenje na daljavo. Hiša jezikov nudi vsem udeležencem brezplačno pisno testiranje znanja, brezplačno ustno

testiranje znanja s profesorjem izbranega jezika in brezplačno pripravo osebnega izobraževalnega načrta.

V Hiši jezikov nudimo tudi prevajalske storitve vseh naštetih jezikov v slovenščino in obratno.

Individualni izobraževalni programi so namenjeni vsem, ki se zaradi pomanjkanja časa ali individualnih želja ne morejo priključiti drugim oblikam izobraževalnih programov. Udeleženci tovrstnih programov imajo navadno jasno začrtane cilje, ki jih želijo doseči in v kolikšnem času.

Ti programi so popolnoma fleksibilni udeležencem glede kraja, časa ter trajanja programa in zaradi intenzivnosti prinašajo hitre rezultate.

Podrobnejšo ponudbo naših jezikovnih tečajev, cenike in posebne ugodnosti najdete na spletnem naslovu

www.hisajezikov.com

Hiša jezikov

Jezikovni programi po Vaši meri:

ENGLISH
Any Time

Splošni 60-urni jezikovni program

Individualni jezikovni program

PO - PUST

↻ Na hrano, obleke, službe... ↻

VOJNA EKONOMIJA 6

»Vlada bo pomagala zdravemu delu gospodarstva, da bo po krizi še močnejše, slaba podjetja brez prihodnosti pa naj ne pričakujejo pomoči,« je pred kratkim dejal premier Pahor. In v čem je tukaj problem? Da močnejši postanejo še močnejši.

IZ DOMAČEGA GNEZDA 10

Nebrzdan egoizem, nenasitnost in napuh so lastnosti, ki so botrovale prav vsem najbolj črnim dogodkom, ki so človeštvu prinašali zgolj gorje in bedo. V tej vsebini najdemo vzrok prestiža in siromaštva, a ostaja odprto vprašanje, kdo določa komu je odmerjeno več in komu manj ali nič.

DRŽAVLJANSKA VZGOJA 16

Ne le da se država vede kakor preplašen potepuški pes, ki se umakne pred vsako malo glasnejšo družino, tudi ljudje se vse bolj zapirajo v zasebnost. Družbena vez se je raztrgala kakor stara, neuporabljena narodna noša. Vez, katere osnovno vezivo naj bi bilo zaupanje, se je preprosto razpustila.

ZAPISI IZ MRTVEGA DOMA 18

No, že na prvih straneh dela, pod naslovom Kadilo in žveplo, postavlja Adolf Holl Marijo v skoraj brutalen seksualni kontekst; izpostavlja ga s pismom nekega svojega znanca, ki ima poleg srhljivih patoloških strahov pred peklom tudi tako rekoč pornoteološki problem z nekim Marijinim kipom.

INTERVJU 24

Če bi bila situacija takšna, da bi imeli 'pametne' rakete, jih nikoli ne bi izstrelili drugam kot na vojaško tarčo. Vendar pa so naši minometi in rakete zelo tehnološko zaostali. Tako jih streljamo glede na njihove zmoglosti v odziv na Izraelsko okrutnost. Ne vemo natančno, kaj bomo zadeli.

SOSEDSKI ODNOSI 27

Vsaka oblast si je umazala roke z različnimi špekulacijami v gospodarstvu, zato se vsaka kritika lahko spodbija z argumentom – saj ste vendar vi počeli iste, če ne celo hujše stvari. In ekonomske napake so popravljive. Težko popravljive, ampak neprimerno lažje popravljive kot napake, ki stanejo ozemlja.

FILM 33

Pred nami je že enainosemdeseta podelitev prestižnih ameriških filmskih nagrad oskarjev, ki je vsako leto predstavljena pompozno in v ameriški filmski industriji velja za filmski dogodek leta. Največ nominacij, kar trinajst, je prejel film režiserja Davida Fincherja, The Strange Case of Benjamin Button.

INTERVJU 34

Prekmurci smo, vsaj v pretežnem delu, seveda »ljudje z ravnice«. Dejstvo je, da je prekmurska kolektivna duša zaradi tisočletnega bivanja znotraj madžarske države na nek način še zmeraj frustrirana in da je naš, pogojno rečeno, nacionalni značaj dokaj nesamozavesten, pa tudi depresiven.

PROMETEJEV DNEVNIK 12

Prepad med revnimi in bogatimi se že pogovorno večja in ideologija potrošništva se spričo realnosti vedno bolj krha. Krilatica o plimi, ki naj bi dvignila vse čolne, sedanjost razkriva kot povsem zgrešeno in brezperspektivno: si bodo prej ali slej zapeli novo različico nekdanje Internationale: Vstanite, v suženjstvu zaklet!

VOJNA SVETOV 20

Ker bi v uličnem boju s Hamasom izraelska vojska utrpela bistveno več žrtev, ki jih izraelska javnost ne bi prenesla, je z bombardiranjem toliko uničila infrastrukturo v Gazi, da je Hamas po vojni še dolgo ne bi mogel rekonstruirati, zaradi česar bi sčasoma izgubil podporo ljudi.

Naslovnica: Jernej Žumer

kolo fon

SLOVENSKI AKADEMSKI IN ŠTUDENTSKI ČASOPIS

KATEDRA**Založnik in izdajatelj**Društvo študentov in podiplomcev
Slovenije, Slomškov trg 15, 2000 Maribor**Zakoniti zastopnik**Peter Vrtič
peter.vrtic@katedra-on.net**Uredništvo**T: 02 234 9100
F: 02 234 9102
info@katedra-on.net
www.katedra-on.net**Odgovorni urednik**Damir Mlakar
damir.mlakar@katedra-on.net**Glavni urednik**Aleš Kustec
ales.kustec@katedra-on.net**Izvršna urednica**Daša Purgaj
dasa.purgaj@katedra-on.net**Oblikovanje in prelom**

Denis Kebler

Sodelavci

Dr. Vesna Vuk Godina, Dr. Boris Vežjak, Andrej Adam, Dr. Samir Osmančević, Mag. Gorazd Kovačič, Dario Svetej, Januš Rasiewicz, Samo Bohak, Simon Rajbar, Maja Kaučič, Rok Kralj, Matej Klar, Jasmina Antonijević, Urška Slana, Kristjan Jejčič, Milan Lazarevič, Monika Horvat, Sara Pokeržnik, Aljaž Selinšek, Gregor Lozar, Igor Bašin, Franja Pižmoht, Boris Strmšek, Matjaž Germ, Rok Plavčak in Timotej Milanov.

Karikature in strip

Jernej Žumer, Urška Babuder

Lektoriranje

Barbara Ojsteršek

MarketingBojan Horvat
GSM: 041 980 903
E-mail: info@katedra-on.net**Naklada: 8.000 izvodov**

Prispevki avtorjev vedno ne odražajo stališč uredništva. Slovenski akademski in študentski časopis KATEDRA je vpisan v razvid medijev pri Ministrstvu za kulturo pod zaporedno številko 1027. Katedra je sofinancirana s strani Študentskega sveta Univerze v Mariboru in Ministrstva za kulturo RS

Aleš Kustec

Konec in začetek časa

Kriza, ki je zajela svet, nikakor nima vzroka le v gospodarskih in finančnih temeljih. To je bolj kot vse drugo kriza vrednot. Slednje namreč usmerjajo naše življenje. Prevladujoča vrednota iztekajočega se časa je bil napredek, ki pa je postal sam sebi namen. Ni služil ljudem, ni se oziral na naravo, temveč se je podrejal predvsem kapitalu. Nemogoče je, da bi napredek lahko potekal v nedogled na račun ljudi in narave. Viri na Zemlji so končni, čeprav se naše onesnaževanje zdi neskončno. Jim Hansen, eden vodilnih klimatologov na svetu, trdi, da imamo le še štiri leta, da se spopademo s klimatskimi spremembami. Ker je napredek podrejen kapitalu, peščica ljudi bogati na račun večine. V svetu napredka je zato normalno, da milijarda ljudi dobesedno života. Takšna nesorazmerja povzročajo napetosti. Terorizem ni prekletstvo zla, temveč je rezultat nepravilnosti v svetu. Zaradi orožja, ki ga imamo danes in ki lahko uniči ta svet, si nove svetovne vojne preprosto ne smemo več privoščiti. Svet, kot ga poznamo, torej drvi v pogubo. Prihaja konec (njegovega) časa. Zato je sedanja kriza na nek način

dobrodošla, saj je budnica človeštvu. Brez nje bi mislili, da lahko nadaljujemo v nedogled, dokler ne bi zgrmeli v propad. Zato ne potrebujemo kozmetičnih finančnih in gospodarskih popravkov. Z njimi bi nadaljevali po poti pogube. Potrebujemo popolno transformacijo družbe, revolucijo, vendar ne prvenstveno revolucije sistema, temveč vrednot. Zato bi morali prisluhniti tudi filozofom in ne zgolj ekonomistom. Napredek kot ekonomska kategorija je preživet. Kot je dejal Noam Chomsky, suženjstva nismo ukinili, ker bi bilo slabo za gospodarstvo, temveč ker je bilo moralno sporno. Tudi danes bi morali iz istega razloga preprosto ukiniti nepravilne vzorce našega gospodarstva. In kdo bo prinesel takšne spremembe? Današnji politiki zagotovo ne. Njihov čas se izteka, saj se oklepajo predvsem oblasti in moči. Bolj kot v novega ameriškega predsednika namreč verjamem v ljudi, ki so zahtevali spremembe. Prihaja namreč čas ljudi, ljudske moči, ki bo ustvarila svet po meri človeka in ne kapitala. Takšen svet bo temeljil na pravičnosti, miru in sožitju z naravo. Zato je konec nekega časa vedno tudi začetek novega časa. ■

Vsi naročniki prejmejo filozofsko umetniško glasilo Ustroj .

NAROČILNICA

*Ime: _____

*Priimek: _____

*Naslov: _____

E-pošta: _____

Telefon: _____

Podatki označeni z * so obvezni.

Katedra izhaja vsak drugi ponedeljek v mesecu. Naročnina se plača na transakcijski račun 90672-0000339949 (sklic 00 1122008), odprt pri PBS. Izpolnjeno naročnico pošljite v kuverti na naslov založnika; Društvo študentov in podiplomcev Slovenije, Slomškov trg 15, SI-2000 Maribor.

Splošni pogoji: Izvod časopisa se na naslov naročnika dostavi na dan izida. Rok za plačilo naročnine je najkasneje 14 dni po prejemu prve številke. Društvo študentov in podiplomcev Slovenije se zavezuje, da bo vse naročniške podatke varovalo v skladu z veljavnimi zakonskimi določili.

Razvajeni?

Naročite se.

Naročam se na mesečni časopis Katedra;

☐ 5 števil (cena 9 EUR)☐ 10 števil (cena 17 EUR)☐ 20 števil (cena 32 EUR)

Poština in DDV sta vključena v ceno.

Katedra, moč besed

Ekonomija je vojna

»Oboroženi konflikti med državami so strašljivi. Toda ekonomska vojna ni nič boljša. Njene uničevalne posledice niso nič manjše od tistih, ki jih povzroča vojna v vsakdanjem pomenu besede.« (Gandi)

ROK KRALJ

V času vse hujše ekonomske krize se le redko kdo vpraša, kakšna je sploh prava narava obstoječega ekonomskega sistema. Veliki indijski voditelj Gandi, ki je Indijo z nenasilnim bojem pripeljal v neodvisnost, je vedel, o čem govori, saj ima ekonomija najmanj tako huda orožja kot vojaške armade. Kaj pravijo številke?

Druga svetovna vojna, kot doslej najhujša vojna v zgodovini človeštva, je v letih 1937–1945 po približnih ocenah terjala 50 milijonov človeških življenj, 22 milijonov vojakov in 28 milijonov civilistov. Danes letno na svetu samo zaradi lakote umre več kot 9 milijonov ljudi ali 25.000 vsak dan. Če bi to številko primerjali s sedmimi leti druge svetovne vojne, bi ugotovili, da danes v enakem obdobju, kot je trajala druga svetovna vojna, več ljudi umre zaradi lakote (preko 63 milijonov), kot je bilo vseh žrtev druge svetovne vojne. S tega vidika smo torej še na slabšem, kot je bilo človeštvo v najbolj grozljivih časih največje svetovne vojne. Je smrt v vojni kaj bistveno drugačna od današnjih smrti v »miru«, ko je le bolj počasna in po drugi strani povsem neizbežna? Res je, da je zdaj v svetu relativno malo oboroženih konfliktov, a permanentni, stoletja trajajoči ekonomski vojni ni videti ne konca ne kraja. In ta vojna je v osnovi vedno vojna za dobrine, naravne in družbene. Z vsemi kršitvami človekovih pravic.

Razviti svet, ki ga predstavlja predvsem skupina najrazvitejših držav G8 ter še nekaj drugih držav, se polašča in uporablja tri četrtine svetovne pridelave hrane in 83 % vseh drugih dobrin, medtem ko mora preostali – nerazviti svet shajati s preostalim skromnim deležem svetovnega bogastva, ki jim zadošča samo za življenje v skrajni revščini ali pa še to ne. Kljub temu da v nerazvi-

tih državah prebivata dve tretjini svetovnega prebivalstva, se morajo le-ti zadovoljiti zgolj s četrtino vse hrane in s 17 % vseh ostalih dobrin. Zato milijoni živijo v revščini, stradajo in umirajo.

Šok terapija

Clausewitzev znameniti rek, da je vojna nadaljevanje politike z drugimi sredstvi, bi se lahko glasil takole: »Klasična vojna je nadaljevanje ekonomske vojne z drugimi sredstvi.« S tanki, raketami, bombami, minami in vsem ostalim arzenalom. Če korporacijam ne uspe osvojiti novih trgov ali jim grozi izguba le-teh, pošljejo tja armade. Ko je ameriški industriji bakra, ki je izkoriščala bogate čilske vire, v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja grozila na-

Če je »trde« neoliberalistične ukrepe, kot so množična odpuščanja, privatizacija naravnih virov in javnih dobrin ter krčenje socialnih pravic, težko izpeljati v časih relativnega blagostanja, potem zanje potrebujete pošteno krizo.

cionalizacija, so na pomoč poklicali militaristično politiko Richarda Nixona. Recept za hitre spremembe je bil enostaven, potrebovali so zgolj spodobno krizo (na kar nas je v izjemni knjigi Doktrina šoka opozorila Naomi Klein).

»Samo kriza – dejanska ali zaznana – ustvarja resnične spremembe. Dejanja, ki bodo takrat storjena, so odvisna od idej, ki so na voljo,« je zapisal oče sodobnega neoliberalizma Milton Friedman. Friedman je seveda sam ponujal ideje, ki jih danes označujemo za neoliberalne: privatizacijo, deregulacijo in krčenje socialnih izdatkov. Njegove »akademske« zamisli pa je udejanjil njegov kasneje dobri prijatelj Pinochet, ki

je z državnim udarom, ob pomoči ameriške CIE, 11. septembra 1973 zrušili demokratično izvoljenega levičarskega predsednika Allendeja in praktično čez noč, s pomočjo Friedmanovih Čikaških fantov, vpeljal »čisto« neoliberalno ekonomijo, ki je koristila predvsem ameriškim korporacijam in čilski eliti. Saj ne pravijo zastonj, da je kriza priložnost. Odvisno za koga, seveda.

»Nova« razvojna paradigma

Danes smo spet v krizi, a tokrat nas ne zanima, kdo in morebiti zakaj jo je povzročil, temveč kako so se je lotili naši današnji »reševalci«. »Ukrepi so po našem prepričanju potrebni ne glede na to, ali je kriza ali je ni. Menimo celo, da jih je zdaj lažje izpeljati,« je ne tako dolgo nazaj izjavil Jože Smole iz Združenja delodajalcev, ki je mislil na fleksibilno politiko zaposlovanja ali če povemo v običajnem jeziku, kako čim lažje odpuščati delavce. Če je »trde« neoliberalistične ukrepe, kot so množična odpuščanja, privatizacija naravnih virov in javnih dobrin ter krčenje socialnih pravic, težko izpeljati v časih relativnega blagostanja, potem zanje po-

trebujete pošteno krizo. Takrat je mogoče izpeljati vse, enostavno in hitro.

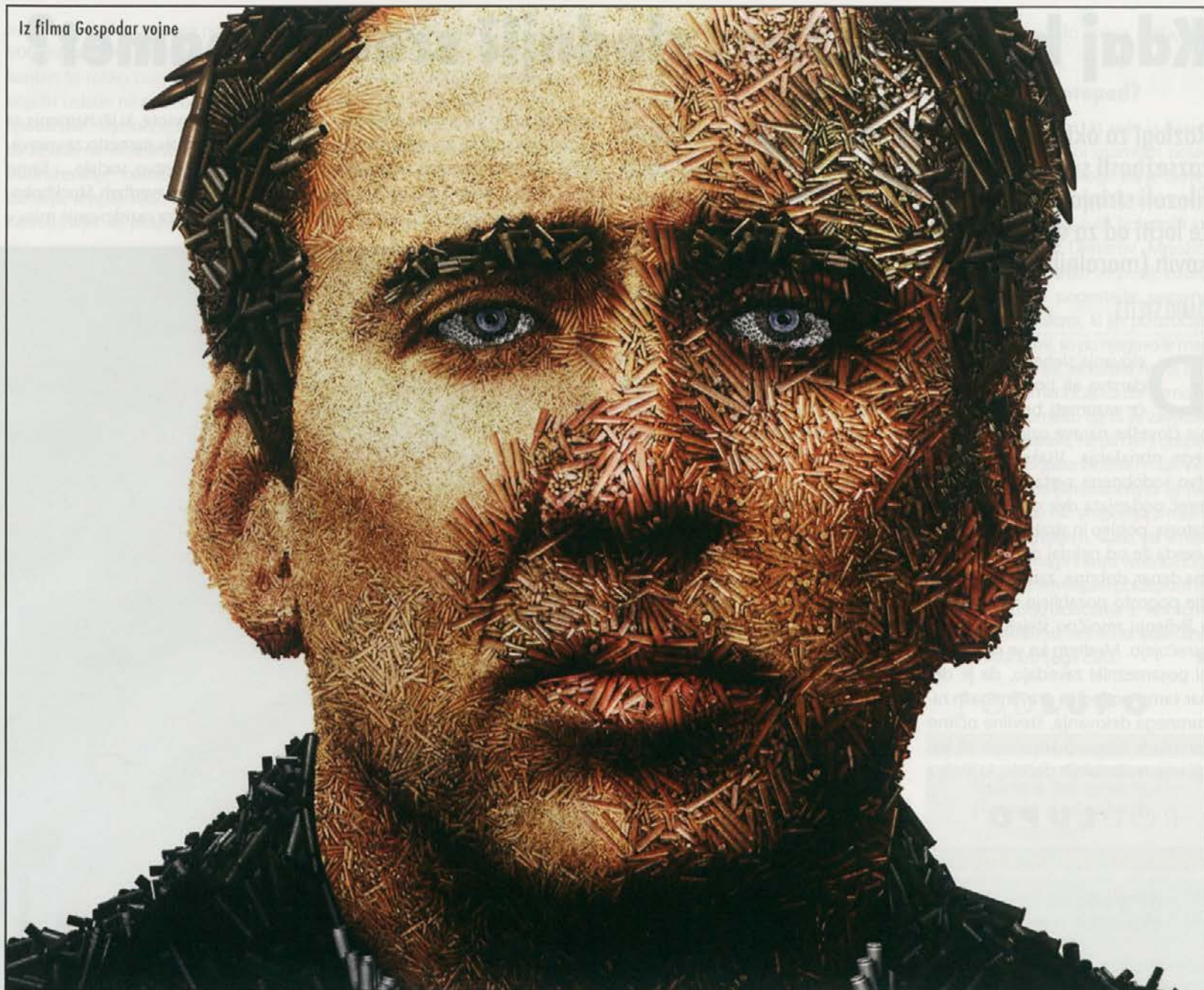
A krčenje socialne države oziroma tako imenovano zategovanje pasu še ni najhujše, kar nam grozi. »Vlada bo pomagala zdravemu delu gospodarstva, da bo po krizi še močnejše, slaba podjetja brez prihodnosti pa naj ne pričakujejo pomoči,« pravi premier Pahor. In v čem je problem? Da močnejši postanejo še močnejši ali kot je že davno povedal fašistični voditelj Benito Mussolini: »Fašizem bi se bolj primerno poimenoval korporativizem, zato ker gre za strnitev državne in korporativne moči.« Kjer se državna in korporativna moč združita, tam ni prostora za demokratične strukture in civilno

družbo, pač pa za patrio – domovino, v njenem najbolj arhaičnem pomenu, in seveda za Patrie – vojaške oklepnike, ki bodo branili prvo patrio. Pred kom? Očitno pred tistimi, ki v Pahorjevi »novi razvojni paradigmi« spadajo na stran šibkih, na primer brezposelni, invalidi, bolni, revni, prestari, premladi itd.

Demokratično podjetje

Če je »kapitalizem sistem, v katerem je način delovanja najpomembnejših institucij družbe avtokratski,« kot pravi Chomsky, potemtakem je potrebno ta sistem demokratizirati. Če je moderna politika vendarle vsaj deloma pod nadzorom javnosti oziroma volivcev, pa so današnje ekonomske strukture tako rekoč popolnoma fašistoidne. Za prave diktatorje je vse težje najti prostor v politiki, a prav lahko v podjetjih, predvsem v velikih korporacijah. Tam je oblast skorajda popolnoma absolutistična, kapital nadzoruje in obvladuje vse. Za kapitalom pa so konkretni ljudje, torej so ti tisti, ki obvladujejo vse. Ti so pravi voditelji ekonomske vojne, ki je, kot smo že zapisali, vedno vojna za dobrine. Nadzor nad dobrinami – tako njihovo proizvodnjo kot porazdelitvijo – pa je vprašanje preživetja sleherne skupnosti in človeštva kot celote. In ta nadzor je danes v rokah peščice »velikih lastnikov kapitala«, moral pa bi biti v rokah »demos«, ljudstva. Eden ključnih elementov demokratizacije ekonomske sfere je preobrazba »armad« in »oddelkov« ekonomskega vojaškega stroja – globalnih korporacij in drugih podjetij. Današnje korporacije in podjetja na splošno delujejo zgolj v interesu svojih lastnikov – ki je enak želji oziroma pohlepu po čim višjem dobičku, zanemarjajo pa interese zaposlenih in širše skupnosti, v kateri delujejo. Današnja podjetja se obnašajo kot nekatke od družbe ločene entitete, ki se jim ni treba ozirati na interese celotne skupnosti. A podjetja so dejansko na številne načine vpeta v širšo družbeno skupnost in uporabljajo mnoge, čeprav pogosto zgolj posredno, družbene dobrine in storitve: izobraževalne, transportne, informacijske, komunalne; skupno

Iz filma Gospodar vojne

okolje in vire itd. Družbeni skupnosti pa vračajo le malo (predvsem v obliki davkov) ali skoraj nič; vemo namreč, da se mnoga podjetja danes izjemno učinkovito izogibajo družbenim obveznostim (beg v tako imenovane davčne oaze, računovodske »čarovnije« itd.).

Upravljaljske odločitve, ki pomembno vplivajo na življenje v neki skupnosti, so danes pogosto v rokah voditeljev tujih podjetij – korporacij, ki živijo tisoče kilometrov daleč. Njihove odločitve so usmerjene predvsem v pridobivanje kratkoročnih dobičkov, ne zanimata jih dolgoročna blaginja tamkajšnjega prebivalstva in kvaliteta okolja, v katerem le-ti živijo. A kaj storiti? Vsekakor nam ni treba povsem poddržaviti ali »podružbiti« podjetij (pri čemer mislimo predvsem na večja podjetja),

lahko pa razmislimo o podjetjih, kjer bodo pri lastništvu – v obliki neprenosljivih deležev – ter odločanju in delitvi presežne vrednosti (dobička) upoštevani tudi širši družbeni interesi. In sicer interesi:

- globalne skupnosti (skrb za trajnostni in uravnotežen razvoj planeta);
- nacionalnih – državnih skupnosti (skrb za zadovoljevanje potreb in blaginjo vseh prebivalcev države; skrb za okolje in vire);
- lokalnih skupnosti (skrb za ohranitev lokalne ekonomije, okolja, tradicije ...);
- različnih nevladnih organizacij (skrb za varstvo okolja, za varstvo potrošnikov, za varstvo človekovih pravic itd.) ter nenazadnje tudi
- zasebnikov (njihov skupni de-

lež ne bi smel presegati 50 % podjetja). Seveda ne morejo biti v vseh podjetjih zastopani vsi našti interesi. Če gre za globalno podjetje, potem je prav, da so v njem zastopani vsi omenjeni interesi (samo globalno skupnost bi lahko zastopala agencija v okviru OZN). V podjetju, ki deluje zgolj v eni državi, je dovolj, da so v njem zastopani interesi države in lokalne skupnosti. V izrazito lokalnih podjetjih pa je dovolj zastopanost lokalnih (npr. občinskih) interesov. Samo zelo majhna podjetja so lahko tudi povsem v zasebni lasti. Kljub temu da bi bolj demokratična ureditev, vsaj v začetni fazi, verjetno zmanjšala učinkovitost podjetij, pa bi na dolgi rok lahko pomenila pravo pot v smeri uravnoteženega in trajnostnega razvoja planeta ter bi lahko zadovoljevala potrebe

vse človeške skupnosti, ne pa samo njenega manjšega dela, kar se dogaja danes. Brez ekonomske ne moremo imeti politične demokracije in obratno. Predlagana struktura podjetja bi tudi preseгла današnje »večne ideološke vojne« med kapitalizmom in socializmom. Demokratično podjetje ne sodi ne v prvo ne v drugo kategorijo, a vendar ohranja najboljše od obeh. Še vedno je mogoča zasebna lastnina in s tem tako imenovana svobodna pobuda posameznikov, samo v bolj omejenem obsegu in pod budnim očesom skupnosti in njenih interesov ter ciljev. Potem bomo šele lahko govorili o ekonomiji, ki prinaša pravi razvoj in blaginjo, ne na račun šibkih in ne na račun okolja. To vsekakor ne bi bila več vojna ekonomija. ■

Kdaj bo človeštvo slednjič srečala pamet?

Razlogi za aktualno finančno-gospodarsko krizo svetovnih razsežnosti so številni, vendar se tako ekonomisti kot tudi filozofi strinjajo v ugotovitvi, da omenjene krize ni mogoče ločiti od za današnji čas značilne globalne krize človekovih (moralnih in etičnih) vrednot.

DARIO SVETELJ

Delovanja slehernega gospodarstva ali borze ni mogoče razumeti brez poznavanja človeške narave oziroma njegovega obnašanja. Vsako gospodarstvo sodobnega sveta in borzo namreč poganjata dva osnovna motivatorja: pohlep in strah. Glavni cilj je seveda že od nekdaj dobiček oziroma denar, dobrina, zaradi katere ljudje pogosto pozabljajo na stvari, ki v življenju resnično štejejo oziroma osrečujejo. Medtem ko se ozaveščeni posamezniki zavedajo, da je denar samo posledica pravičnega in razumnega delovanja, številne očitno zanima le njegovo kopičenje ali kopičenje materialnih dobrin, ki jih je z

njim mogoče kupiti. Da gre tovrstno stremenje posameznikov pogosto na račun drugih ljudi in na račun nebrzdane izrabe okolja, ni prav nič novega. Stanje v sodobni potrošniški družbi je sicer nemalokrat bizarnije od fikcije. Da se marsikateri pripadnik družbe (pre)obilja tudi po 12 ur dnevno ubija z delom, ki ga ne mara, da lahko kupuje stvari, ki jih v bistvu sploh ne potrebuje, je samo del te žalostne zgodbe. Veliko daljnosežnejše in usodnejše je dejstvo, da mnogi izmed omenjenih ne premorejo več treznega pogleda na svet, ki jih obdaja. Brezbrižnost do okolja in okoljskih težav, ki je posledica tako odtujitve od narave kot tudi velikokrat privzgojene surove potrošniške miselnosti, je med najlažje ugotovljivimi pojavi v sodobni družbi. Vendar ta planet na srečo ne pripada samo častilcem kapitala in nenehne gospodarske rasti. Ti namreč radi pozabljajo, da so naravni viri omejeni in da kapital in »napredek« ne prinašata zgolj zadovoljstva in blaginje.

Posledice pomanjkanja vrednot in ozaveščenosti

Da omenjena ustvarjata tudi vedno nove težave in konflikte, poleg ekonomistov že dolgo vedo tudi ekološki varstveniki. Posledice nebrzdane sle po dobičku oziroma posledice pomanjkanja moralnih vrednot in ozaveščenosti se med drugim kažejo v šokantni izrabi naravnih virov planeta, kar posledično vpliva ne le na grozeče podnebne spremembe, temveč tudi na alarmantno izginjanje živalskih in rastlinskih vrst. Da si človeštvo z nespametno porabo naravnih virov žaga vejo, na kateri sedi, že dolgo opozarjajo strokovnjaki z najrazličnejših področij, vendar njihova opozorila žal le malo prispevajo k drugačnemu ravnanju. Na primer k zmanjševanju šokantnih vsot denarja, ki jih človeštvo vsako leto porablja za vojaške namene namesto za promoviranje spo-

štovanja vsakršne oblike življenja, za promocijo kulture nenasilja in kulture miru. Da je samozvana »krona stvarstva« žrtev popolne izgube kompasa in nadvse nespametnih nagibov, pri-

čajo osupljive vsote, ki jih namenja za »industrijo smrti« namesto za varovanje okolja, zdravstvo, socialo ... Samo lani je bilo po navedbah Stockholmskega inštituta za raziskovanje miru v

PODLUPO

Ne glede na ekološko ceno ...

Po mnenju bolgarskega kibernetika Vladimira Dimitrova se neverjetno velika količina energije porablja za zmeraj bolj zapletena orožja oziroma za vojaško tehnologijo za demonstracijo sile (rakete, letala ...) ter nadzor (satelitska špijonaža, eksperimenti industrijsko razvitih držav v vesolju ...), po drugi strani pa se vse več zalog energije porablja za produkcijo ekološko škodljivih kemikalij, za velikanska klimatizirana področja ter zadovoljevanje nenehno rastočih želja po razkošju in bogastvu ali za njegovo akumulacijo. Veliko ljudi še zmeraj misli, da ima naš planet neomejene vire energije. Želje po zapletenih tehnoloških dosežkih še vedno rastejo, ne glede na ekološko ceno, opozarja Dimitrov, ki je prepričan, da nam narava darežljivo ponuja vse, kar potrebujemo, mi pa ji nemalokrat vračamo le svoje odpadke.

svetu za vojaške namene porabljenih 900 milijard evrov! Ta podatek je šokanten še toliko bolj, če vemo, da se vojaški izdatki ne povečujejo le v gospodarsko najmočnejših državah, ki so že leta na vrhu lestvice tistih, ki za oboroževanje namenijo ogromno denarja, ampak tudi med državami v razvoju, kjer se pospešeno oborožu-

jejo bojda zaradi strahu pred mednarodnim terorizmom. Trgovina z orožjem je od leta 2002 do danes po navedah Stockholmskega inštituta poskočila za več kot 50 odstotkov. Tudi v tem se kaže sprevržena logika najrazličnejših »gospodarjev vojne« in političnih akterjev, ki pri reševanju težav stavijo na orožje in nasilje, čeprav

omenjeno še nikoli v zgodovini ni bilo zagotovilo trajnega miru in varnosti. Sicer pa: ste v časih finančno-gospodarske krize in recesije od politikov slišali kaj o zmanjševanju izdatkov za oboroževanje? Kje pa! Ena prvih žrtev omenjene krize in recesije ne bo zmanjševanje izdatkov za oboroževanje, temveč za varstvo okolja. Še več: kriza in recesija bosta po mnenju strokovnjakov ogrožali predvsem osredotočanje na dolgoročne izzive, povezane s podnebnimi spremembami.

Odločilen bo spopad s podnebnimi spremembami

Prav človekovo spopadanje s podnebnimi spremembami naj bi bilo po mnenju strokovnjakov odločilno za prihodnost človeške družbe v celoti. Mnenja, da imamo za ukrepanje še veliko časa, vse bolj zamenjujejo črne napovedi. »Naš brezobzirni odnos do svetovnih energetskih virov nas je pripeljal na pot, ki vodi v katastrofo, saj dvig temperature grozi, da bo prekinil življenje na Zemlji,« pravi slovit britanski raziskovalec in eden najuglednejših okoljevarstvenikov današnjega časa James Lovelock. Katastrofa, meni, je neizogibna. Najstrašnejše posledice globalnega segrevanja je po njegovem mnenju mogoče omiliti, toda ne preprečiti. Lovelock je eden izmed tistih strokovnjakov, ki so prepričani, da je človeštvo že porušilo občutljivo ravnovesje in da Zemlja že kaže svoj neprijazen obraz (temperaturni ekstremi, poplave, viharji ...). Kot ugotavlja, svetovno prebivalstvo še vedno raste in žal kaže le malo volje, da bi spremenilo svoje obnašanje do okolja in energetskih virov. Ekološki grehi človeštva so, tako meni Lovelock, povezani s slabo ekološko zavestjo, razvojem, interesi politike, kapitala in še marsičim. Sicer pa so zaključki tega uglednega znanstvenika zastrašujoče drugačni od večine preučevalcev klime. Za razliko od njih je namreč mnenja, da je že nekaj desetletij prepozno, da bi se lahko preprečili katastrofo. Strmi dvig emisij ogljikovega dioksida od začetkov industrializacije naj bi uničil občutljivi zemeljski mehanizem. Ustvarjeni so pogoji za začarani krog podnebnih sprememb, ki bodo po Lovelockovem mnenju na koncu privedle do »podivjanega segrevanja«. Vlade bi zato morale razmišljati predvsem o tem, kako se spoprijeti s posledicami podnebnih sprememb, o vlaganjih v čisto energijo oziroma vlaganjih v obnovljive energetske vire, če ne želimo, da podnebne spremembe na

koncu privedejo do konca sveta, kot ga poznamo.

Preživetje ali propad?

Sicer pa pesimizem, ki veje iz besed Jamesa Lovelocka, ni osamljen pojav med sodobnimi ekologi. Da je človeška družba močno načela harmonijo z naravo, ugotavlja tudi bolgarski kibernetik Vladimir Dimitrov. Množično iztrebljanje rastlin in živali, ozonske luknje, vse pogostejše naravne katastrofe in bolezni, ki jih povzročajo ekološki problemi, so po njegovo le majhen del dogajanja, za katero naj bi bila kriva človekova naraščajoča disharmonija z naravo. Namesto da bi se zavedali, da smo le del narave, ne pa njeni gospodarji, kot se pogosto zmotno misli, nespametno zapravljamo energijo za namene, ki nimajo nič skupnega z našim biološkim preživetjem. Zato pa imajo toliko več skupnega s krizo vrednot človeške vrste, njenim slepim pohleptom in nesposobnostjo soočanja z resničnimi, za prihodnost resnično odločilnimi izzivi današnjega časa.

PODLUPO

Kakšna bo cena ignoriranja podnebnih sprememb?

Strokovnjaki po svetu vse bolj svarijo pred posledicami podnebnih sprememb oziroma pred njihovimi nevarnostmi, toda politiki očitno ubirajo svoja pota. Slednji namreč delujejo (pre)počasi ali pa celo ignorirajo alarmantna poročila o izginjanju živalskih in rastlinskih vrst, taljenju ledenikov ali o bodočih vremenskih ekstremih. Ignoriranje podnebnih sprememb ni nevarno le zaradi možnih naravnih katastrof nepredvidljivih razsežnosti, temveč bi lahko povzročilo tudi ekonomsko krizo, opozarja v poročilu o stroških podnebnih sprememb vodilni britanski ekonomist Nicholas Stern. Ignoriranje podnebnih sprememb bi lahko imelo za posledico ekonomsko krizo, podobno tisti v 30. letih preteklega stoletja, zaradi česar je nujno storiti vse potrebno proti globalnemu segrevanju, meni Stern in trdi, da bi korist odločnih globalnih korakov v borbi proti podnebnim spremembam bila bistveno večja od stroškov.

Kritika zdravega razuma

»Verjamem, da ima dober državljani rajši besede, ki rešujejo, kot besede, ki so vsečne,« je dejal Demosten v 4. stoletju pred Kristusom. V svojih napadalnih govorih – filipikah imenovanih – je postavil temelj antičnega govorništva. Kot protiutež postavljam besede Friedricha Nietzscheja: *»Moje uboštvo je v tem, da moja roka nikoli ne odkloni ponuditi, moja želja so pohlepne oči in noči razsvetljene s poželenji.«*

JANUŠ RASIEWICZ

V tej konstelaciji vidim počelo krize sodobnega sveta, temelječega na napuhu in globalnem razkroju vrednot, ob tem pa se sprašujem, kje je prag tolerance vedno večje armade opeharjenih, ponižanih in razočaranih in, jasno, kaj potem, ko bo prag nižji od tolerance.

Ta vprašanja se mi pojavljajo v dneh, ko v vsakdanjih občilih spremljam upanje Američanov, ki se utapljajo v krizi globalizacije, in na drugi strani strah Evrope, ki trepeti v energetski odvisnosti od Zahoda. Seveda ne morem mimo krize slovenskega gospodarstva in bančništva, ob tem pa se srečujemo z nagradami nadzornikov in odpravninami menedžerjev, ki presegajo vse razumske meje. Gre za primarni notranji odnos, za popolno zlorabo človeškega dostojanstva, kar je v skrajni posledici eklatanten tip sprijenosti. Takšna ravnanja v nobeni obliki niso poznana med drugimi vrstami živih bitij,

zato se upravičeno sprašujem, ali je um še zdrav oziroma ali je patologija ega vrste homo sapiens Sklavisa morda že prestopila breg Rubikona. S tem uvodnim razmišljanjem odstiram tančico s pogleda na ulico, kjer ulico razumem kot realno sliko nastale situacije. Dnevno se kopiči število brezposelnih, podjetja drugo za drugim izginjajo in se utapljajo v stečajih, dolgovi in rdečih številkah, ob tem pa ne razumem ekonomistov, ki še vedno napovedujejo gospodarsko rast. Iz česa vendar?

Če izhajam iz dejstva, da je slovenska država še najstnica, se najprej vprašam po odgovornosti tistih, ki

so očetovsko bdeli nad ravnanji posameznikov, saj je popolnoma jasno, da so samo vplivni botri poskrbeli za povzpetnike, ki pred četrto stoletja niti v sanjah niso vedeli, kaj je delniška družba, kaj je predsednik uprave ali nadzornik. Te pojme so bežno poznali iz učbenikov, ki so sicer vsi imeli pridih samoupravnega socializma. Redka literatura, ki je pricurjajala iz zahodnih univerz, je bila izjemno draga, pa še težko dosegljiva. A posvečeni iz bivšega režima so si znali izpeljati svoje stezice v raj. Nihče ne trpi pomanjkanja, poleg tega pa še na vse grlo razglašajo, da je bil v njihovem času red, da so vsi imeli službe, gradili so si hiše, počitniške hišice, imeli so urejene pokojnine in seveda, najpomembnejše, beneficije. Te so bile predvsem denarne, v obliki dodatkov k plačam za razne zasluge, tudi partizanske. Vendar se vse lépo nekje konča in prišel je čas, ko je veliki dobrotnik dejal: dovolj je! A glej ga zlomka, Ariel je ušel iz steklenice in noče nazaj. Lagodnost razkošja je prevelika, da je ne bi bilo vredno braniti z vsemi sredstvi, tudi če so na robu zakoni-

stosti, ali pa so z zakonom v nasprotju; v tem primeru deluje vzporedni sistem, to je korupcija. Uspešnost le-te je premo sorazmerna s standardom posameznih podkupljivcev, torej višji je položaj, višja je cena. Tako smo prišli do lestvice, ki jemlje sapo tudi vsega hudega vajenim Slovenkam in Slovencem. Ugotavljamo, da so si eni vzeli enormno preveč, namerno so pozabili in odmislili »zdrav razum« in se predali eksotičnemu razkošju homo superior. Nastal je nov odnos izjemno močne manjšine proti izčrpani večini, kjer je moč pogojena izključno s kapitalsko oziroma materialno podlago. Tak odnos je nezdrav in destruktiven, ohranjati pa ga je moč le s prikrito uporabo prisilnih sredstev, kar brez dvoma vodi v odpor.

Ko govorim o razkošju, se najprej ozrimo po samem pojmu. Razkošje je v SSKJ definirano kot nekaj, »kar presega zadovoljevanje potreb povprečnega človeka«. Na tem mestu me zanimajo tri stvari: kaj je to povprečen človek, kolikšno zadovoljevanje potreb pripada posamezniku in na podlagi česa se določa povprečje oziroma odstopanje navzgor in navzdol.

Povprečje je izraz za povsem nedoločeno stanje, ker ima nejasno izhodiščno podlago, sam smisel pomena njegove vsebine ni natančno opredeljen in je v določenih zvezah imaginaren, zato je na tem mestu ne gre razpredati analitične razpra-

Takšna ravnanja v nobeni obliki niso poznana med drugimi vrstami živih bitij, zato se upravičeno sprašujem, ali je um še zdrav oziroma ali je patologija ega vrste homo sapiens Sklavisa morda že prestopila breg Rubikona.

ve. Zanimiv pa je pojem zadovoljevanja potreb. V kontekstu materialnih potreb privrejo na dan vse najbolj podle in odurne lastnosti, ki jih človek premore. Nebrzdan, skrajni egoizem, nenasitnost in napuh so lastnosti, ki so skozi zgodovino človeštva botrovale prav vsem najbolj črnim dogodkom, ki so človeštvu prinašali zgolj gorje in bedo. V tej vsebini najdemo vzrok prestiža in siromaštva, a žal še vedno ostaja odprto vprašanje, kdo določa lestvico, komu je odmerjeno več in komu manj ali nič. Jasno je le eno: ko je dovolj tistih, ki nimajo ničesar oziroma nimajo več kaj izgubiti, se navadno zgodi veliki pok, požar. Kritična masa pač povzroči posledice in šele potem se stvari ponovno postavijo v vrsto. Te skrajnosti se bojimo vsi, a je vendarle možna tudi v 21. stoletju, sredi Evrope. Nobenega poroka ni zoper takšen absurd. Da bom bolj razumljiv. Podobno kot je danes svet poln ekstremov, je bil že mnogokrat. Zablode nebrzdanega pohlepa so se pojavljale v preteklosti popolnoma enako kot danes, le stopnja razvoja oziroma logistični suport družbe je bil času primeren. Tako lahko primerjamo le vsebino dogajanja, ki je zmeraj enaka, oblika pa se spreminja glede na stopnjo družbenega razmerja. Tista pra-sila, ki žene človeka v neizprosni boj po posedovanju, je znana iz vseh obdobij zgodovine človeštva. Družba je bila vedno razdeljena v razrede ali kaste in še danes je popolnoma enako, le embalaža, da se izrazim po ekonomsko, je drugačna. Toda razlike oziroma sorazmerje je tokrat prišlo predaleč. Govorim o razmerjih plač in nagrad v javnih podjetjih, bankah in zavarovalnicah. Zgovoren je podatek, da bi moral delavec za nagrado prvega moža NLB delati 134 let. Vprašam se najprej, kje je materialna odgovornost nadzornikov, ki so takšno nesorazmerje dopustili, drugo vprašanje pa je, od kod banki toliko denarja, ali bolje, komu ga je vzela. Poleg tega pa me resnično zanima stanje duha osebe, ki mirno pospravlja tolikšne vsote denarja v svoj žep, saj je patologija njegove miselnosti že v akutni kritični fazi.

Naj zaključim s citatom dveh mislecev. Erich Fromm pravi: »Naš moralni problem je naša ravnodušnost do samega sebe.« Pisatelj Fjodor Dostojevski je kakšnih sto let prej rekel sledeče: »Če je Bog mrtev, je vse dovoljeno.«

Maja Kaucič

Obama ima mogočnega zaveznika. Internet – masovni komunikacijski kanal postmoderne, ki ga je rodil in mu sedaj pomaga pri vladanju.

Jezdec novih tehnologij

Obama je zvezda. To je sedaj več kot jasno. Prvi tedenski video nagovor novega ameriškega predsednika je podrl vse rekorde gledanosti. Petminutni posnetek, v katerem je propagiral svoj krizni načrt, si je samo na You Tubeu ogledal milijon uporabnikov, da ne govorimo o klikih, namnoženih na prenovljeni spletni strani Bele hiše. Njegova inavguracija je poskrbela za največjo obremenitev omrežja v zgodovini interneta. New York Times pa je medtem dokončno začrtal začetek ere »You Tube-predsedstva«.

Obama je prvi predsednik, ki je svoj »Weekly Address« video plasiral na splet, še več, Bela hiša si je na YT ustvarila svoj kanal. Tudi Vatikan je doživel razsvetljenje o vsemogočnosti interneta in se pridružil skupnosti YT. Celo iranski predsednik Mahmud Ahmadinejad se je kljub omejevanju širokopasovne povezave svojim državljanom izkazal kot strasten bloger in komunikator nove generacije. Poteze, ki dokazujejo, da je splet »tisto« orodje sodobnosti in prihodnosti, ki najlažje in učinkovito prodre do posameznika. Je pa tudi ena izmed metod, kako nagovoriti državljane, brez posredovanja tradicionalnih medijev. To pa tačas nič kaj ne diši korespondentom na West Wingu, mnogim zvanečim reporterskim imenom, ki v medijskem orkestru odslej igrajo na drugo violino.

Bojijo se za ekskluzivnost svojega dela oz. jih skrbi »medijska svoboda«, kot sami formulirajo razlog za skrb. Že nekaj časa pa lahko opazujejo prihod svojega propada, zahvaljujoč novim informacijskim kanalom, porastu bloggerske scene in Obamovi medijski vseprisotnosti. CBS-ov veteran Bill Plante je predstavnik Bele hiše spomnil na zakoreninjeno tradicijo poročanja o predsedniku in o potezah le-tega, ki jo vztrajno rušijo. Za tradicijo pa je Obami očitno bore malo mar, in to je bilo jasno že med predsedniško kampanjo, ko je pokazal, da raje komunicira brez medijskega filtra; preko Facebooka, MySpacea in sveže prenovljene spletne strani Bele hiše, ki deluje kot megafon za sporočila medijem. »Watch dog« lahko dokončno pogine.

Največ zdrah pa je bilo okoli ukinitve t. i. »pool« poročil, ki so dokumentirala vsak korak predsednika in so bila na voljo vsem akreditiranim novinarjem. Do »poolov« je prišlo na konferencah z omejenimi sedeži za novinarje. Prisotni so kasneje pridobljeni material delili s tistimi novinarskimi kolegi, ki so ostali pred konferenčno sobo. Ta poročila so bila izključno pro-

dukti medijev in ne Bele hiše, kot je praksa sedaj, ko jih Obamovi tiskovni predstavniki medijskim hišam in v svet pošiljajo preko elektronske pošte. Tako se v spletnem poštnem nabiralniku znajdejo povsem nekoristne in neumestne informacije, kot je ta, da se Obama med svojim prvim delovnim dnevom po maši ni preoblekel in je nosil enako obleko in taisto modro kravato ter da je njegovi hrani dodana gorčica in podobne banalnosti.

Dnevne novinarske konference se sedaj zdijo povsem nepotrebne. Korespondenti pod okriljem WHCA (White House Correspondents Association) ostro protestirajo in zahtevajo možnost fizičnega dostopa do predsednika, saj je le-ta pomemben del kvalitetno opravljenega dela. Tudi tiskovne agencije, kot so AP, Reuters in AFP, so zavrnile prve slike Obame iz Ovalne pisarne, ki jih je posnel uradni fotograf Bele hiše, da bi jih le-te posredovale svojim strankam. In New York Times se je pritoževal nad tem, da ni dobil intervjuja z novoipečenim predsednikom. O tem, kako Obama ignorira utečene rutine, govori tudi njegov prvi predsedniški nastop na televiziji, in to ne na ameriški, kot je običajno, temveč za arabski Al-Arabaja iz Dubaja. Zdi se skoraj neverjetno, kot da ne bi govorili o predsedniku ZDA. Medtem pa se je tudi televizij-skemu gigantu NBC uspelo dogovoriti za prvi intervju. In ta se bo ne čisto slučajno zgodil med nedeljsko oddajo, neposredno pred zaključno tekmo Super-Bowla. Obama ne potrebuje »starih medijev«, če pa je priložnost ugodna, jo je potrebno izkoristiti. Direktna komunikacija med politiko in državljanji je vsekakor hvale vredna, hitro pa je tudi lahko podvržena propagandi. Ustvarjena virtualna povezanost med uporabniki morda res vzbuja vtis, da je ta način komuniciranja najbližji pojmu tega, kar imenujemo za »demokracijo«. Vendar mreža uporabnikov, ki živijo v iluziji moderne – boljše participacije politike skozi vladne spletne kanale, pozablja na dejstvo, da je Bela hiša dobila komunikacijske kanale, ki dosegajo nezasišano popularnost ter jih lahko kontrolira po mili volji. Čas pa bo pokazal, ali mu zares uspeva komunicirati tako avtentično, direktno in transparentno, kot zatrjuje, da bo to počel. Vsaj zaenkrat na spletni strani Whitehouse.gov ne najdemo možnosti za puščanje komentarjev ali česa podobnega, kar bi nakazovalo na obljubljeno soudejejejevanje navadnih smrtnikov pri kreiranju političnih odločitev.

Revolucija malo drugače?

»Lastniki kapitala in poslovneži bodo vplivali na delavce in stimulirali njihovo potrebo po kupovanju njihovih dragih proizvodov: stanovanj, hiš in tehnologije, z najemanjem dragih hipotekarnih kreditov, do nivoja nevzdržnosti. Na koncu bodo ti neporavnani krediti povzročili bankrot bank, katere bodo morale biti nacionalizirane, država pa bo nato odšla po poti, ki pelje v komunizem ...«
(Karl MARX, Kapital, 1867)

SAMO BOHAK

Pred kratkim sem po elektronski pošti dobil omenjeni citat. Avtor preroških besed je bil zadnja desetletja (posebej v postkomunističnih deželah) grobo diskreditiran in njegove ideje omalovaževane. Nekateri akademiki so mu kljub vsemu priznavali zaslugo za prvo znanstveno analizo družbe. Čas, v katerem smo se znašli danes, pa bo morda dal prav še kateri izmed njegovih idej. Naj bo moj uvo-

voljni s svojim brezizhodnim položajem, so jeli prilivati olje na ogenj in nekateri izmed njih dejansko metali molotovke. Ostalo je zgodovina. Podobe gorečih mest, spopadov, razdejanja in vsesplošnega kaosa so obkrožile svet in nagnale strah v kosti oblastnikom, razburile domišljijo navadnih zemljanov in obnovele anarhiste po vsem svetu, ki so dolgo in vztrajno čakali na prilo-

rost nekaterih se giblje celo okrog 12 let. Priča smo oblikovanju nove subkulture mladih, ki so brez prihodnosti in na svoji koži okusijo, kar na fakultetah učijo že akademiki: sistem ne deluje. Vsaj ne za mlade. Zato se mladi odločajo živeti po svoje. Združujejo se v avtonomne skupnosti, kjer skušajo (pre)živeti izven sistema. Exarhija, četrt v Atenah, kjer se je grška vstaja začela, je primer takšne skupnosti. Družba je mlade pustila na cedilu, zato zavračajo samo idejo družbe kot take in se skušajo organizirati po anarhističnih načelih. V celoti zavračajo potrošniški način življenja in se trudijo misliti in živeti drugačno družbo. Spoznanje o brezizhodnosti njihovega položaja, združeno s frustracijami in posledičnim besom, vodi k popolnemu zavračanju kapitalističnega načina življenja in države kot organa represije, ki v fašistični maniri izvaja represijo nad nekonformisti.

Najstnikom so se kmalu pridružili študenti, anarhisti, migranti, skvoterji in druge skupine ter posamezniki z obrobja družbe. Potrebno je dodati, da se omenjene skupine v praksi prekrivajo. Tudi v javnosti so bili protesti, dokler se niso sprevrgli v vsesplošni kaos, dobro sprejeti. Morda bi jih država, če bi bila v resnici demokratična, namesto kot grožnjo lahko videla kot lakmusov papir. Če si dovolim uporabiti Foucaulta, lahko rečemo, da je potrebno stanje neke družbe razbrati na njenih obrobjih oz. na njenih mejah. Tudi Fromm govori o bolni družbi. Dogodki v Grčiji in drugod po svetu so simptom, ki nas opozarja, da je v naši družbi nekaj hudo narobe.

Svetovni oder

Danes smo priča negativni sinergiji kriz. Gospodarska in ekološka kriza druga drugo poglobljata in jo dopolnjujeta, našo nepripravljenost soočiti se z nujnimi spremembami pa bi lahko ponazorili z reko, da zaradi dreves ne vidimo gozda. Ironično je, da je neoliberalna miselnost, ki je toliko stavila na individualno pobudo, svobodo in tveganje, do skrajnosti konzer-

vativna, ko gre za ohranitev starega sistema. Razumevanje kreativnosti in pripravljenosti na tveganje, na izumljanje novih načinov, kako povečati letno bilanco podjetja (dobesedno in metaforično mišljeno), ima za posledico zapravljene potenciala, ki ga skriva radovedno bitje, kot je človek. Vseprežemajoča logika tekmovalnosti krha medsebojne odnose in izključuje možnost kooperacije, kot nova modela delovanja družbe.

Adam Smith, oče modernega kapitalizma, je optimistično verjel, da bo človeška narava brzdala pohlep racionalnih egoističnih posameznikov, ki na prostem trgu zasledujejo svoje interese. V razsvetljenem duhu napredka se je zdela takšna predpostavka morda upravičena, danes pa je zgodovina žal razsodila drugače. Neka-

Mnenje mnogih teoretikov in aktivistov je, da so novi revolucionarni subjekt nezadovoljna mladina brez prihodnosti, ki lahko skupaj s prekernimi delavci, študenti, migranti in drugimi izključenimi. Revolucija je potemtakem samo še vprašanje časa.

dnik kratek hommage Marxu, ki se je morda že nehal obračati v grobu, njegov duh spet straši med nebesi in zemljo; tokrat ne samo po Evropi, ampak po celem svetu.

Grška plamenica

Za začetek premisleka o revoluciji si pogledajmo najnovejši primer Grčije. Navadili smo se gledati vojno po televiziji, tokrat smo lahko v živo spremljali vstajo v Grčiji. Kljub trudu oblasti, da bi vstajo grške mladine prikazali kot vihar v kozarcu vode, in sprva šibki medijski odzivnosti, se gorečim Atenam nekaj česa ni bilo mogoče izogniti. Kakšno je bilo sporočilo, ki ga je skrival dim, ki se je valil iz grške prestolnice?

Poznavalci so si edini, da ni šlo za načrtovano revolucijo, ampak spontan revolt. Strel, ki je ubil najstnika, je zanetil iskro upora in ljudje, ki so bili upravičeno nezado-

žnost, da kapitalizmu zadajo smrtni udarec.

Vendar v družbi spektakla dogodki izginejo enako hitro, kot se pojavijo. Mediji so se naveličali poročati o protestih in protestniki so se naveličali razgrajati. Zgleda, kot da je vsega konec, še preden se je dobro začelo. Do mene je prišla še vest, da so neki anarhisti s kalašnikovko ustrelili policista, in kolegica, ki je trenutno v Grčiji, mi je povedala, da je pred kratkim skupina anarhistov razdejala nekaj nočnih lokalov, v opomin grškemu ljudstvu, da zdaj ni čas za zabavo, ampak za revolucijo.

Otroci revolucije

»Otroci revolucije« izgublja pomen fraze, v grškem kontekstu jo je smiselno brati dobesedno. Protestniki na grških ulicah, v francoskih predmestjih in drugod po Evropi so večinoma mladi. Sta-

teri kapitani želijo potoniti z ladjo in do zadnjega braniti prepričanja, ki so že zdavnaj prerasla v vero. Mornarji, ki so videli, da se je kapitanu zmešalo, pa si že gradijo splave, s katerimi bodo za nedoločen čas pluli po odprtem morju, dokler ne razmislijo o tem, kako zgraditi novo ladjo. Z besedami Boba Dylana: »You don't need a weather man to know which way the wind blows.« (»Ne potrebuješ vremenarja, da ti pove, v katero smer piha veter.«

Vremenarji

Po Dylanovi pesmi si je nadela ime radikalna levičarska skupina šestdesetih let. Nasprotovali so vojni v Vietnamu in se zavzemali za družbo, zgrajeno na drugačnih principih. Prepričani so bili, da klasični načini protesta niso učinkoviti in ker so si naložili moralno obvezo, da preprečijo smrti nedolžnih žensk in otrok v Vietnamu, so se odločili za nasilni upor. Več o organizaciji lahko vidite v odličnem dokumentarcu The Weathermen

underground. Nastavljali so eksploziv v državnih zgradbah, da bi opozorili na problematiko in javno mnenje pridobili na svojo stran. Uničevali so lastnino in preprečevali nedolžne žrtve tako, da so pred vsako eksplozijo poklicali v stavbo in obvestili ljudi, naj se umaknejo. Nekaj časa so bili zelo uspešni, saj so ljudje, razočarani nad dvoličnostjo in hipokrizijo sistema, z njimi simpatizirali. Svoje nasilje so upravičevali s tem, da vlada s pobojem nedolžnih v Vietnamu izvaja nasilje in njihovo nasilje je le sredstvo, kako preprečiti mnogo hujše nasilje. Bili so prepričani, da je neaktivnost ob zavedanju zločinov, ki jih izvaja ameriška vlada, prav tako nasilje. Na-

silje, ki so ga izvajali sami, pa so imeli za nujno zlo na poti do dobrega cilja.

Kako so »vremenarji« lahko aktualni danes? Če se vrnemo v Grčijo, tam nekateri opravičujejo svoje nasilje s podobno logiko. Lahko bi sklepali takole: Nasilje, ki ga izvajamo, je nujno v boju proti zločinskemu kapitalističnemu sistemu, ki človeku odvzame dostojanstvo s tem, ko ga naredi za orodje in poleg tega v resnici ščiti le interese kapitala. Z nepravilno delitvijo dobrin večini družbe zmanjšuje kvaliteto življenja, nekatere pa potiska v revščino in bedo. Meritokracija v praksi ne deluje. Pravni sistem je skorumpiran in ker sta policija in vojska podrejena intere-

som kapitala, nimamo druge možnosti, kot da zavrnemo iluzorne reforme in zahtevamo radikalne spremembe, kar pa je v praksi možno doseči le z nasiljem. Nasilje proti sistemu in predstavnikom sistema je zato upravičeno. Sistem s svojim obstojem in reprodukcijo izvaja nasilje nad nami in mi se le branimo. V demokratični družbi zavračamo idejo nasilja in verjame mo v reševanje problemov z dialogom in miroljubnimi sredstvi. Monopol nad nasiljem smo predali državi, ki skrbi za red in mir in deluje v korist in po volji njenih državljanov. V takšni družbi ni prostora za posameznike in skupine, ki ne sprejemajo demokratičnih predpostavk, in družba ima pravico in dolžnost, da jih sankcionira. Takšno sklepanje pa stoji na predpostavki, da je vsem omogočeno sodelovanje v demokratičnem procesu. V praksi pa je velik del družbe izločen iz sodelovanja; nima pravice sodelovati pri skupnem odločanju in je prisiljen sprejeti, kar drugi odločijo tudi v njegovem imenu. Sem spadajo ljudje z družbene dna in iz obrobja družbe. To so imigranti, ljudje brez papirjev, ki uradno ne obstajajo, ker niso vključeni v uradne evidence. V Sloveniji poznamo primer izbrisanih. Ti ljudje živijo v družbi, a niso del nje. Izključeni so iz socialnega življenja. Ker niso državljani, nimajo državljskih pravic. Če že dobijo delovno dovoljenje, opravljajo dela, ki jih drugi nočejo in za ponižujoče diskriminatorno ceno. Vrh vsega morajo prenašati še prezir »spodobnih ljudi« in neredko nacionalistične izpade »domoljubov«. Zaradi vsega tega se zapirajo v svoje zaprte skupnosti in z nezaupanjem gledajo na pripadnike prevladujoče kulture. Sčasoma se počutijo vedno bolj ogroženi, ob tem pa vedno težje prepoznavajo mejo med stvarno in zgolj psihično ogroženostjo. Konflikti so le vprašanje časa. Nas lahko reši politika?

Nova politika?

Rek, da je politika umetnost odvrčanja ljudi od stvari, ki jih neposredno zadevajo, dandanes postaja vedno bolj uporabna politična praksa. Deklarativno se vzpodbuja participacija državljanov v procesih odločanja, ob kritičnem pretresu ključnih demokratskih vzvodov, kot so volitve in politični slogi, pa vidimo, da populizem po-

Maloštevilni radikalni kritiki obstoječega sistema, ki zahtevajo temeljite, skoraj utopične spremembe, lahko kaj kmalu postanejo preroki nove dobe. Nenazadnje tudi revnega bradatga možiclja z brki, ki je cele dneve preživel za knjigami, nihče ni sumil, da bo spremenil svet.

Eugène Delacroix:
Svoboda vodi ljudi
(Francoska revolucija)

staja ne le sprejemljiv, ampak vedno bolj neobhodno potreben za političen uspeh in s tem sestavni del politične kulture. Nemogoče je pričakovati, da bo šolski sistem, ki ne vzpodbuja kritičnega mišljenja in namesto samostojnega posameznika s široko paleto znanja in zmožnostjo kritične drže ustvarja ukalupljene ljudi – izdelke, katerih glavni cilj je konkurenčnost na trgu dela, omogočal normalno delujoč demokratičen proces. Odprta družba zahteva posameznike, ki s kritično in etično držo sodelujejo v krojenju politike.

Vive la revolution!

Ko trenutni ekonomski sistem ne bo zmožgal več zagotavljati osnovnih življenjskih pogojev večini ljudi, bodo ljudje šli znova na ulice. Zgovorna je izjava Ulricha Becka. »Državni socializem je za bogate, reveži so še vedno na trgu.« Če verjamemo Becku, korekcije obstoječega sistema ne morejo biti učinkovite. Prepad med revnimi in bogatimi se že pregovorno večja in ideologija potrošništva se spričo realnosti vedno bolj krha. Krilatice o plimi, ki naj bi dvignila vse čolne, sedanost razkriva kot povsem zgrešeno in brezperspektivno: si bodo prej ali slej zapeli novo različico nekdanje Internacionalne: Vstanite, v suženjstvu zakleti! Mnenje mnogih teoretikov in aktivistov je, da so novi revolucionarni subjekt nezadovoljna mladina brez prihodnosti, ki lahko skupaj s prekernimi delavci, študenti, migranti in drugimi izključenimi KAJ?. Revolucija je potemtakem samo še vprašanje časa.

Samouresničujoča se prerokba?

Gre morda pri celotni analizi le za samouresničujočo se prerokbo? Kje je meja med dejstvi, željami, upi in strahovi, ki nas dandanes prevevajo? Meja je tanka in nestalna. Zlasti če gre za revolucijo, katere uspešnost je odvisna od tega, koliko ljudje verujejo vanjo. Če postane ideja revolucije privlačna dovolj velikemu številu ljudi, bomo priča učinku snežne kepe. Nekaj, kar se zdi le nadležno razgrajanje nezadovoljnih obstrancev, lahko v ustreznih okoliščinah postane iskra, ki zaneti revolucijo. Maloštevilni radikalni kritiki obstoječega sistema, ki zahtevajo temeljite, skoraj utopične spremembe, lahko kaj

kmalu postanejo preroki nove dobe. Nenazadnje tudi revnega bradatalega možicla z brki, ki je cele dneve preživel za knjigami, nihče ni sumil, da bo spremenil svet.

... Vse dobro ohraniti ...

Kdor se iz zgodovine ničesar ne nauči, je obsojen, da jo ponavlja. Najmočnejša lekcija zgodovine pa je prav ta: kako hudičevo malo se od nje znamo učiti. Vendar ne smemo izgubiti upanja, da nam ni treba ponavljati napak na popolnoma enak način, kot so to počeli naši predniki. Ko se revolucija zgodi, ponavadi ne gre za premočrten potek dogodkov, ki bi se odvijali, kakor so predvideli njeni načrtovalci, ampak prevladuje iracionalni element. Psihologija množic nas uči, da je človek sicer lahko racionalen, množica pa deluje po svojih zakonitostih. In prav ljudske množice so tiste, ki delajo revolucijo. Če predpostavimo neizbežnost revolucije, se moramo vprašati, kakšna je lahko vloga posameznikov, ki verjamejo

v nujnost sprememb, a zavračajo nasilje kot sredstvo za doseganje njihovih ciljev. Kakšna je vloga posameznikov, ki se rajši kot z mečem borijo z idejo. Predlagal ne bom ničesar revolucionarnega. Zvesti moramo ostati razsvetljenkim idealom in jih v kritičnem duhu prilagajati novim razmeram, svoja stališča moramo poleg iskanja trdnih razlogov za njihovo podkrepitev izkazovati s svojo osebno integriteto in zaupati Freudovi izkušnji: Glas resnice je šibek, vendar ne utihne, dokler mu ne prisluhnejo.

Kvekerjeva dilema

Ne moremo pa obiti problema, ki ga ponazarja zanimiva anekdota ameriškega profesorja. Ko je predaval na kvekerski univerzi (kvekerji so verska ločina, nastala iz nezadovoljstva z obstoječimi cerkvenimi institucijami), se je s študenti pogovarjal o njihovem pacifizmu. Kvekerji so namreč zapriseženi pacifisti in ne želijo sodelovati v vojni, saj vojna pomeni uporabo si-

le. V pogovoru so priznali, da ni bilo težko zavrniti vojne v Vietnamu. Veliko težje je bilo zavrniti udeležbo v 2. svetovni vojni, ki je nekakšen arhetip pravične vojne. Vojne so se zato udeležili kot zdravstveni delavci. Priznali so mu, kako veselili so bili, da je bil nekdo pripravljen namesto njih opraviti »umazano delo«. Podobno smo lahko hvaležni protestnikom na ulicah, ki si namesto nas umažejo roke s tem, ko se borijo za bolj pravičen sistem. Pacifizem je sicer možno zagovarjati še na druge načine, vendar je pošteno, da sprejmemo kritiko in nanjo iskreno odgovorimo.

Včerajšnji svet

V svojem življenjepisu Včerajšnji svet Stefan Zweig opisuje svoje življenje. Razočaran je nad svetom in nad usodo nemškega Juida, umetnika, pisatelja, humanista, ki mu je usoda namenila več gorja, kot ga zmore prenesti. Kljub vsemu pa Zweig vztraja v veri v človečnost in upa, da se bo človeštvo spet zmoglo dvigniti iz bede barbarstva. Danes smo v podobnem položaju. Neomajana vera v napredek nam je otopila čute, zameglila percepcijo resničnosti in lagodnost postavila na mesto etičnega imperativa. Zweigove slutnje je napovedal že Nietzsche. Z njima se tudi sam sprašujem: Je možno tokrat tudi revolucijo izvesti malo drugače? ■

Adam Smith, oče modernega kapitalizma, je optimistično verjel, da bo človeška narava brzdala pohlep racionalnih egoističnih posameznikov, ki na prostem trgu zasledujejo svoje interese. V razsvetljenem duhu napredka se je zdela takšna predpostavka morda upravičena, danes pa je zgodovina žal razsodila drugače.

Dve plati istega kovanca

Kjer je buržoazija prišla na oblast, je razdejala vsa fevdalna, patriarhalna, idilična razmerja. Pestre fevdalne vezi, ki so vezale človeka na njegovega naravnega predstojnika, je neusmiljeno raztrgala in ni pustila med človekom in človekom več druge vezi kot goli interes, kot brezčutno »plačilo v gotovini«.

ANEJ KORSIKA

Z gornji citat je vzet iz manifesta komunistične stranke in ponazarja nadvse revolucionarno vlogo, ki jo je vzpon meščanskega reda prinesel za družbene odnose. Nič več ni bilo tako, kot je bilo, ves balast človeških občevanj se je zvedel na minimalni skupni imenovalec čistega interesa. Meščanstvo tako revolucionira fevdalni produkcijski način in na njegovo mesto uvaja kapitalistični produkcijski način. V isti sapi pa se dogaja tudi politična revolucija liberalizma.

Medtem ko lahko v prvem primeru govorimo o liberalnem ekonomskem modelu, lahko v drugem primeru govorimo o liberalnem političnem modelu. Prav o razmerju med njima pa bi veljalo razmisliti. Zdi se, da na levici še zmeraj obstaja lažna dilema med slabim ekonomskim (neo)liberalizmom ter dobrim političnim liberalizmom. Vendar pa bi ju bilo bistveno bolj primerno obravnavati kot komplementarna, ki drug drugega dopolnjujeta in ju ne moremo obravnavati ločeno. S tega vidika lahko precej lažje razumemo slovensko osamosvojitve. Prav gotovo bi bila plebiscitarna podpora naši osamosvojitvi bistveno nižja, če bi vprašanje formulirali v smislu: Ste za uvedbo kapitalizma? Vendar je bilo vprašanje v resnici že formulirano na ta način, večstrankarski parlamentarni sistem, človekove pravice, svobodne volitve itd. so bili nujno vezani na spremembo samega ekonomskega načina.

Napetost in neločljivo povezanost med političnim in ekonomskim liberalizmom pa lahko še zaostriamo. Lahko trdimo, da so osnovni postulati političnega liberalizma nujni predpogoj za nemoteno funkcioniranje ekonomskega liberalizma, tj. kapitalizma. Seveda se na tem mestu ne moremo celovito spopasti in analizirati vseh momentov političnega liberalizma, zato razmislimo zgolj o enem. Eden izrazito fantazmatskih elementov liberalizma je teza o raci-

onalnem posamezniku, ki se na podlagi posedovanja enciklopedičnega znanja racionalno in optimizirano odloča. To tezo je ovrgla že psihoanaliza, ki je jasno pokazala, da je naše delovanje v največji meri določeno z nezavednim, na katerega nimamo neposrednega vpliva. Vendar je racionalni posameznik nadvse priročno vodilo v okviru množične blagovne produkcije, saj ne dopušča razmislekov o dejanski norosti tega, da bi kdo sploh lahko imel panoramski pregled nad tem, kar se producira, kaj šele, da bi bil sposoben optimalnih nakupov.

Liberalizem posameznika često obravnava tudi kot avtonomno enoto, ki lahko funkcionira ločeno od družbe in je od nje neodvisna entiteta. Velikokrat se zdi, da mu je družba celo odveč. Karl Marx v zvezi s tem pravi: »Produkcija osamljenih posameznikov zunaj družbe – redkost, do katere pač lahko pride pri civiliziran-

cu, ki se po naključju izgubi v divjini in ki dinamično že ima v sebi družbene sile – je prav tak nesmisel kot razvoj jezika brez skupaj živečih individuov.« Nadvse ilustrativen primer takšnega razmišljanja je Robinson Crusoe. V njegovem dnevniku iz dne 1. novembra tako lahko beremo: »Naredil sem načrt, kako bom preživel dneve. Določil sem čas za delo, čas za počitek, čas za lov, čas za razvedrilo in čas za spanje.« Očitno je, da Robinson zgolj zato, ker v sebi že nosi dinamično razvite družbene sile, lahko strukturira svoj produkcijski proces na ta način. Robinsonova racionalnost ni racionalnost logike, ampak racionalnost družbe, ki jo je pustil za seboj in jo v isti sapi poskuša kot racionalno vcepiti samotnemu otoku, na katerem se je znašel. Opravka imamo torej z napačno dedukcijo, z dedukcijo celotne družbe na posameznika, kar je razvidno v Robinsonovi delitvi delovnega časa in delovnega dne, takisto pa gre za napačno premestitev razmerja med Robinsonovim začetnim okoljem, tj.

Anglijo, in njegovim razmerjem na relaciji posameznik – družba na kasnejše okolje posameznik – otok.

Tako avtonomen, suveren in neodvisen posameznik se nadvse elegantno ujema s konceptom privatne lastnine in osebne odgovornosti. V liberalnem kapitalizmu ima vsak priložnost in vsak je zaslužen za svoj uspeh ali neuspeh. Vendar vsesplošno zagotavljanje mita o enakih možnostih služi predvsem legitimaciji tega, da velika večina sploh nima nikakršnih možnosti. V ozadju tega je predpostavka, da so si vsi tisti, ki jim ni uspelo, v resnici krivi sami. S sistemom kot takim v resnici ni nič narobe, ponuja nam neštete možnosti, le deloven in poslušen je potrebno biti, pa nam bo uspelo. To je seveda daleč od resnice, da uspemo v okvirih kapitalizma, zato je nadvse priročno imeti lastnosti, nad katerimi se načeloma zgražamo. Odgovornost političnega liberalizma v odnosu do kapitalizma kot obstoječega produkcijskega načina je torej v mehki legitimizaciji obstoječega stanja.

Ta kratki razmislek je poskušal pokazati, da je dilema med dobrim političnim in slabim ekonomskim liberalizmom lažna, saj oba predstavljata dve plati istega kovanca. Današnja kriza tako ne sme predstavljati samo krize kapitalizma, temveč tudi horizonta politične ideologije, ki stoji za njim. Ta kriza je začetek zgodovine. ■

Karl Marx

Za kaj smo se izrekli na plebiscitu?

Nedavno (24. 12. 2008) je dr. Spomenka Hribar v Mladininem intervjuju dejala: »Šokirana sem bila, ko sem zvedela, da Vegradovi delavci spijo v zabojnikih. Odgovornost države je, da sprejme takšne zakone, da takšno izkoriščanje onemogoči. To je sramota za slehernega med nami. [...] V zavest države, v našo zavest bi se moral vrniti pomen javnega dobrega in socialne države.«

ANDREJ ADAM

Te rousojevske besede bi si morali ponavljati in jih udejanjati. Toda v zadnjih letih nas ukrepi države oddaljujejo od ideje javnega dobrega, socialne države in celo od ideje države kot take. Ne le da se država vede kakor preplašen potepuški pes, ki se umakne pred vsako malo glasnejšo družino, tudi ljudje se vse bolj zapirajo v zasebnost. Družbena vez se je raztrgala kakor stara, neuporabljena narodna noša. Vez, katere osnovno vezivo naj bi bilo zaupanje, se je preprosto razpustila. Namesto da bi vzajemne družbene odnose tkali iz solidarnosti in zdrave pameti, smo dopustili prevlado ekonomske logike, ki na vse družbene odnose gleda z očesom zapornika v zapornikovi dilemi. (Naj mimogrede spomnim, za kaj gre v zapornikovi dilemi. Imamo dva zlikovca. Sodišče vsakemu ponudi možnost, da izda tovariša. Če bi oba molčala – si zaupala –, bi

Morda boste rekli, pa kaj? Ali je s takšnimi ukrepi kaj narobe? Ja, je! Če ne drugega, vas pozivam k premisleku. Kaj pa, če tvori osnovo takšnih ukrepov logika sebičnega posameznika, posameznika z racionalnostjo zapornika v zgornji dilemi? Kaj, če bo dolgoročna posledica takšnih ukrepov trajna reprodukcija natanko takih posameznikov?

Če ne verjamete, česa je zmožen človek z racionalnostjo zapornika v zapornikovi dilemi, se ozrite naokoli. Ali mislite, da je delodajalcem kaj mar brezpravnosti, izkoriščevalskih odnosov, onesnaževanja sveta, duha in živčnega sistema? Zdi se, da postajajo ponovno aktualne naslednje Marxove besede: »Delavčevo odtujevanje njegovemu predmetu se po nacionalno ekonomskih zakonih izraža tako, da sme delavec potrošiti tem manj, čim več proizvaja, da postane tem bolj brezvreden, tem nevrednejši, čim več vredno-

za vprašanje načina in prav ker se ne meni, v resnici sploh ne moremo govoriti o kapitalistično-ekonomskem tkanju medčloveških vezi, govorimo lahko le o trganju, paranju, uničevanju. Za družbeno vez, ki bi bila stkana iz zaupanja, so (še vedno) potrebni splošno razgledani ljudje. Ni dovolj, da v šolah učimo to ali ono pismenost, to ali ono kompetenco, ali da proizva-

jamo (zaradi ekonomskih zakonitosti in ne nekakšne avtonomije) vse ožje usmerjene strokovnjake. Tudi ni dovolj, da (zaradi ekonomskih zakonitosti in ne nekakšne avtonomije) preoblikujemo šolske programe v imenu večje izbirnosti, fleksibilnosti ipd., pri čemer pozabljamo, da naloga šole ni brezpozgojno prilagajanje trgu ali služenje sebičnim interesom še nezrelih in neraz-

Če ne verjamete, česa je zmožen človek z racionalnostjo zapornika v zapornikovi dilemi, se ozrite naokoli. Ali mislite, da je delodajalcem kaj mar brezpravnosti, izkoriščevalskih odnosov, onesnaževanja sveta, duha in živčnega sistema?

bila oproščena. Toda ker noben od njih ne vé, kako bo ravnal drugi, si ne zaupata. Oba je strah, da ju bo drugi izdal in da bosta morala odslužiti visoko zaporno kazen. Zato ravnata racionalno. Izdata tovariša, si tako sicer še vedno prislužita zaporno kazen, a ker sta sodelovala s sodiščem, je kazen nižja.) Prav ta miselnost očitno preplavlja naš duhovni horizont. Če se ozremo v šolo, bi bilo zanimivo primerjati, kaj je danes samoumevno in kaj je bilo samoumevno pred desetimi ali petnajstimi leti. Se sploh zavedate, da imamo ministra za šolstvo, ki je ravnateljem predlagal trajni mandat, dvema najbolj razvpitima gimnazijama pa (kot se zdi) odobril kurikulum, ki je po izbirnosti primerljiv s tistim na mednarodni maturi?

sti ustvari, da je delavec tem bolj skazen, čim bolj je njegov produkt oblikovan, da je delavec tem nemočnejši, čim mogočnejše je delo, da je delavec tem bolj postal plitev in suženj narave, čim bolj je njegovo delo polno duha. Delo proizvaja prečudne stvari za bogatine, toda za delavca proizvaja pomanjkanje. Proizvaja palače, toda za delavce brloge. Proizvaja lepoto, toda za delavca pohabljenost. [...] Proizvaja duha, toda za delavca proizvaja bebvost, kretenstvo.«

Za družbeno vez, ki bi bila stkana iz zaupanja, je potemtakem potreben nek nivo, neko stanje duha, nek določen način učlovečenja. Rečeno drugače, potreben je ustrezen način vzgoje in izobraževanja. Kapitalistično tkanje medčloveških vezi se seveda ne meni

gledanih ljudi, ki so po naključju odkrili enega izmed stotih možnih darov, ki spijo v njihovem duhu. Naloga šola je tudi vpeljevanje mladih v dediščino človeškega duha in v skrb za vse že priborjene človeške pravice in svoboščine. Ali mislite, da nam bodo te pravice varovala nova jara gospoda?

Družbene vezi potemtakem ne bodo znova stkali takšni ali drugačni ozko razgledani strokovnjaki, ti ali oni birokrati, ki si tako ali drugače kupujejo lojalnost ali ki celo mislijo, da lahko skupnost rešijo domovinska vzgoja in dobro plačani menedžerji. Družbeno vez bodo, če sploh, ponovno stkali splošno razgledani in sočutni ljudje, katerih carpe diem bo impliciral tudi pojutrišnjem. Zaključimo. Čez nekaj let, dr. Hribarjeva, boste še veliko bolj šokirani.

DR. BORIS VEZJAK

Na tem mestu smo maja lani že pisali o zdravniških plačah, ali bolje rečeno o upravičenosti zahtev po njihovem zviševanju. Govorimo o lanskih stavkovnih zahtevah zdravnikov, ki so se za njih končale uspešno, pravzaprav kar z občutnim povišanjem. Takrat smo namignili, da zdravnikom pri takih zahtevah manjka etičnega občutka in še bolj razumevanje za socialne in gospodarske razmere. Čeprav smo jim privoščili povišice, smo jim očitali socialno neobčutljivost in neskladje z zdravniškim poslanstvom.

So zdravniki požrešni?

Danes, slabo leto kasneje, smo doživeli dve spremembi: svet in Slovenija sta zabredla v stanje finančne in ekonomske recesije, slovenska vlada, seveda ne edina, pa tako rekoč uveljavlja uravnilovko, znižuje plače v javnem sektorju in menedžerje poziva k njihovem manjšanju ali celo daje navodila o njihovi zgornji meji. Nena zadnje je Pahorjeva vlada znižala plače tudi sebi. Stanje recesije in zategovanje pasu pa je sovpadlo s še enim dogodkom: javnim razkritjem podatkov o rekorderjih med zdravniki, ki prejemajo enormne dohodke. Na prvi pogled se zdi, da smo zabredli v histerijo zavisti in splošne mobilizacije čustev, ko v kriznih razmerah nikomur več ne privoščimo več denarja, kot ga prejmemo sami. Tako rekoč zahtevamo omejevanje in skromnost za vse. Tisti, ki opozarjajo na histeričnost takega diskurza in na dejstvo, kako zelo populistično se je tega lotila vlada, imajo prav. Toda ob omejenem pomisleku vendarle vztrajajmo, da obstaja tudi nekaj gnilega v deželi zdravniški. Razložimo, zakaj.

Prvič, po razkritih podatkih so zneski, ki jih prejemajo zdravniki, resnično visoki, število zdravnikov pa je neverjetno veliko. Rekorder med njimi in ime, ki so ga mediji največkrat uporabili, je anesteziolog Rade Stanič, ki je konec lanskega leta prejel v enem mesecu 18.500

evrov bruto. Naš zdravnik se do take številke ni dokopal le z delom v službi, kajti registrirano ima še svoje podjetje – kot samostojni podjetnik tako deluje, skupaj s številnimi, v različnih javnih in privatnih zdravstvenih zavodih. Kar je legalno, temu ne gre oporekati, ne glede na višino prejemkov. Težava nastopi, ko si pogledamo поблиže, na kakšen način, s kakšnimi motivi in kakšnimi »žrtvami« so zdravniki prišli do njih. Ali še bolje: čemu vse so se pripravili odreči, da bi jih dosegli.

Eden izmed ne tako maloštevilnih zdravniških herojev iz Maribora je novembra lani delal po 20 ur na dan. Ko so ga na komercialni televiziji poklicali, da jim pojasni, kako je to mogoče, se je zapletel v dokazovanje, kako zanič je njegovo življenje. To je dosegel, kot pravi, na ta način, da »je brez familije«, »brez obveznosti«, s »pet ur spanja«. Povedano drugače, njegova kvaliteta življenja je grozljiva, kot so dejali in kot je pribil predstavnik zdravniškega sindikata Fides. Skratka: človek bi se nam moral hudo zasmiliti. S takim argumentom je kajpak vse narobe. Zdravnike pač nihče ne sili, da bi si prigarali tistih 17.000 in več bruto plače na mesec. Že res, da se nekateri med njimi radi skrijejo pod pretezo pomanjkanja zdravnikov in stavijo na karto svoje nepogrešljivosti, toda reči, da morajo garati kot samostojni podjet-

tniki tudi popoldne, ker ni drugega, ki bi jih nadomestil, je munchhausenovska rasa. Spomni nas na primer še enega mariborskega zdravnika, ortopeda, ki si je vzel nekaj mesecev dopusta, v tem času pa zavzeto opravljal popoldansko delo v zasebni ortopedski ambulanti v Termah 3000 v Moravskih toplicah.

Naš zdravnik, ki spi le 5 ur dnevno (pustimo ob strani, kdaj se odpelje domov, kdaj se pripelje v službo, kdaj se prehranjuje), pa po naših podatkih uspeva početi še nekaj, kar je novinarjem ostalo prikrito. V spanju (!) ali na delovnem mestu namreč pridno skrbi za svojo akademsko kariero s pisanjem znanstvenih člankov in pedagoškim delom. Ne le da bi se smeli vprašati, kako lahko zdravniki v somnambulnem stanju sploh kvalitetno skrbijo za svoje paciente, vprašati bi se morali po kvaliteti njihovega dela in izdelkov na vseh možnih ravneh. Anomalije, ki jih dopušča naš zdravstveni in plačni sistem, pa niso predmet našega zapisa. Spomnimo – zdravniki so nas prepričevali, da so premalo plačani. Zdaj se je za otipljivo število med njimi razkrilo, da to ne drži. Nekateri somnambulne zdravnike v njihovem zvišenem hipokratskem poslanstvu lahko vodi le en cilj. Težko si predstavljamo, da je to kaj drugega kot prvi izmed sedmih smrtnih grehov: požrešnost. ■

Zgodovinski spomin

DR. SAMIR OSMANČEVIĆ, GRADEC

(PREVOD: DARINKO KORES JACKS)

V zadnji fazi balkanskih spopadov v devetdesetih letih prejšnjega stoletja se je za pogajalskimi mizami pojavljala neka nova in skrajno zanimiva tendenca, ki globoko zadeva samo srž prerazdelitve Balkanskega polotoka. Tedanji ameriški odposlanec Richard Holbrooke je namreč prekinil pogovore in zapustil pogajalsko mizo, kadarkoli so se udeleženci v pogovorih začeli sklicevati na »zgodovinske argumente«, kadarkoli so namesto racionalnega in pragmatičnega pristopa k problemu jeli na dolgo in široko razglabljati o svojih zgodovinskih pravicah do ozemlja, o preteklih genocidih ter sedanjih in prihodnjih maščevanjih, o junakih in kvizlingih vseh vrst in barv, o Kosovu in Turkih in hercegovskih jamah in Drini in Pliberku. Demokracija in večstrankarstvo kot da bi šele razplamtevali eksjugoslovansko historiografsko domišljijo, katere rezultat je bila prav armada Holbrookeovih sogovornikov, ki bi zmogli brez argumentov »kolektivnega spomina« in ob predpostavki minimalne človeške iskrenosti komaj komu zares razložiti, zakaj ubijajo in so ubijani. Utrujeni in jeznoriti Holbrooke že zdavnaj ni več ameriški odposlanec za Balkan, rušenja in pomori so se nehali, toda podedovano eksjugoslovansko zgodovinopisje je v celotnem prostoru zgolj spremenilo predznak in še naprej eksistira kot generator novih razdejanj in maščevanj. Posebna nevarnost je prav v tem, da se je, tudi do omenjenih devetdesetih, to ideologizirano zgodovinopisje – podobno kot dandanes – neprestano skrivalo za masko znanstvenosti in se pri tem torej sklicevalo na avtoriteto »z ideologijo neokužene« znanstvene metode, da bi tedanjim, sedanjim in prihodnjim pogajalcem ponudilo ultima ratio pri pojasnjevanju rušenj in pomorov, ki jih ob minimumu človeške iskrenosti ni mogoče razložiti drugače kot prav z – zgodovino.

O znanstvenem patriotizmu

Skoraj petnajst let je minilo od Holbrookeovih nevrotičnih zavračanj, da bi poslušal mitološke tirade, pi-

še se leto 2009, balkanske univerze so z odkritjem demokracije, večstrankarstva in kapitala prenehale biti inkubatorji ideološko ustreznih kadrov, toda na začetku besedila omenjena tendenca je ostala ista. Dežela, piše zagrebški Jutarnji list, sporoča Hrvaški, da ima ta probleme z ustaštvom in Neodvisno državo Hrvaško ter da ni nikomur izplačala niti krajcarja odškodnine, zaprepaščeni hrvaški zgodovinarji pa to zavračajo z zgodovinskimi argumenti o položaju Slovenije v Tretjem Rajhu, z vojnami, ki jih je vodila in ki jih ni vodila itd. V najnovejši eskalaciji so, kakopak, tako eni kot drugi patrioti, ki tudi v znanosti prvenstveno ljubijo svojo deželo, rod in domovino, tisto, kar je drugačno – vključujoč tudi drugačno znanstveno resnico –, pa sprejemajo le na obisk.

Glede na to, s kakšnimi pridevki so si balkanoidne nacije izkazovale čast (in si jo še naprej izkazujejo) v medsebojnem komuniciranju, ni LeGoffova trditev v hrvaščini niti žaljiva.

S stališča filozofije zgodovine – ta se že dolgo v največjem delu ukvarja prav z metodologijo zgodovinskih znanosti – je tukaj torej najmanj pomembno, kdo ima prav, zaprav prav v svojih »znanstveno« utemeljenih dognanjih (najbolj bedno od vsega pa je pri tem dejstvo, da je mogoče in enim in drugim in tretjim brez posebnega historiografskega napora dokazati razno-razna kolaboracionistična nagnjenja in pripravljenosti, da se ukloni-jo kakršnimkoli okupatorjem!), torej sem omenjeno historiografsko eskalacijo navedel le kot dokaz, da bi Holbrooke – v kolikor bi se ponovno angažiral v teh prostorih, pa čeprav severnih – bil še naprej prisiljen zapuščati balkanske pogajalsko-historiografske orgije. Ter da imajo enonacionalna zgodovinopisja enonacionalnih fevdov še naprej probleme z razumevanjem elementarnih načel znanstvene objektivnosti.

Tu je torej beseda o modelih poli-

tičnega delovanja, ki tako pomemben segment družbenih znanosti, kot je zgodovina, očitno spet nesramno zlorablja za cilje, ki jih nikakor ne moremo več imenovati kratkoročni in dnevopolitični. Zdi se mi, da sem v teh vse bolj osamljenih zapiskih že nekajkrat govoril o tem, da se zgodovinopisje v južnoslovanskih prostorih instrumentalizira kot sredstvo, s pomočjo katerega je mogoče kolektivno zavest z zastrupljanjem kolektivnega spomina neprestano vzdrževati v stanju latentne mobilizacije, ki se lahko v hipu pretvori v resnično izredno stanje. Kajti tanka je meja med virtualnim in realnim za patriote, ki jih inducira takšno zgodovinopisje (za takšne je celo najbližji sosed zgolj obiskovalec), ki vidi jo zgodovinske kontinuitete, kjer jih sploh ni, ki iz lokalne zgodovi-

ne naučeno nereflektirano dojemajo skoraj kot osebno zapomnje- no. Svetoboljša, ki neprestano izvirajo iz banalnega obmejnega spora, in to na obeh straneh razmejitvene črte, dajejo jasno vedeti, da je eksjugoslovansko zgodovinopisje, skupaj s svojimi demokratskimi nasledniki, profesionalno opravilo nalogo, ki mu je bila naložena. In to ne glede na to, koliko se zadnje čase napreza, da bi falsificiralo test očetovstva – prav kakor se poda sumljivim likom, ki v polkriminalnih spleenih razprodajajo družbeno premoženje, organizirati volitve v državah velikosti enega Dunaja do enega in pol Londona ter po možnosti razigrati vojne spektakle – ter da bi tudi družbena znanost prenehala biti inkubator ideološko primernih kadrov z jasno nalogo ne dopustiti, da bi lokalna zgodovina ostala brez svojih samozavestnih vernikov. Vernikov, ki, v najboljših tradicijah Hitlerjevega odvetnika Carla Schmitta, celo če

jih prebudite sredi noči, vedo, kdo so domačini in kdo obiskovalci ali, kot bi rekel Schmitt, kdo so prijatelji in kdo sovražniki.

Gostujoča previdnost

Kot »gostujoče pero«, ki po navadi adresira tako domačine kot obiskovalce, imam torej tudi jaz osebno razloge, da se globoko zamislim nad svojimi mrtvodomskimi reportažami. Kajti patrioti so budni, nedvomno. Nedavno sem v hrvaščini prevedel knjigo avstrijskega pisca Adolfa Holla, izvrstno analizo občutljivosti v religijskih diskurzih. No, že na prvih straneh dela, pod naslovom Kadilo in žveplo, postavlja Adolf Holl Marijo v skoraj brutalen seksualni kontekst; izpostavlja ga s pismom nekega svojega znanca, ki ima poleg srhljivih patoloških strahov pred peklom tudi tako rekoč pornoteološki problem z nekim Marijinim kipom. Preostanek knjige je zares prvorazredno branje brez pornografskih detajlov, toda že začetek je bil dovolj, da se je moj izčrpni razgovor z zagrebškim založnikom zaključil s tipičnim (in obojestranskim) »ni še čas za to«, v kombinaciji z visokonapetostno sintagmo o življenjsko nevarnem približevanju mejam patriotsko-verske tolerance.

To, da je Adolf Holl teološko in filozofsko izjemno zgovoren katoliški duhovnik – čeprav je od sedemdesetih v trajnem sporu s Cerkvijo – pa da se njegova nakana ne more niti izraziti drugače, če hoče osvetliti vlogo čutnosti v vsakdanji religioznosti ter v tradicionalnih mitoloških in žrtvenih ritualih, to kakopak ne igra nobene vloge; kajti kdor je že pri tretjem stavku identificiran kot obiskovalec, bo komajda prebran do konca. To, da je Adolf Holl globoko veren človek, ki v iskanju vsega, kar ga iz devotio moderna vrača v izvirno, nereflektirano religioznost, to je torej tretjerazredno dejstvo – v primerjavi z eno ali dvema epistolarnima prizoroma, ki po intenzivnosti intendirane žaljivosti niti približno nista tisto, kar so bile znane danske karikature. Kot vsak resnično religiozen človek bo Holl, zdi se, v najboljšem primeru ostal sosed tako domačinom kot obiskovalcem. Ker kolikor ne smemo zanemariti, da so oboji skupnosti ljudi, ki berejo iste knjige, toliko ne smemo pozabiti niti tega, kakšne knjige berejo. Zadnje desetletje sem se kot

predan bralec družil z izvrstnim francoskim zgodovinarjem Jacquesom LeGoffom, z enim od tistih, ki so nadaljevali delo zgodovinarjev iz tridesetih let prejšnjega stoletja, zbranih okrog časopisa Annales. No, pred nekaj tedni mi je prišel v roke tudi hrvaški prevod njegove knjige o Evropi, namenjene predvsem zelo mladim bralcem, ki jih je treba šele spoznati z zgodovino kontinenta in jim ustvariti zavest o skupni kulturni osnovi, ne glede na religijske zapornice in tradicionalna svetobolja. Ko piše o Balkanu, pa LeGoff v hrvaščini izkazuje elementarno nepoznavanje snovi: zanj so bosanski muslimani direktni biološki potomci turških okupatorjev. Glede na to, s kakšnimi pridevki so si balkanoidne nacije izkazovale čast (in si jo še naprej izkazujejo) v medsebojnem komuniciranju, ni LeGoffova

trditev v hrvaščini niti žaljiva, čeprav se zoperstavlja oficialnemu srbskemu pa tudi hrvaškemu zgodovinopisju, ki v Bošnjakih po eni strani vidi poturčene Srbe, po drugi pa hrvaško cvetje – kar celo s takšnimi prisvajanja jasno priča o njihovi slovanski pripadnosti. Seveda

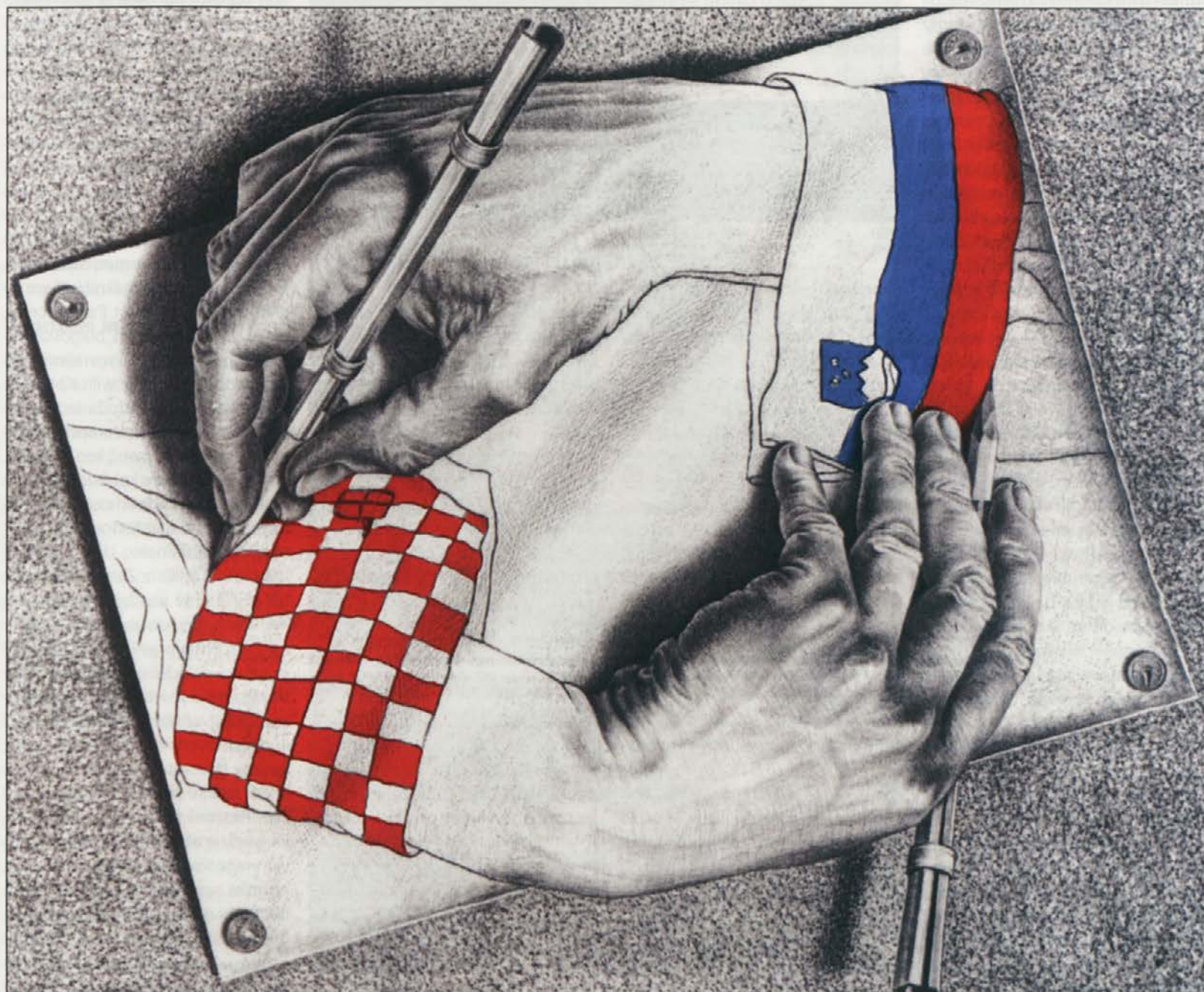
To, da je Adolf Holl globoko veren človek, ki v iskanju vsega, kar ga iz devotio moderna vrača v izvorno, nereflektirano religioznost, to je torej tretjerazredno dejstvo.

pa v isti knjigi v nemščini LeGoff izkazuje elementarno poznavanje stvari, o katerih piše, ter se inkriminirana trditev v nemški izdaji (v prostem prevodu) glasi: Turška okupacija Balkana je za seboj pustila islam, ki je še danes prisoten v

Bosni in Hercegovini. Znani so mi primeri, ko sami zgodovinarji falsificirajo, zamlčujejo, izkrivljajo zgodovinsko stvarnost; toda ni mi znan niti en primer, da bi nekega tako izvrstnega svetovnega znanstvenika difamirali in diskreditirali na najnižjem možnem nivoju: z

zavestno napačnim, zlobnim prevodom, ki ne prinaša nobene škode omenjenim Bošnjakom, ampak povzroča ogromno škodo in sramoto enemu največjih svetovnih zgodovinarjev. Seveda on najbrž niti ne ve, da je bila njegova znan-

stvena avtoriteta zlorabljen na tak način (predstavljajmo si samo, kaj si bodo drugi hrvaški zgodovinarji danes ali čez dvajset let mislili o LeGoffu in njegovi nestrokovnosti, če jim bo ta knjiga prišla v roke!), da je bil s pomočjo predrznega falsifikata integriran v politične modele, v katerih je družbena znanost sredstvo vladavine in neke vrste psihološka sirena, ki neprestano tuli znak za preplah in ohranja ljudi pripravljene za mobilizacijo. Prav o tem, o zgodovinskem spominu, ki za Balkan pomeni produkcijo sovražnikov-obiskovalcev, pa tukaj tudi gre. Kar se mene tiče, mi je nemška izdaja LeGoffove knjige dala znak za konec alarma; Hitlerjev prihod v Maribor pa prepuščam hrvaškim in Paveličevo tvorbo slovenskim zgodovinarjem. Dokler ne začnemo skupaj prebirati LeGoffa vsaj v nemščini. ■

Gaza – resnica o Davidu in Goljatu

Tako hebrejska Biblija kot Koran vsebujeta zgodbo o mlademu Davidu, bodočem kralju Izraela, in velikanu Goljatu, ki bi naj bil iz Filistine, mestnih držav na območju današnje Gaze in izraelskega Ashkelona. Izvor besede Palestina izhaja prav iz Filistine. Zgodba se konča tako, da David zgolj s fračo premaga oboroženega Goljata.

ALEŠ KUSTEC

Tudi dandanes je majhen Izrael ogrožen sredi mogočnega arabskega ozemlja. Nevarna teroristična skupina Hamas skuša izbrisati Izrael z zemljevida. Tako je od leta 2005 na južna izraelska mesta padlo okoli 10 tisoč raket in minometov ter pri tem ubilo 14 nedolžnih ljudi. Le kdo se ne bi branil? Kot je dejal Barack Obama med svojim julijskim obiskom Izraela: »Če bi nekdo pošiljal rakete na moj dom, kjer dve moji hčerki ponoči spita, bi naredil vse, da bi to ustavil, in enako bi pričakoval, da bo storil Izrael.« In ker je Hamas večkrat kršil premirje z izstreljevanjem raket in ga ni želel podaljšati, Izraelu ni preostalo drugega, kot da napade Gazo in onemogoči Hamas. Začetek tega članka je v skladu z medijsko podobo Izraela, ki se sicer počasi spreminja, saj v realnosti preprosto ne vzdrži več.

Število civilnih žrtev

Izraelska vojska je napadla Gazo 27. decembra blizu opoldneva, ko so številni ljudje bili na ulici in ko so se učenci vračali iz šole. Mouin Rabbanij je zapisal: »90 letal je odvrзло 100 ton eksploziva ... V nekaj minutah so letalski napadi ubili več kot 225 ljudi.« [1] Odziv izraelske zunanje ministrice Tzipi Livi v intervjuju za Sky News 28. decembra je bil očiten: »Naša ideja je bila, da jih presenetimo.« Še pred tem je dejala: »Skušamo se izogniti civilnim žrtvam. Izrael je poklical prebivalce, ki živijo blizu Hamasovih poslopij, da se umaknejo. Vendar to je vojna, te stvari se lahko zgodijo.« In so se zgodile. V 22 dneh pokola v Gazi je umrlo skoraj 1400 Palestincev, število izraelskih žrtev je bilo mnogo manjše, in sicer 13, od tega so bili trije civilisti. Kot trdi Izrael je večina od pobitih ljudi militantov, teroristov, Hamasovcev, ki ne štejejo. Eden izmed redkih tujih zdravnikov v Gazi je bil Norvežan Mads Gilbert. Ostalim njegovim kolegom tako kot no-

vinarjem vstop v Gazo ni bil omogočen. Nekako še razumem, da so novinarji del medijske vojne, vendar zakaj zdravniki, ki so zamenjani čakali ob meji, niso smeli pomagati svojim kolegom v Gazi, ki so po več ur bili primorani skupaj operirati? Gilbert je za Sky News 5. januarja dejal: »Tukaj je kot v peklu, saj bombardiranje poteka celo noč ... edini zločin, ki so ga storili, je, da so civilisti – Palestinci, ki živijo v Gazi ... Videl sem enega vojaka sredi stotine tistih, ki smo jih

Judje v getu so se raje, kot da umrejo od lakote in bolezni, odločili, da umrejo v boju. Ali nimajo potem tudi Palestinci v Gazi pravice, da se uprejo?

danes oskrbeli. To je vojna proti civilnemu palestinskemu prebivalstvu Gaze in to lahko dokažemo s številkami.« Palestinsko ministrstvo za zdravstvo je do konca spopadov 17. januarja ocenilo, da je umrlo 410 otrok in 104 ženske. Tudi ostale organizacije so večinoma poročale le o žrtvah med otroki in ženskami, kategorijo civilisti so izpušile, kot če bi bil vsak fant, starejši od 16 let, avtomatično terorist. Po podatkih izraelske organizacije za človekove pravice B'Tselem je izraelska vojska od septembra 2005 do začetka napada na Gazo ubila 1400 Palestincev. Če povzamemo, da je polovica ubitih civilistov, kar je minimum, dobimo od leta 2005 šokantno razmerje med ubitimi palestinskimi in izraelskimi civilisti (82:1). Če za vsakega ubitega izraelskega civilista ubiješ 82 palestinskih civilistov, je težko govoriti o samoobrambi, prej o brutalnem maščevanju.

Pravica do samoobrambe

Za razumevanje sedanje situacije moramo pogledati tudi zgodovinsko ozadje konflikta. Leta 1948 je

Izrael razglasil neodvisnost na podlagi resolucije ZN, ki je Judom (31 % prebivalstva) dodelila 56 % zemlje, Palestincem (69 % prebivalstva) pa le 43 %. Preostali procent je zavzemal mednarodno nadzorovano območje Jeruzalema in Betlehema. Benny Morris, kontroverzni izraelski zgodovinar, v svojih knjigah piše, da so med prvo izraelsko-arabsko vojno leta 1948 Izraelci načrtno skušali izgnati čim več Palestincev, da bi ustvarili večinsko judovsko državo. Vendar pa Morris v intervjuju za Haaretz pravi: »Ne mislim, da je izgon leta 1948 vojni zločin ... Če bi Ben-Gurion [prvi predsednik Izraela] izvedel obsežnejši izgon in (etnično) očistil celo državo – celotno ozemlje Izraela do reke Jordan, bi (demografsko) stabiliziral državo Izrael.« [2] A ni podobno razmišljal Hitler, ko je skušal etnično očistiti Evropo?

Večina (80 %) prebivalcev Gaze je beguncev iz leta 1948 in 1967, ko so zaradi izraelske agresije bili prisiljeni zapustiti svoje domove. Izraelska mesta ob Gazi, ki so tarča Hamasovih raket, so nekoč bila palestinske vasi in domovi teh ljudi. Seveda za to Hamas še nima pravice bombardirati teh mest, vendar to dejstvo, ki ga mediji izpuščajo, daje dodatno razsežnost konfliktu. V vojni leta 1967 je Izrael osvojil celotno Palestino do doline reke Jordan, o kateri govori Benny Morris, in Gazo. Od takrat so Palestinci na teh območjih pod izraelsko okupacijo. Noam Chomsky je v intervjuju za CounterPunch dejal: »Ni skrivnost, da je (izraelska) politika bila v skladu s priporočili Moshe Dayana (obrambeni in zunanji minister Izraela) takoj po vojni leta 1967: Palestinci bodo še naprej živeli kot psi, in kdor želi, lahko odide.« [3] Palestinci na Zahodnem bregu zaradi judovskih naselbin s skoraj pol milijona naseljenici, več kot 100 kontrolnimi točkami, več 100 kilometrov cest, ki jih ne smejo uporabljati niti prečkati, obdani z zidom, živijo življenje kot

drugorazredni ljudje, kar je bila med drugim značilnost apartheida v Južnoafriški republiki. Če jih bo dovolj obupalo in se odselilo, se bo uresničilo obžalovanje Bennyja Morrisa po velikem Izraelu do reke Jordan.

Michael Neuman trdi, da ima na zasedenih palestinskih ozemljih Izrael glavno oblast, kar pomeni, da lahko dela, kar želi. Palestinci na teh ozemljih nimajo nobene politične vloge, saj ne morejo voliti na izraelskih volitvah. Zaradi izraelske politike so Palestinci pod grožnjo humanitarne katastrofe ali razlastitve virov, ki jih potrebujejo za življenje. Zaradi tega je po Neumanu Izrael v konfliktu agresor, proti kateremu se Palestinci borijo v samoobrambi. Če bi se Izrael umaknil z zasedenih palestinskih ozemelj na meje iz leta 1967, kot to velewa 242. resolucija Varnostnega sveta ZN, in Palestinci ne bi bili prepuščeni na milost okupatorja ter bi bili svobodni in odgovorni za svoja dejanja ter zagotavljanje miru, bi Izrael v primeru, da bi ga Palestinci napadli, dejansko imel pravico, da se sklicuje na samoobrambo. [4]

Geto v Gazi

Velikokrat je slišati argumente, da se je Izrael leta 2005 umaknil iz Gaze in tako ponudil možnost Palestincem, da bi živeli v miru in blagostanju. Slednji pa so to zaradi sovražnosti in nasilja do Izraela zapravili. Kot prvo je potrebno poudariti, da se je Izrael iz Gaze umaknil ne zaradi ljubezni do Palestincev, temveč ker je imel z Gazo več stroškov kot koristi, saj je moral zagotavljati varnost sedem tisoč judovskim naseljencem sredi 1,5 milijona Palestincev. Umik tudi ni nakazoval umika z Zahodnega brega, saj se je še isto leto tja preselilo 14 tisoč judovskih naseljencev, večina jih je prišla prav iz Gaze. Izrael je prav tako obdržal nadzor nad mejami Gaze. Ko je leta 2006 na demokratičnih volitvah zmagal Hamas, je Izrael ukinil izplačilo palestinskih davkov Hamasovi vladi, ZDA na čelu z EU pa so proti njej uvedle sankcije. Posebni poročevalec ZN, John Dugard, je ob tem dejal, da se je prvič v zgodovini zgodilo, da bi ekonomske sankcije veljale za okupirano prebivalstvo. Namen sankcij je bil onemogočiti delovanje vlade in s tem obubožano ljudstvo obrniti proti Hamasu. Tej taktiki se je pri-

družil tudi Fatah, ki ni mogel preboleti izgube na volitvah. Kot je zdaj že povsem znano, saj je o tem za revijo Vanity Fair pisal David Rose, je Fatah v sodelovanju z ZDA leta 2007 v Gazi skušal izvesti udar in strmoglaviti Hamas. Ker pa je slednji to predvidel, je Fatah izgnal iz Gaze.

Po prevladi Hamasa je Izrael zaprl meje in močno omejil dotok dobrin: goriva, zdravil in tudi hrane. Medtem ko so vse človekoljubne organizacije že pred začetkom vojne konstantno poročale o humanitarni krizi, je »madam« Livni med bombardiranjem dejala, da krize v Gazi ni. Razumljivo, da opaziš stradanje ljudi, moraš v sebi imeti humanost. Slednje ministrici očitno primanjkuje, pa čeprav situacija v Gazi spominja na Varšavski geto. Na to je opozoril tudi posebni poročevalec ZN za človekove pravice, Richard Falk. V Varšavskem getu so namreč nacisti obkolili tamkajšnje Jude ter jih prikrajšali za hrano in ostale osnovne potrebščine. Prav tako so onemogočili vodno, električno in zdravstveno oskrbo. Judje v getu so se raje, kot da umrejo od lakote in bolezni, odločili, da umrejo v boju. Kot je dejala znana španska upornica »La Pasionaria« v času španske državljanske vojne: »Boljše je umreti na svojih nogah, kot umreti na svojih kolenih.« Ali nimajo potem tudi Palestinci v Gazi pravice, da se uprejo?

Terorizem in vojni zločini

Palestinski upor trenutno vodi Hamas v Gazi. Vodstvo Fataha na čelu s palestinskim predsednikom Mahmudom Abasom, ki obvladuje Zahodni breg, je kapituliralo oziroma kolaborira z Izraelci. Poleg tega je Fatah postal sinonim za korupcijo in se je za razliko od Hamasa, ki je razvil široko paleto socialnih storitev, distanciral od ljudi. Tudi zato je Hamas zmagal na volitvah in še vedno uživa podporo palestinskega ljudstva. Zaradi svoje nepriljubljenosti in nedemokratičnosti, saj njegova vlada na Zahodnem bregu ni bila demokratično izvoljena, je Fatah v sodelovanju z izraelskimi varnostnimi silami začel nadzorovati lastne ljudi, predvsem iz strahu pred okrepitevijo Hamasa na Zahodnem bregu. Tako so Abasove varnostne sile zatrle kar nekaj palestinskih demonstracij na Zahodnem bregu v podporo Gazi. Palestinski predsednik tako postaja še eden izmed koruptivnih arabskih voditeljev, ki s trdo roko vladajo ljudem, ki jih ne podpi-

rajo. Ob tem pa jih zahod označuje za zmerne arabske režime, medtem ko demokratično izvoljene (Hamas) bojkotira.

Vendar je glede upora potrebno biti jase. Hamas sicer ima pravico voditi upor, vendar nima pravice ubijati nedolžnih ljudi, kar pa s svojimi raketami nedvoumno počne. Zaradi tega je Hamas poleg tega, da je bil demokratično izvoljen, tudi teroristična organizacija, saj je definicija terorizma uporaba nasilja proti civilistom zaradi političnih ciljev. Beseda terorizem postane zanimiva, če vzamemo v okvir, da so Hamasove rakete od leta 2005 ubile 17 izraelskih civilistov, medtem ko je izraelska vojska ubila 1400 palestinskih ci-

vilistov. Se pravi, Hamas, ki načrtno cilja na civiliste, ubije 82-krat manj civilistov kot Izraelska vojska, ki se jim trudi izogniti? Ob tem je potrebno poudariti, da izraelska vojska ve, da bo ubila civiliste. Če bombardiraš šolo ZN, ti mora biti jasno, da boš pobil civiliste. Če v hišo spraviš 110 ljudi in jo potem bombardiraš, ti je jasno, da boš ubil civiliste. Če uporabljaš fosforne rakete na tako gosto poseljenem območju, veš, da boš zažgal in ubil veliko civilistov. To ni kolateralna škoda, to je uboj civilistov. Kot je zapisal kolumnist izraelskega časnika Haartez Gideon Levy: »Noben pilot ali vojak ni šel v vojno, da bi pobijal otroke. Niti eden izmed njih ni nameraval ubijati otrok, ven-

dar se zdi, da jih tudi niso nameravali ne ubijati.« [5] To morda niso teroristična dejanja, so pa vojni zločini.

Cilji vojne

Ker Hamas ni želel podaljšati premirja, tako je trdil Izrael, je bil slednji prisiljen napasti Gazo ter uničiti izstrelišča raket. Vendar pa izraelski vojski do konca vojne ni uspelo preprečiti izstreljevanja raket. Analitiki sklepajo, da ima Hamas še vedno na zalogi tisoč raket. Ko so spoznali, da ne bodo realizirali tega cilja, so si zadali novega. Novi cilj je bil uničiti tunele med Gazo in Egiptom ter tako preprečiti tihotapljenje orožja. Omenjeni tuneli so nastali prav zaradi izraelske blokade mejnih prehodov, saj se preko tunelov prebivalci Gaze oskrbujejo tudi s hrano. Kljub silovitemu bombardiranju izraelskega letalstva se je po koncu vojne tihotapljenje skozi tunele nadaljevalo. Pojavil se je tudi cilj oslavitve Hamasa, a je tudi slednji bolj ali manj spodletel. Medtem ko Izrael po koncu vojne še vedno ni popolnoma odprl mejnih prehodov za humanitarno pomoč, so Hamasovi uradniki prehiteli mednarodno skupnost in prizadetim družinam delili denar (4000 \$), tako kot je to počel Hezbolah po koncu libanonske vojne. Hamas si je s tem dejanjem le še utrdil podporo v Gazi. Torej, tudi Hamas po koncu vojne ni tako oslavljen, kot bi si Izrael želel. Izraelu so torej spodleteli vsi cilji. Tako je situacija praktično enaka, kot je bila pred začetkom vojne, le da je po nepotrebnem umrlo 514 palestinskih žensk in otrok ter da je Gaza popolnoma uničena, tako da bo EU spet lahko namenila sredstva za izgradnjo infrastrukture. Veliko poslopij, ki so bile v Gazi uničene, je namreč financirala EU. Kot je dejal norveški zunanji minister, Jonas Gahr Støre: »Ali naj namenimo sredstva še enkrat za izgradnjo nečesa, kar bo porušeno, ponovno zgrajeno in spet porušeno?« Ironija vsega pa je, da premirja ni prekršil Hamas, ampak ga je izraelska vojska.

Deradikalizacija Hamasa

Od 19. junija, ko je premirje začelo veljati, se je število raket na mesec v povprečju znižalo na tri. In še te rakete so izstreljevale ostale manjše palestinske skupine. Kaj se je torej zgodilo, da se je število izstreljenih raket novembra in decembra spet povečalo? Na dan ameriških predsedniških volitev, 4. novembra, ko so oči Američanov bile usmerjene dru-

Če za vsakega ubitega izraelskega civilista ubiješ 82 palestinskih civilistov, je težko govoriti o samoobrambi, prej o brutalnem maščevanju.

gam, je izraelska vojska vdrla v Gazo ter ubila šest pripadnikov Hamasa. O tem je poročal celo CNN, ki sicer velja za proizraelsko usmerjena, slovenski mediji pa so to dejstvo bolj ali manj spregledali. Jimmy Carter, ki je sodeloval pri zagotovitvi premirja, v intervjuju za CounterPunch pravi: »Hamas je izpolnil 99 odstotkov zahtev. Tri mesece je bila izstreljena samo ena raketa oziroma minomet – brez škode. Vendar Izrael ni izpolnil obljube o odprtju prehodov in povečanju pretoka blaga. Slednjega so povečali le za 20 odstotkov.« [6] Izrael je torej dvakratno prekršil premirje. Če bi torej Izrael res hotel zaščititi svoje prebivalce, bi podaljšal premirje s Hamasom, saj je slednji Izraelu ponujal premirje, vendar pod pogojem, da odpre mejne prehode z Gazo.

Odkar je Hamas zmagal na volitvah leta 2006, je pokazal znake deradikalizacije. Voditelji Hamasa so večkrat dejali, da bi sprejeli nastanek dveh držav: izraelske in palestinske na mejah iz leta 1967. To v intervjuju, ki ga objavljamo na strani 24, potrjuje tudi politični vodja Hamasa, Khaled Meshal. Tudi arabske države na čelu s Saudsko Arabijo so leta 2002 Izraelu ponudile normalizacijo odnosov in priznanje, če se umakne z zasedenih palestinskih ozemelj. Če se tudi Hamas strinja s to pobudo, kdo potem bojkotira takšno rešitev? Vsako leto Generalna skupščina ZN glasuje o mirni rešitvi tega konflikta. Resolucija predvideva dve državi: izraelsko in palestinsko. Slednja bi naj vsebovala: Zahodni breg, Gazo in vzhodni Jeruzalem, kar vključuje tudi arabska iniciativa. Vsako leto je razmerje glasov podobno. Skoraj vsa mednarodna skupnost na eni strani in majhno število držav na drugi. Tako je tudi leta 2008 164 držav podprlo resolucijo, dve sta se vzdržali, sedem pa jih je bilo proti. To so bile Avstralija, ZDA, Izrael ter majhne otoške države v Pacifiku.

Uničevalna strategija

Kot piše Normam Finkelstein, je bil glavni namen Izraela radikalizirati oziroma kaznovati Hamas, ker se je začel modernizirati in bi lahko postal sprejemljiv partner za mednarodno skupnost. [7] V kolikor bi Izraelu uspelo Hamas radikalizirati, bi za Izrael še vedno obstajal izgovor, da ne more skleniti miru s Palestinci. Enakega mnenja je bil tudi Primož Šterbenc v RTV klepetalnici glede posledice vojne za naslednje

generacije: »Mislim, da to ne bodo zgolj novi Hamasovi borci, temveč bodo še bistveno bolj radikalni oziroma militantni. Hamas, kakršen je obstajal pred napadom na Gazo, bi se lahko izkazal za zelo milo organizacijo.« [8] Pod pritiskom ZDA obstaja možnost, da bi koalicija tako imenovanih »zmernih« arabskih držav na čelu s palestinskim predsednikom Mahmudom Abasom morda sprejela izraelski »kvazi« mirovni predlog. Slednji bi pomenil, da bi Izrael obdržal nadzor nad mejami bodoče palestinske države in večino naselbin, s čimer bi razkosal pale-

stinski Zahodni breg. Palestinci bi živeli v zaprtih rezervatih kot Indijanci v Ameriki. Ker temu nasprotuje Hamas, ga je potrebno kaznovati. Med libanonsko vojno leta 2006 je izraelska vojska zravnila južni predel Beiruta, imenovan Dahiya, kar so izraelski vojaški poveljniki začeli imenovati strategija »Dahiya«. Kot piše Finkelstein, je v času libanonske vojne rezervni polkovnik na izraelskem Inštitutu za študije nacionalne varnosti dejal, da mora Izrael delovati hitro in odločno ter z nesorazmerno silo, saj bo takšen odziv ustvaril takšno škodo, da bo potrebna dol-

V kolikor bi Izraelu uspelo Hamas radikalizirati, bi za Izrael še vedno obstajal izgovor, da ne more skleniti miru s Palestinci.

ga in draga rekonstrukcija. Zato je izraelska vojska bombardirala poslopja palestinske uprave in ZN, mošaje, fakultete, šole, bolnišnice, skratka vso pomembno infrastrukturo. Ker bi v uličnem boju s Hamasom izraelska vojska utrpela bistveno več žrtev, ki jih izraelska javnost ne bi prenesla, je z bombardiranjem toliko uničila infrastrukturo v Gazi, da je Hamas po vojni še dolgo ne bi mogel rekonstruirati, zaradi česar bi sčasoma izgubil podporo ljudi. Cilji izraelskega uničenja in pokola v Gazi torej niso bili le vojaški, temveč tudi politični. Kot je dejal Avi Shlaim v intervjuju za Democracy Now: »Izrael izvaja državni terorizem, saj uporablja nasilje na masovni ravni proti palestinskim civilistom za politične namene.« [9]

Današnja zgodba o Davidu in Goljatu je torej zrcalno nasprotna. Palestinski David se s fračo bori proti do zob oboroženemu izraelskemu velikanu, Goljatu. Zato je odločitev mednarodne skupnosti, da še naprej sankcionira in bojkotira le malega Davida, medtem ko prodaja orožje Goljatu, toliko bolj bizarna in skregana z realnostjo. ■

[1] Mouin Rabbani: Birth Pangs of a New Palestine. Middle east report, 7.1.2009.

[2] Survival of the Fittest? Haaretz, 8.1.2004.

[3] 6.6.2008, www.counterpunch.org/barat06062008.html.

[4] Michael Neuman: Hamas and Gaza: Slave revolts and passionate evasions. 13.1.2009. <http://www.counterpunch.org/neumann01132009.html>.

[5] Gideon Levy: The IDF has no mercy for the children in Gaza nursery schools. Haaretz, 15.1.2009.

[6] 29.1.2009, www.counterpunch.org/khan01292009.html.

[7] Norman Finkelstein: Foiling Another Palestinian »Peace Offensive«: Behind the bloodbath in Gaza. 1.19.2009, www.normanfinkelstein.com/article.php?pg=11&ar=2542.

[8] 19.1.2009, www.rtvsl.si/modload.php?&c_mod=rtvc&hat&op=chat&func=read&c_id=921.

[9] 14.1.2009, www.democracynow.org/2009/1/14/leading_israeli_scholar_avi_shlaim_israel.

Prijateljska pomoč Izraelu

Izraelsko nasilje nad Palestinci po navadi obsojamo zaradi solidarnosti s šibkejšimi. A zločine judovske države moramo obsoditi in sankcionirati tudi kot prijatelji Izraela.

MAG. GORAZD KOVAČIČ

Če bodo sionisti nadaljevali z ignoriranjem sredozemskih ljudstev in se opirali le na oddaljene velesile, bodo samo orodje tujih in sovražnih interesov, kar bo neizogibno vodilo v nov val sovraštva do Judov. «Stavek, ki se zdi tako sodoben, je star skoraj 65 let. Oktobra 1944 ga je v eseju »Zionism Reconsidered« zapisala nemško judovska filozofinja Hannah Arendt. Sodelavka sionističnega gibanja in vneta, a žal osamljena zagovornica ustanovitve Palestine kot dvonacionalne, judovsko-arabske države, je v istem eseju zapisala tudi tole napoved: »Če bo judovska država razglašena proti volji Arabcev, bo za dolgo časa potrebovala politično podporo zunanjih sil.« V tistem času so se judovski nacionalisti pragmatično opirali na Britanijo, kasneje so se predali pokroviteljstvu ZDA. Vizija Hannah Arendt je bila poražena, Izrael je bil nekaj let kasneje ustanovljen z etničnim čiščenjem arabskih domačinov, tisti, ki so ostali, pa so trajno diskriminirani. V naslednjih letih in desetletjih je Izrael izbojeval vrsto bleščečih vojaških zmag in razširil svojo oblast onkraj mednarodno priznanih državnih meja. Toda politično je obtičal v slepi ulici: mir z okupiranimi Palestinci se vse bolj oddaljuje. Edini izhod se zdi tisti, ki ga zahtevajo palestinski sovražniki, ki jim Izrael odreja legitimnost pogajalskega nasprotnika: vojaški in populacijski umik z okupiranih ozemelj in vrnitev palestinskih beguncev na ozemlje Izraela. Toda ker so izraelski voditelji prepričali svoje volivce, da umik s »svete zemlje« in enakopravnost obeh narodov ne prideta v poštev, jim ne preostane drugega kot nadaljevanje represije brez obetov za sklenitev miru. Brezizhodna politika okupacije in onemogočanja ekonomskega in institucionalnega razvoja palestinske družbe generira bedo in iz generacije v generacijo hujšo sovražnost. Poleg tega povzroča tudi dve grožnji politični prihodnosti Izraela. Prva grožnja je v tem, da institucije ci-

vilizirane države ne morejo v nedogled uveljavljati dvojnih standardov – pravne države za državljane in terorja za zavojevalce –, ne da bi ta hipokrizija sčasoma spodkopala samo pravno in demokratično ureditev doma. Po mnenju nekaterih izraelskih analitikov vladavina represivnega aparata že povzroča razkroj vrednot, korupcijo in dekadenco izraelske demokracije.

Druga grožnja je grožnja minimalnemu moralnemu ugledu, ki ga potrebuje vsaka država pred mednarodno javnostjo, če želi računati na solidarnost, ko bi se znašla v težavah. Po vrsti okupacijskih in vojnih zločinov se ugled Izraela približuje statusu, za katerega je evropska tradicija politične filozofije skovala oznako »sovražnik človeškega rodu«. Pojem je označeval tiste, ki so s svojimi dejanji izstopili iz bratstva držav in človečnosti in za katerih bridko usodo ni treba žalovati, npr. pirate. S pirati se, kakor smo nedavno videli ob somalijski obali, obračunava z naglimi, izvensodnimi postopki. Če se za piratsko pot odloči

cela država, pa v primeru totalnega vojaškega poraza zanjo ni milosti niti na bojišču niti na mirovnih pogajanjih. Spomnimo se ozemeljskih izgub in izgonov prebivalstva nekaterih evropskih držav, ki so z genocidno politiko zaprile pravico do bodočega sožitja z zatiranimi narodi: Nemčija 1945, Srbija 1999 ...

Kakšna je dolgoročna varnost Izraela? Nekateri ocenjujejo, da je z vojaško močjo, vključno z jedrskim orožjem, obseden zaradi tega, ker ve, da svojim zahodnim pokroviteljem ne more dolgoročno zaupati. Vse pogrome in genocide, ki so jih utrpeli Judje, so zagrešili Evropejci, kristjani, in ne muslimani. Bližnje-vzhodni Judje so s svojimi arabskimi sosedi živeli v sožitju, a to možnost je Izrael zapravljal po letu 1948. ZDA ga bodo podpirale, dokler bo v regiji nafta, te pa bo v tem stoletju zmanjkalo. Ali bo Izrael deležen politične in vojaške podpore ZDA tudi potem, je veliko vprašanje. Na podporo Evrope tudi ne more računati. Prvič zato, ker EU, kakor kaže, vztrajno ostaja pasivna v svetovni politiki. Drugič pa zato, ker Evropa ni nikoli do konca obračunala s svojim antisemitizmom. Nedavno so me nekateri moji študentje, od katerih tega nisem pričakoval, presenetili z najbolj klasičnimi antisemit-skimi stališči: Izrael naj bi napadel

Gazo zato, da bi sprožil širšo vojno, s pomočjo katere bi pokrili izgube, ki naj bi jih Judje kot gospodarji svetovnih financ utrpeli v gospodarski krizi. Če bi nekoč v prihodnje morebitno tragično usodo Izraela po morebitnem vojaškem zlomu racionalizirali z argumentom, da so si Judje to zaslužili s svojo večno agresivnostjo, bi to bila racionalizirana verzija starega evropskega antisemitizma, pa tudi bežanje pred odgovornostjo. Evropa nosi svoj delež odgovornosti za povojni agresivni izraelski nacionalizem že zato, kar je storila Judom. V novejšem času pa ne smemo prezreti obsežne orožarske trgovine, v kateri sodeluje tudi Slovenija. Kako lahko Evropa in Slovenija kot država prevzame svojo odgovornost za prihodnost Izraela? Kimanje Združenim državam, ki tolerirajo izraelsko okupacijo in vojno proti Palestincem, je na dolgi rok medvedja usluga Izraelu. Izraelu moramo pomagati iz slepe ulice rasizma in okupacijskih zločinov, dokler je še čas. Podpreti moramo tisti del Izraelcev, ki nasprotuje pogubni politiki svoje države. Jasno je, da uravnotežene verbalne obsodbe niso kos zmagoviti vojaški sili. Tisto, kar morajo danes storiti pravi prijatelji Izraela, je uvedba diplomatskih in gospodarskih sankcij proti njemu.

Khaled Meshal – vodja Hamasa

Tako kot velja v zahodnem svetu politična in ekonomska blokada Hamasa, je v veljavi velikokrat tudi medijska. Mediji so večinoma preslišali, da je Hamas pripravljen sprejeti mirovno rešitev dveh držav na podlagi mej iz leta 1967. Tudi zato v Katedri objavljamo intervju s političnim vodjem Hamasa, Khaledom Meshalom.

COUNTERPUNCH* (WWW.COUNTERPUNCH.ORG), UREDIL: ALEŠ KUSTEC

Khaled Meshal: Palestinci imamo to čast, da predstavljamo pravično stvar. Pretrpeli smo grozodejstva in okupacijo. Zaradi izraelske okupacije polovica Palestincev živi pod okupacijo znotraj Palestine, preostala polovica pa živi izven svojih domov v izgnanstvu. Palestinski narod želi živeti v miru brez okupacije. Zavračamo okupacijo. Zavračamo njena grozodejstva. Prav tako zavračamo dejstvo, da nimamo doma in da smo daleč stran od njega. Nimamo nobenih problemov z nobeno religijo v svetu, niti raso. Zelo dobro smo se naučili, da je vse-mogočni bog Alah ustvaril človeška bitja z različnimi rasami in religijami ter da nas je prosil, da se prilagodimo tem razlikam. Zato pričakujemo enako od vseh narodov po svetu, da se prilagodijo tej pravični stvari.

Mi imamo problem z nepravilno politiko v mednarodni skupnosti: predvsem s politiko ameriške administracije. Seveda pa ne smatramo, da je ameriško ljudstvo odgovorno za to. Velikokrat sem obiskal ZDA, tako da zelo dobro vem, da so Američani zelo prijazni ljudje. Mi imamo problem z zaporedno zunanjo politiko ameriških administracij. Sprejeli smo palestinsko državo znotraj meja iz leta 1967. Mednarodna skupnost pa ni uspela pritisniti na Izrael, da bi storil enako. Torej, kaj drugega kot upor preostane nam, Palestincem? Naša stran ima raje mirno pot. Vendar pa ugotavljamo, da je slednja blokirana. Zato Palestincem ni prepuščena nobena druga izbira kot upor. To tudi razloži, zakaj je palestinsko ljudstvo izvolilo Hamas ter zakaj sredi pomanjkanja in lakote ter obleganja, ki je naloženo palestinskemu ljudstvu danes, ugotovite enako – da Palestinci podpirajo Hamas.

Gaza je največji zapor na svetu. Spomnite se Newtonovega zakona, da je na vsako akcijo vedno enaka naspro-

nema. Pripravljeni smo za mir, ki je skovan iz tekmovalnosti in vzajemnosti, brez grozodejstev in okupacije.

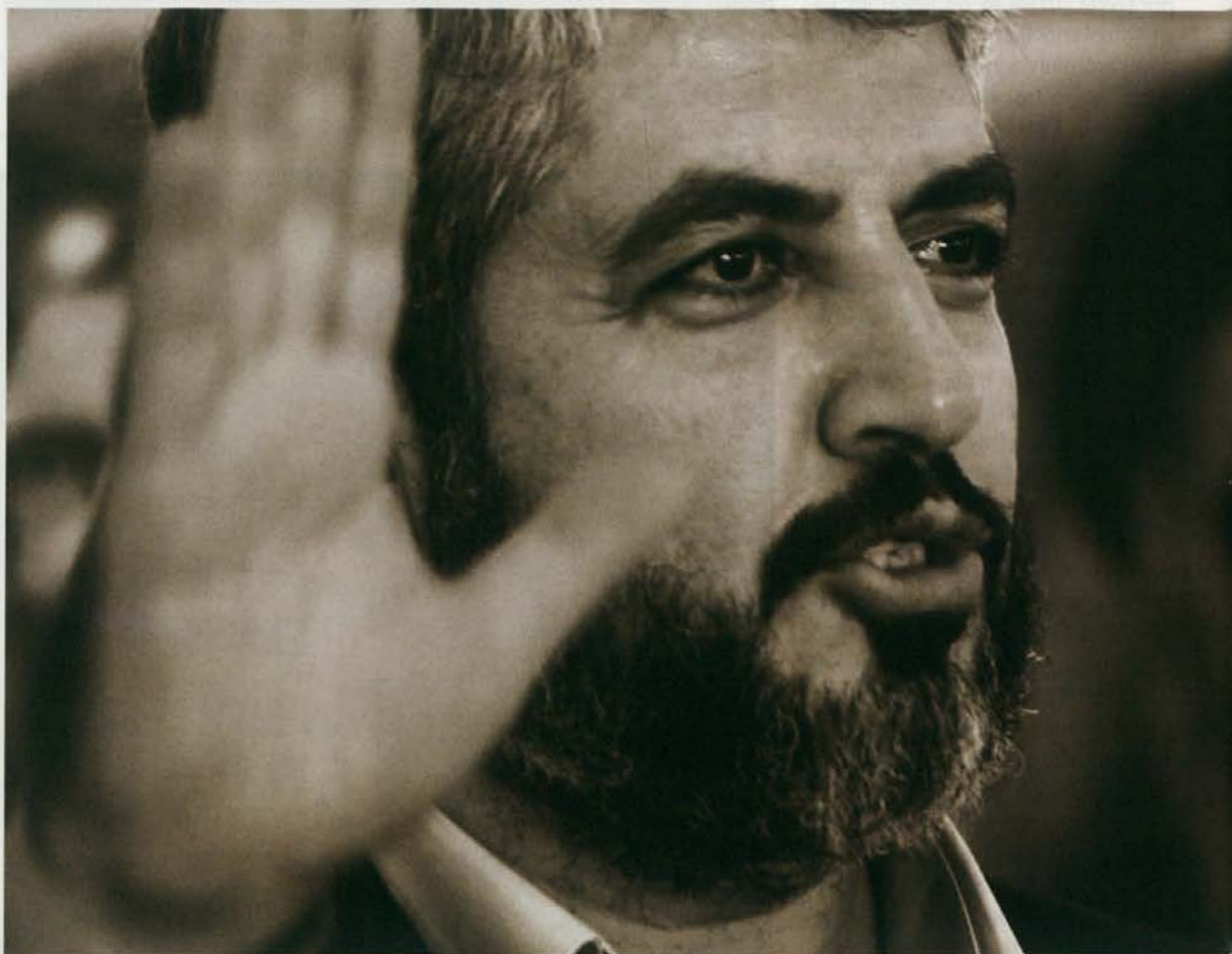
Kaj mislite, da je končna strategija ali vizija Izraela? Kakšna je njegova ideja razrešitve?

Verjamem, da Izrael želi obdržati palestinsko zemljo. Gaza je tukaj izjema. Ker ima visoko gostoto prebivalstva in majhno površino, je bilo za Izraelce sprejemljivo, da so odšli. Zaradi verskih razlogov, dostopa do vode in vojaških postojank Izrael nikoli ne bo predal Zahodnega brega. Da, morda bodo ponudili umik s 60 ali 70 odstotkov zemlje. Včasih ponudijo 40 ali 50 odstotkov zemlje. Vendar pa je to le začasna taktika z namenom, da bi pridobili čas in zgradili oziroma ustvarili »dejstva na terenu« ter razširili naselbine in razkosali zemljo na takšen način, da bi bilo nemogoče izgraditi (palestinsko) narodno entiteto. V vsakem mirovnem predlogu Izrael vedno želi obdržati štiri naselbinske bloke na Zahodnem bregu. Največji je tisti, ki obkroža Jeruzalem; drugi je na severu Zahodnega brega, tretji je na njego-

vem južnem delu, četrti pa je v dolini reke Jordan. Torej, kaj od Zahodnega brega nam preostane?

Velikokrat pravite, da sta sila in zmožnost upora edina stvar, ki jo bodo Izrael in njegovi podporniki razumeli. Kako se bo upor nadaljeval in razvijal pod vodstvom Hamasa?

Upor v Palestini živi v zelo nenavadni situaciji. Pod klasičnimi pogoji upora v Palestini ne bi bilo nobenega upora. Ne obstaja nobena mednarodna stran, ki nas podpira. Arabska in regionalna sosesčina ne pozdravlja upora, čeprav obstajajo nekateri v regiji, ki sodelujejo z uporom. Tako bi iz holistične perspektive »vsi« morali zmagati proti upor. Kaj je torej skrivnost stanovitnosti upora? Najprej, okrutnost okupacije. Zaradi takšnega pritiska nastane reakcija ljudi, kar tvori upor. Drugi element je izraelska nepopustljivost. Palestinci so poskušali s pogajanjem ter dali priložnost mirovnemu procesu, da bi uspel: začeli s sporazumom v Oslu in nato madridsko konferenco leta 1991. Palestinci so sledili mirov-

nemu procesu in pogajanjem, vendar pa je rezultat bil negativen. Zato je palestinsko ljudstvo spoznalo, da so vse druge poti blokirane. Ta realnost je palestinsko ljudstvo potisnila v stanovitnost njihovega upora. Tretjič, ne obstaja nobena mednarodna stran, na katero se Palestinci lahko zanesejo. Ameriška administracija bi lahko pritiskala na Izrael, vendar tega ne stori. Ko govorimo o mednarodni skupnosti, je slednja nemočna pred Izraelom.

Zaradi tega palestinsko ljudstvo upora ne smatra kot možnost ali alternativo, temveč kot način življenja, način, kako preživeti. Zdaj, ali ima ta upor prihodnost ali čas nastopa proti njemu? Rekel bi, da prihodnost dela za upor in palestinsko ljudstvo. Danes Izrael zavrača predloge Arabcev in Palestincev: to je izraelska izguba, kajti prihodnost jim ni naklonjena.

Ko ljudje uporabljajo nasilna sredstva, neizogibno nastradajo nedolžni ljudje, še posebej otroci – ne samo na palestinski, temveč tudi na izraelski strani. Kaj mislite o uporabi nasilja?

Dobro vprašanje. Neradi vidimo kakršnekoli žrtve med otroki in ženami, tudi na izraelski strani, čeprav so na začetku Izraelci napadli nas. Vendar na žalost vztrajanje naših napadalcev

pri nasilnem zatiranju vodi do nedolžne krvi na ulici. Leta 1996 smo predlagali izključitev civilnih tarč iz konflikta (na obeh straneh). Izrael se na to ni odzval. Če Izrael vztraja pri pobijanju naših otrok, starejših ljudi in žensk ter bombardira naše hiše z mornarico, letali F16 in helikopterji Apače, če torej slednji vztraja pri teh napadih, kaj preostane Palestincem, da storijo? Branijo se s tem, kar imajo na voljo. Če bi bila situacija takšna, da bi imeli 'pametne' rakete, jih nikoli ne bi izstrelili drugam kot na vojaško tarčo. Vendar pa so naši minometi in rakete zelo tehnološko zaostali. Tako jih streljamo glede na njihove zmognosti v odziv na izraelsko okrutnost. Ne vemo natančno, kaj bomo zadeli. Če bi torej imeli 'pametne' rakete – in želimo si, da bi nam jih nekatere države dale –, bodite prepričani, da jih nikoli ne bi namerili drugam kot na vojaške tarče.

Je Hamas kot rešitev pripravljen sprejeti dve državi: palestinsko in izraelsko, če se Izrael umakne na meje iz leta 1967?

Z namenom, da bi poenotili palestinsko politično pozicijo, smo se strinjali s politično platformo v letu 2006, ki smo jo podpisali v dokumentu. Imenovali smo ga Nacionalni spraviški dokument. Dejali smo, da sprejememo palestinsko državo na osnovi mej iz leta 1967, vključno z Jeruzalemom, brez naselbin in s pravico vrnitve za begunce. To je platforma, za katero smo se strinjali. Vendar pa ima Hamas zelo pomembno stališče in to je, da ne priznava Izraela. Vendar pa to, da ga ne priznamo, ne pomeni vojne z Izraelom. Kar želimo, je palestinska država na mejah iz leta 1967. Potem bo veljalo premirje med nami in Izraelom. Mednarodni odnosi med državami niso vedno osnovani na vzajemnem priznanju. In ko bo palestinska država ustanovljena, bo sama določila stopnjo odnosa z Izraelom. Največji izziv za vse nas danes je, da damo priložnost Palestincem, da živijo v miru. Problem je, da je palestinsko ljudstvo žrtev. Polovica jih živi pod izraelsko okupacijo v grozljivih okoliščinah. Preostali pa so begunci, ki živijo v taboriščih izven domovine. Tako žrtve naprošajo – palestinsko ljudstvo –, da priznajo Izrael? To je nepošteno. ■

* Intervju je bil prvotno objavljen v tiskani izdaji revije CounterPunch (december 2008, letnik 15, št. 21/22).

(Za)upanje?

Piše: Dario Svetej

Naša življenja so preveč dragocena, da bi jih zaupali politikom. Še toliko bolj, ker so dejanske agende politikov pogosto povsem v nasprotju s tistimi, ki jih razglashajo. Zlasti močno je po moje treba zastržiti z ušesi tedaj, ko ti modrujejo o najširšem družbenem konsenzu in novi politiki, še bolj, ko operirajo z besedami, kot so upanje in zaupanje. Kar zmeraj šteje, so namreč le dejstva, trdni argumenti in na njih temelječi jasni politični programi, ne pa prozorne propagandne floskule za vsakdanjo rabo, ki dandanes naravnost brizgajo iz množičnih medijev. Da se politikom neprimerno bolj spleča trkati na čustva državljanov kot pa na njihov razum, je jasno. Že zaradi tega, ker svoja sporočila naslavljaajo na letargične in večinoma nevedne množice, ki premorejo le malo zgodovinskega spomina in sposobnosti analitičnega razmišljanja. Ki običajno ravnaajo in se odločajo brez temeljitega premisleka. Ki politikom prav zaradi tega raje zaupajo, kot pa da bi jim nenehno gledali pod prste. In ki preprosto (za)upajo, namesto da bi dvomili, pod drobnogled jemali njihova besede in dejanja ter navsezadnje – delovali. Sicer pa ovce zmeraj znova padajo na iste štose. Od svojih pastirjev pričakujejo tako rekoč čudeže, čeprav zanje običajno ni prav nikakršne podlage. Kdor živi, kajpada tudi upa, toda upanje mora temeljiti na realnih osnovah, sicer govorimo predvsem o naivnosti. Ali ni na primer velik naivnež tisti, ki upa, da bo z novim predsednikom ZDA Barackom Obamo po-

slej vse drugače? Da bo slednji s svojo politiko iz križe popeljal tako Američane kot tudi ves svet? Ali niso pričakovanja, ki jih ima svet glede novega ameriškega predsednika in njegove politike, močno pretirana? Še zlasti zato, ker Obama, za mnoge simbol velikih sprememb in upanja, v bistvu ne pomeni kakšnega večjega preloma z dosedanjim ameriško politiko. Njegova izvolitev je gotovo zgodovinska, vendar ta o spremembah nima ne govori prav nič bolj kot o sposobnosti ameriških korporativnih elit, da za predsednika zmeraj postavijo človeka, ki bo služil predvsem njihovim interesom oziroma interesom (vele)kapitala. Ergo: preden se ljudje vdajo pretiranemu pričakovanju glede Obame, bi po moje morali natanko preučiti ameriško zunanjo politiko po drugi svetovni vojni oziroma njihovo nacionalno strategijo. Dobiti na primer odgovore na vprašanja, zakaj ZDA podpirajo tiranski Izrael, zakaj je ta bogata država največji letni prejemnik neposredne ameriške ekonomske in vojaške pomoči ... Kdor si še dela iluzije o novi politiki Baracka Obame, naj si enostavno pridobi podatke o tem, kdo so njegovi najožji svetovalci oziroma tvorci njegove politike. Tovrstno razkrivanje zanimivih dejstev najbrž ne bo povsem preprosto, vendar jamčim, da bo nadvse poučno in vredno truda. Upanje? Kdor živi od upanja, umira od lakote, pravi angleški pregovor, indijska modrost pa: Če slepec vodi za roko slepca, na koncu oba padeta v jamo. ■

Pol stoletja revolucije

Ob slovesu pol stoletja vladajočega revolucionarja Kube si prebivalci želijo socialistične revolucije, ki bi prinesla že dolgo pričakovane spremembe. Fidel Castro je skrbno pazil, da do te ne bi prišlo pod njegovo vladavino. Si Kubanci pod Raúlom lahko obetajo kaj več?

SIMON RAJBAR

V politično zmontiranem sodnem procesu je bil Fidel Castro obsojen na 15 let zapor. »Obsodite me, saj je vseeno. Zgodovina me bo oprostila,« je izrekel ob zaključku svojega zagovora. Kljub temu da je njegova revolucija uspela, je kasneje sam z istimi političnimi vzvodi na zaporne kazni in celo smrt obsojal svoje politične nasprotnike. Castro je ugovarjal, da je moral obdržati državo na kratkih vajehtih, saj otok ni bil blizu le Miamiu, ampak je plaval med političnimi morskimi psi, ki so strmoglavili skoraj vse demokratično izvoljene socialistične vlade v Centralni in Južni Ameriki. Po prihodu na oblast je sledil naukom Marxa in nacionaliziral zemljo ter izgnal tuja, večinoma velika ameriška podjetja. Revolucija je uspela. Starejši prebivalci doma in po svetu se spominjajo empatije z bradatimi mladci, ki so v imenu ideologije povzdignili svoj glas. Medtem ko je Zahod Kubo predstavljal kot neposredno grožnjo, so mladi revolucionarji po svetu želeli, da bi bili slišani tudi oni. Borci, s Che Guevarom na čelu, so postali simbol revolucij in novih ideologij. Fidel Castro je nato idejo in revolucijo razvlekel na pol stoletja dolgo vladavino in v njenem imenu bdel nad političnim življenjem na Kubi. Na Kubi ni ničesar, kar ne bi nosilo njegove-

ga pečata. Svojo vladavino je obdržal dlje, kot je trajala življenjska doba Nemške demokratične republike. Castru so ploskali povsod, kjer se je pokazal. Ne zato, ker bi bil dober državnik, niti ne zato, ker bi bil dober govorec, ampak zato, ker se je uprl Združenim državam Amerike in preživel. Figurativno in dobresedno. Poleg vseh mogočih embargov in ekonomskih sankcij, vdora v Prašičji zaliv in kubansko raketno krizo je bilo na Castra izvedenih kar 638 atentatov. Ker jim je pri toliko poskusih

Castru so ploskali povsod, kjer se je pokazal. Ne zato, ker bi bil dober državnik, niti ne zato, ker bi bil dober govorec, ampak zato, ker se je uprl Združenim državam Amerike in preživel. Njegov brat Raúl pa je svoj program bolj obrnil h kubanski družbi in spremembam željnega prebivalstva.

zmanjkovalo idej, je CIA poskušala tudi z eksplozivom v cigari, strupi in najemanjem mafijcev. Kar pa ni uspelo njim, je uspelo času in materi naravi. Julija leta 2006 je Castro svoje vladne posle »začasno« predal svojemu bratu Raúl. Država se je znašla pred vprašanjem, katerega napačni odgovor bi lahko pomenil izgubo nadzora in sesutje sistema. Kako nadomestiti skoraj edinega vladarja, ki ga pomni kubansko ljudstvo? Pred podobnim vprašanjem se je znašla že Jugoslavija, pomagati pa

jim ne more niti zgled Gorbačovove bivše Sovjetske zveze.

Nova Kuba?

Vodilni možje s Castrom vred se najbrž zavedajo, da Castro ne sme postati večji od sistema. Sistem naj bi bil tisti, ki je obdržal njega in revolucijo, ne obratno. Fidel pred ljudstvom nikakor ni odstopil, temveč je le končal petletni mandat predsedovanja državnemu parlamentu ter se odpovedal nadaljnji kandidaturi. Za svoje ljudstvo, iz katerega je črpal svojo legitimnost, ni imel zadnjega triumfalnega govora. Njegov edini način komunikacije je refleksija preko strankarskega časopisa, v kateri že tradicionalno obsoja imperializem ZDA ali Evropske unije, govori o globalnem

segrevanju ali lakoti. O političnih spremembah na domačih tleh ni pisane besede. Kljub temu se vse spremembe dogajajo prav v njegovem imenu. Raúl Castro je že v svojem prvem uradnem nagovoru zabičal poslancem, naj se o vseh pomembnih zadevah posvetujejo s Fidelom, kar pa je praktično nemogoče. Sporočilo za tem je jasno: le Raúl ima v Fidelovem imenu pravico razglašati spremembe. Ta se tudi zaveda, da je nesmiselno nastopati kot Fidel II. A spremembe v samem političnem

sistemu seveda niso dobrodošle, kar je Raúl potrdil že pri volitvah v narodno skupščino s 614 sedeži, kamor je kandidiral točno 614 poslancev. Ti so potem samoumevno enoglasno izvolili novega predsednika državnega parlamenta. Novi predsednik in strokovnjaki okrog njega se očitno zavedajo tudi pol stoletja zastajalosti gospodarskih reform, ki izbijajo legitimnost kubanskemu socializmu. Prav tako počasi in previdno puščajo več svobodnega prostora v kubanski družbi. Ta lahko po novem kupuje mobilne telefone in računalnike, ki so bili do sedaj dostopni le tujcem in funkcionarjem, prenočijo v turističnem hotelu ali najamejo avto. V njihovih očeh se je končno končala odkrita diskriminacija lastnih državljanov oz. »turistični apartheid«, kot so sami označili favoriziranje tujcev. Celo partijski časopis je nakažal smer odprte razprave in kritike. »Kritika, če je le ustrezno izražena, je nujno potrebna za napredek,« je dejal Raúl. Nestrpno kubansko ljudstvo že dolgo časa čaka na to vse-skozi latentno socialistično revolucijo, z menjavo oblasti pa je ta končno mogoča. A ne oni, ne vodilni možje iz Havane ne znajo povedati, kam in kako daleč jih bo ta neizbežna revolucija pripeljala ter kakšne bodo njene posledice. »Imel sem redek privilegij opazovanja dogodkov skozi čas,« je brez olepševanja v slovo zapisal poslavljajoči se Fidel Castro. Umrli bo revolucionar, čeprav je revolucija umrla že davno. S svojimi dejanji je navdihnil ljudi po vsem svetu, ki so v 60. in 70. letih resno ogrožali sistem, kot ga poznamo danes. A v današnjem tehnološko razvitem svetu, ki bi v svojem ugodju moral služiti kot odskočna deska novih idej, so ljudje ideološko zamrli.

Dialektika sosedskih odnosov

V odnosih med Slovenijo in Hrvaško že od osamosvojitve obeh držav prihaja do trenj, ki občasno, podobno kot sedaj, prerastejo v večje spore. Politiki obeh strani zagovarjajo svoja stališča in poskušajo doseči svoj prav. Pri tem prikazujejo svojo državo kot pravičnejšo in upravičeno do svojih zahtev. Podobno sliko pa predstavljajo tudi mediji obeh držav.

GREGOR KU HAR

Kaj si lahko o tem sporu misli povprečen državljani katere izmed obeh držav, ki nima neposrednega vpogleda v zakulisne politične igre obeh političnih elit, niti samega predmeta spora ne pozna v podrobnosti oziroma je z njim seznanjen le iz poročanja množičnih medijev?

Povprečen Slovenec čuti krivico in spor dojema kot nepravilčen, ob tem se zgraža nad retoriko hrvaških politikov in medijev ter se počuti neprijetno, ker je njihova država v očeh evropske skupnosti izpadla kot krivec za zdrahe in kot država, ki izsiljuje. Stališča slovenskih politikov dojema kot pravična, njihove izjave pa kot zmerne in spravljive, včasih še celo preveč diplomatske ...

Toda, če spremljamo dogajanje na Hrvaškem, opazimo, da se tam dogaja nekaj podobnega. Tudi naši južni sosedje dojemajo zahteve hrvaške diplomacije kot upravičene in tudi oni se čutijo ogoljufane. Hrvaški državljani se zgražajo nad predznostjo slovenske politike, ki da hoče svojo članstvo v EU izkoristiti za ozemeljske koristi. Ob vstopu Slovenije v EU vprašanje meje vendar ni bilo tako odločilno ...

Ob tem se nam nehote vsiljuje stališče, da je vse skupaj zgolj posledica zaslepljenosti hrvaške javnosti, ki je podvržena medijski in politični manipulaciji. Hrvaška je premalo samokritična in ji primanjkuje samorefleksije. Sklicujejo se vendar na argument, da pogajanja o EU ne smejo zadevati mejnih vprašanj, toda sami s tem, ko prejucirajo mejo, delajo ravno to in zavračajo načelo pravičnosti, kar že samo po sebi pove dovolj. Stališča slovenske javnosti in tudi slovenskih medijev so mnogo bolj zmerna, realna ... Toda predstavljamo si lahko, da je položaj na Hrvaškem enak – tudi oni svoje stališče dojemajo kot bolj strpno, bolj realno in menijo, da so nam že tako ali tako popuščali preveč. Ali lahko torej sklepamo, da je naš pogled bolj realen, pogled drugih pa zasle-

pljen, ko pa druga stran sklepa na enak način?

Odgovor na to razmišljanje bi lahko bil – gre sicer za zanimivo spoznavno vprašanje, toda v marsikaterem vidiku nepomembno. Gre za navzkrižje interesov in pravičnost nima pri tem pomembne vloge, je večjemu izgovor. Gre za diskurz moči in retorike, ne pa upravičenja. Tako politiki povečini niti več ne govorijo o pravičnosti, temveč o državnem interesu. Tudi obojestranska skupina strokovnjakov za vprašanje meje sporoča, da so nekatera vprašanja politična in jih stroka ne more rešiti. Med interesi in pravičnostjo pa več ni posebno močne povezave. Mimogrede – to po vsej verjetnosti

za slovenske interese ne pomeni nič posebno dobrega, kljub posredovanju EU. EU je sicer meddržavna organizacija, ki naj bi presegala zgolj kratkoročne medsebojne interese in zasleduje nekatere na idealih zastavljene cilje. Toda ne smemo pozabiti, da gre vseeno za organizacijo, ki se ne more izogniti politično ekonomskim interesom. Zasledovanje državnih interesov, ki meji na izsiljevanje, je v EU stalna praksa. Hrvaška s svojim trgom, ki je mnogo večji od slovenskega, in s svojimi naravnimi lepotami, ki bodo tako postale lažji 'plen' vlagateljem iz EU, kljub našemu članstvu v EU, ni v tako slabšem pogajalskem položaju proti Sloveniji, ki je, zaradi svoje majhno-

Sklicujejo se vendar na argument, da pogajanja o EU ne smejo zadevati mejnih vprašanj, toda sami s tem, ko prejucirajo mejo, delajo ravno to in zavračajo načelo pravičnosti, kar že samo po sebi pove dovolj.

sti, strateško pomembna zgolj kot tranzitna država. Kljub temu da gre za spor interesov, je zanimivo, kako težko je najti kompromis, saj se vendar pogosto sprejemajo odločitve v škodo države, ki stanejo enormne količine finančnih sredstev in ki sicer lahko povzročajo razne afere, toda nimajo tako odločujočih posledic. Eden od razlogov je, da imajo vodilni politiki v takem meddržavnem sporu popolno podporo javnosti in, presenetljivo, tudi opozicije. Vsako popuščanje ali kompromis bi pomenila izdajo nacionalnih interesov in možnost opozicije, da okrepi svoj položaj. Ali so torej ozemeljski interesi bolj pomembni kot zgolj denarni interesi? Vsaka oblast si je umazala roke z raznimi špekulacijami v gospodarstvu, zato se vsaka kritika lahko spodbija z argumentom – saj ste vendar vi počeli iste, če ne celo hujše stvari. In ekonomske napake so popravljive. Težko popravljive, ampak neprimerno lažje popravljive kot napake, ki stanejo ozemlja. Ko se državna meja večstransko ratificira in mednarodno prizna, so spremembe meje v sodobnem svetu praktično nemogoče. To očitno vedo tudi politične stranke. In stranke v opoziciji prav zato nikoli ne pozabijo izpostaviti vprašanja meje in opozarjati na vsako potezo, ki bi lahko državo stala kosček ozemlja. Meddržavni spor je tako zaradi notranje politične dinamike obsojen na pat položaj. Po tej logiki mišljenja je spoznavni vidik oziroma način, kako državljani dojemajo meddržavni spor, še kako pomemben. Določa namreč možnosti, znotraj katerih lahko vodilni politiki rešujejo spor, ne da bi si pri tem zbijali politične točke. In če gremo v obratni smeri – tako je tudi razumljiva že slišana obtožba, da mediji ogrožajo državni interes.

Pri tem se odpirajo zanimive etično-praktične debate. Ali naj mediji stremijo k objektivnosti in s tem ogrozijo državni interes? Ali lahko zaradi tega država vpliva na medije? Ali naj zastavlja nerazumne cilje, igra umazano igro in tako doseže državne interese? Odgovor na ta vprašanja pa še dodatno zaplete dejstvo, da četudi se ena stran odpove taki logiki mišljenja, ne da bi se ji tudi druga stran, prva potegne krajšo.

Kaj lahko naredi EU za našo ekonomsko in socialno prihodnost?

Posvetovanja z evropskimi državljani so prva vseevropska debata o prihodnosti Evropske unije, saj zajemajo vseh 27 držav članic EU. Osredotoča se na vprašanja, ki trenutno najbolj zadevajo državljane EU v času pred evropskimi volitvami junija 2009, in sicer »Kaj lahko EU naredi pri oblikovanju naše ekonomske in socialne prihodnosti v globaliziranem svetu?«.

JASMINA ANTONIJEVIČ

Projekt združuje državljane iz vseh 27 držav članic EU v razpravah – drugega z drugim in nato z oblikovalci politik – o ključnih izzivih, s katerimi se srečuje EU. Med 3. decembrom 2008 in 20. marcem 2009 poteka spletna razprava ter možnost pošiljanja predlogov, ki bodo nato služili kot material za razpravo. Na 27 posvetovanjih z evropskimi državljani bo skupaj sodelovalo 1500 naključno izbranih državljanov, ki bodo odražali demografsko sestavo svoje države. Te identične konference, ki bodo hkrati potekale v treh vikendih marca 2009 v devetih državah, so osrednji del procesa Posvetovanj z evropskimi državljani. Državljanom omogočajo razpravo o vprašanjih v skupnem interesu, pripravo priporočil in razpravo o njih s pomembnimi državnimi in evropskimi oblikovalci politik.

Na uradnem lansiranju je francoski minister za evropske zadeve Jean-Pierre Jouyet z veseljem sprejel ta projekt in dejal: »Vesel sem, da se bo ta projekt lansiral ob koncu francoskega predsedovanja Evropski uniji. Gre za inovativno metodo, obravnavane bodo zelo pomembne teme za današnji čas. Državljanom moramo na evropski ravni dati še več pozornosti in jih tako postaviti v središče procesa grajenja Evrope.«

1500 udeležencev bo med aprilom in majem 2009 glasovalo o priporočilih, pripravljenih na 27 nacionalnih dogodkih. Državljanji bodo takrat znova vabljeni k spletni razpravi o zaključenem seznamu priporočil. V Bruslju bo med 10. in 11. majem 2009 potekalo srečanje evropskih državljanov na vrhu, kjer bo sodelovalo 150 udeležencev iz 27 posvetovanj. Tukaj bodo državljani pripravili dokončen seznam

evropskih priporočil in bodo o teh razpravljali z evropskimi oblikovalci politik. Na regionalnih konferencah jeseni 2009 pa bo potekala razprava o priporočilih državljanov z novo izvoljenimi poslanci Evropskega parlamenta in pomembnejšimi oblikovalci javnega mnenja. Vsi državljani se od 3. decembra 2008 lahko priključijo debati v njihovem nacionalnem jeziku, tako da se preprosto registrirajo kot uporabniki na spletnem forumu. V Sloveniji državljani lahko storijo preko spletne strani <http://www.posvetovanja-z-evropskimi-drzavljanji.eu/>.

Posvetovanja-z-evropskimi-drzavljanji.eu/. Poleg slovenskih državljanov sta na slovenskem forumu svoj prispevek že podali evropski poslanci Romana Jordan Cizelj in Ljudmila Novak ter evropska poslanca Lojze Peterle in Aurelio Juri. Aurelio Juri med drugim pravi, da se strinja s prepričanjem in sporočanjem našega predsednika vlade, da naj krizo pretvorimo v priložnost za inovativne razvojne zasnove in poteze, za spremembo naših življenjskih vzorcev, ki morajo postati predvsem energetske in manj potratni, spoštljivi do okolja in narave, solidarni do soljudi. Znotraj nacionalnih meja, pravi, zlasti ko se pojavijo take krize, ni preživetja. Ljudmila Novak med drugim meni, da je za našo ekonomsko in socialno prihodnost izjemnega pomena, da ustvarimo okolje, ki bo spodbu-

jalo podjetniško iniciativo in ustvarjanje vrednosti namesto prerazdeljevanja. Diana Wallis, podpredsednica Evropskega parlamenta, ki je tudi spregovorila na dogodku ob lansiranju, je prav tako pohvalila iniciativo. »Evropski oblikovalci politike potrebujejo državljane kot partnerje pri dvosmernem dialogu in to je ravno to, kar Posvetovanja z evropskimi državljani ambiciozno ponujajo v velikem obsegu,« je povedala. Posvetovanja z evropskimi državljani organizira skupina več kot 40 evropskih partnerskih organizacij pod vodstvom Fundacije kralja Baudouina, sofinancira pa jih Evropska komisija v okviru programa »Debate Evrope«. V Sloveniji je nacionalni koordinator zavod Center za informiranje, razvoj in sodelovanje nevladnih organizacij (CN-VOS). Organizatorji si želijo spodbuditi debato med državljani in oblikovalci politike pred evropskimi volitvami ter postaviti državljane v funkcijo svetovalcev politikom na nacionalni in EU ravni. Tako bi bili en korak dlje na poti do zmanjševanja razlik med EU in njenimi državljani ter do potencialno povečanega zanimanja in razumevanja splošne javnosti za EU. Na Posvetovanjih z evropskimi državljani 2007, katerih ambasador je bil evropski poslanec Lojze Peterle, se je pokazalo, kako pomembno je dati državljanom priložnost, da so vključeni v oblikovanje EU. Takrat je podpredsednica Evropske komisije dejala: »Upam, da je to začetek gibanja, ki bo pomagalo ponovno oživiti demokracijo po vsej Evropi. Obljubim, da bo Komisija prisluhnila in se učila.« Da bi se rezultati teh posvetovanj resnično implementirali, so v primerjavi s posvetovanji v letu 2007 dodane novosti, kot je spletna razprava, večja vključenost oblikovalcev politike v debatah na nacionalni in evropski ravni, večji končni evropski dogodek z večjim številom državljanov ter dodatne regionalne aktivnosti v drugi fazi projekta, ki bodo razpravo o rezultatih debate razširile na regionalno ravno.

Tako bi bili en korak dlje na poti do zmanjševanja razlik med EU in njenimi državljani ter do potencialno povečanega zanimanja in razumevanja splošne javnosti za EU.

Pirati so še vedno med nami

Marsikdo je šele ob zadnjih poročilih o številčnejših napadih piratov izvedel, da pirati še niso stvar preteklosti. Kakšna pa je njihova zgodovina, kdaj so se prvič pojavili, kje se nahajajo danes in kakšna je razlika med pirati in gusarji?

MATEJ KLARIČ

Beseda izhaja iz latinske besede pirata in grške peirates, ki bi ju lahko prevedli kot poskus, izkušnja. Bolj implicitno pomeni »najti srečo na morju«. Besedna zveza je imela torej širši pomen kot danes, kjer piratstvo označuje ropanje na morju ali reki, tudi na obali, brez dovoljenja države. Konvencija ZN o pomorskem pravu, sprejeta leta 1982, definira piratstvo kot nasilno kriminalno dejanje pomorske ali letalske posadke, motiviranega s privatnimi nameni in usmerjeno proti drugi osebi oziroma lastni na ladji ali letalu. Mednarodni pomorski urad (IMB), ustanovljen leta 1981 kot neprofitna organizacija za boj proti vsem vrstam pomorskega kriminala in zlorab, pa definira piratstvo kot vsak napad ali poskus napada na ladjo, ne glede na to, ali je zasidrana ali na morju. Več kot polovica vseh napadov se namreč zgodi, ko je ladja zasidrana. Na reki Donavi lahko naletimo celo na rečne pirate. 95 odstotkov vse svetovne trgovine danes poteka po vodi, zato je sodobno piratstvo donosnejši posel kot kadarkoli prej. Cveti predvsem na območju od Somalije do Sumatre. Pirate lahko razdelimo v dve vrsti: eni so bolj ambiciozni, organizirani in dobro oboroženi, ki ponavadi ugrabijo celotno posadko in ladjo, drugi pa so manj nevarni tatovi v čolnih, ki pridejo na ladjo in skušajo izmakniti nekaj dragocenosti. Kakšna pa je razlika med gusarji in pirati? Besedo gusarji smo prevzeli iz hrvaščine in opisuje morskega roparja. Za razliko od piratov so gusarji delovali s pooblastili vladarjev in na račun države. Posledično so seveda imeli boljše pogoje, večje ladje z boljšo opremo in ponavadi niso končali na vislicah kot pirati. Slednji pa delujejo predvsem za osebno okoriščenje. Njihovi napadi so od osemdesetih let prejšnjega stoletja znova v porastu. Danes imajo sodobno opremo, hitre ladje, tehnologijo, s katero prestrežejo radijske signale, imajo orožje dolgega do-

sega. Večinoma gre za ljudi, ki so podnevi ribiči, ponoči pa se spremenijo v pirate. Med svojimi napadi izkoriščajo luknje v zakonih. Po navadi lahko organi pregona preganjajo pirate samo v območju svojih teritorialnih voda, kar piratom omogoča nemoten pobeg. Večina napadov se zgodi zaradi finančnega okoriščenja. Naropano premoženje obdržijo zase, del pa namenijo za nakupe nove opreme za nadaljnje roparske pohode. Napadov na posadko s smrtnimi izidi je v sodobnem piratstvu malo. Le-

ta 2006 je v napadih umrlo 15 ljudi, leto kasneje pa 5. Ker je mnogo piratskih napadov neprijavljenih, je izračunavanje škode pomorskega piratstva izredno težavno. Ocenjena je na približno 16 milijard ameriških dolarjev na leto.

Piratstvo velja za najstarejšo obliko organiziranega kriminala, ki je stara toliko kot pomorstvo samo. Prvi ohranjeni viri, ki opisujejo piratske napade, izhajajo z območja Sredozemlja iz trinajstega stoletja pr. n. št. Pirati so 75. leta pr. n. št. celo ugrabili Julija Cezarja in ga

zadrževali na enem izmed manjših grških otokov. Za njegovo osvoboditev so zahtevali plačilo v zlatnikih. Odškodnina pa se je zdela Juliju Cezarju ponižujoča in je zato sam zahteval nekajkrat višji znesek, ki so ga na koncu tudi izplačali piratom. Po njegovi osvoboditvi je ujel pirate, ki so ga aretirali, in jih dal usmrtiti. V obdobju Rimskega cesarstva so na Jadranskem morju veliko težav povzročali ilirski pirati, ki so naseljevali zahodni Balkan. Potem ko so v 5. in 6. stoletju na Balkan prišli Slovani, so tudi ti ohranili navade ilirov in še naprej plenili po Jadranskem morju, po katerem takrat ni bilo varno potovati. Tako je bilo tudi po prihodu Arabcev. Piratov danes v Sredozemlju ni več. Za najbolj poznane pirate veljajo Vikingi, bojovníki iz Skandinavije. Med 8. in 11. stoletjem so ropali po obalah, rekah in mestih po vsej zahodni Evropi in prišli celo do afriške obale, Črnega morja in Perzije.

Največji razmah je piratstvo doživelo med 1680. in 1730. letom, ko so ropali pirati iz Karibskega otočja, poznani iz številnih pravljic, legend in tudi filmskih uspešnic. Na piratskih ladjah naj bi vladala demokracija, razlike med spoloma naj ne bi bilo. Nepriljubljenega kapitana so zamenjali. Vse ladje so imele svoje zastave, rdeča je predstavljala najbolj okrutne vladarje. Moderna doba se je začela z novim valom od 1980. leta naprej. Najpogostejši napadi se danes dogajajo na področju Afrike, v severovzhodni Aziji, Indiji in Južni Ameriki. Po državah so v letu 2007 na IMB prejeli največ poročil o napadih za območje Indonezije (43), eno manj za Indijo in 31 za območje Somalije. Iz te države pridejo tudi najbolj odmevni medijski naslovi, saj država izstopa po številu ugrabitev. Kar 11 od 18 ugrabitev v lanskem letu se je namreč zgodilo v njenih vodah. V zadnjem času so številne države okrepile vojaške patrulje v pomorskih vodah. Za zaščito pomorskega prometa jim je na pomoč priskočila tudi zveza NATO. Za bolj dolgoročne učinke pa bodo države vseeno morale najti skupno pot pri reševanju najstarejše oblike organiziranega kriminala, ki je znova v porastu. ■

Najbolj znan pirat
Captain Jack Sparrow

Eni so bolj ambiciozni, organizirani in dobro oboroženi, ki ponavadi ugrabijo celotno posadko in ladjo, drugi pa so manj nevarni tatovi v čolnih, ki pridejo na ladjo in skušajo izmakniti nekaj dragocenosti.

Zavrl v okrožju »Trojancev«

Prav neverjetno je, da so se na domači nogometni sceni razmerja korenito zasukala. Nekdanji sodelavci so zdaj nasprotniki, nasprotniki pa sodelavci. Sklepajo se nova zaveznitva, nastajajo nove fronte. To bi lahko pripeljalo do razkola znotraj slovenskega nogometa.

MILAN LAZAREVIČ

Kar dve desetletji je Rudi Zavrl vodil Nogometno zvezo Slovenije (NZS), februarске volitve za novega predsednika naj bi dale njegovega naslednika. Zavrl ne bo več kandidiral, čeprav je jeseni še napovedal novo kandidaturo. Zadeve so se obrnile, ga presenetile, in verjetno se ravno zato ne bo podal v boj za nov mandat. Kandidati za nasledstvo bi lahko v prihodnosti razburkali nogometno sceno. Kot prvi je kandidaturo napovedal zdajšnji podpredsednik NZS Tugomir Frajman. Ta opravlja to funkcijo kar 12 let in ni malo poznavalec, ki so ob Zavrlu bili presenečeni. Frajman pravi, da ima za seboj kar šest medobčinskih nogometnih zvez (MNZ), kar naj bi mu zagotovilo 22 glasov od 38. Ker je prehiteval dogodke, čeprav je bila prijava kandidatov do 5. februarja, je kot prvi dejal, da bo kot enega izmed ciljev izpostavil nastop članske reprezentance na velikem tekmovanju leta 2016. Nekdanjim vrhunskim nogometašem, ki so veliko storili za slovenski nogomet, želi skrajšati pot do licenc, večji pomen pa želi dati tudi ženskem nogometu. Ta mora po njegovem mnenju dobiti ustrezno mesto v okviru zveze. »Nogomet nujno potrebuje spremembe za nadaljnji razvoj, da se približamo najbolj razvitim državam. Sodimo, da je nogomet najbolj razvita športna panoga pri nas, imamo pa še veliko rezerv,« pravi Frajman. Kandidat za novega predsednika želi izvesti tudi združitev NZS in združenja prvoligašev. »Želimo izboljšati delo na področju marketinga in sodelovanja z javnostjo, prav tako pa bi morali biti učinkoviteje vključeni v financiranje iz javnih virov. S sindikatom profesionalnih igralcev moramo v skladu z možnostmi najti učinkovitejše sodelovanje.«

Po Frajmanovem mnenju je zastarel tudi volilni sistem. Podpredse-

dniki so zdaj imenovani, po novem pa naj bi bili izvoljeni. »Predlagamo tudi skrajšanje tega mandata za eno leto, da bi uskladili predsedniško mesto s ciklusom mednarodnih tekmovanj. Zdaj se lahko zgodi, da selektor, ki ga je izbral prejšnji predsednik NZS-ja, opravlja svojo funkcijo tudi pod novim predsednikom,« tako meni Frajman. Zdi se, da je Zavrl vseskozi imel okoli sebe »Trojancev«, saj bi Frajman kot podpredsednik lahko v teh dvanajstih letih Zavrlu svetoval določene spremembe, še posebej, ko je po neuspešnih dodatnih kvalifikacijah za evropsko prvenstvo 2004 reprezentančni nogomet rezultatsko padel. Tudi klubska scena je zašla v seriji slabih rezultatov mednarodnih rezultatov, saj je licenciranje odneslo nekoč stalna člana prve lige, Olimpijo in Muro. Predvsem se zdi čudno, da je Frajmanov cilj uvrstitev na eno veliko tekmovanje do leta 2016, ko pa ima nogometna reprezentanca izvrstno izhodišče za uvrstitev na svetovno prvenstvo že prihodnje leto. Je morda te kvalifikacije že odpisal ali pa se bo po končanih kvalifikacijah oktobra letos, če bodo dodatne kvalifikacije pa novembra, »oktil« s prvim izpolnjenim ciljem. Jasno, če bo izvoljen. Frajman je bil podpredsednik v času slovenske nogometne pravljice od 1999 do 2002. Takrat najbrž ni bilo nobene potrebe po kakšnih spremembah, saj je bilo ob takšnih uspehih vse lepo in prav. Je bilo res? Očitno, da ne. Ker naj bi Zavrl veljal za absolutista, je bil Frajman tiho. In zdaj se je potihoma dogovoril z medobčinskimi zvezami, da ga podprejo, nato pa kar zmagoslavno izjavil, da ima že 22 glasov.

Kaj pa Simič?

Najglasnejši nasprotnik politike Rudija Zavrla v zadnjih letih je bil Ivan Simič. Bivši prvi mož davčne uprave, a še vedno prvi mož Medobčinske nogometne zveze Ljubljana, se je prav tako podal v boj za predse-

dniški položaj. Dvakrat je v boju za predsednika pogorel, najhujši poraz pa doživel jeseni 2006, ko je iz vseh topov »streljal« na Zavrla. Bil je v krogu »pučistov«, skupaj z zdaj-

šnjim županom Francem Kanglerjem (takrat predsednik MNZ Maribor), Zlatkom Zahovičem, Miranom Pavlinom in še drugimi. »Pučisti«, ki so se v letu 2006 večkrat se-

Tugomir Frajman pravi, da ima zagotovljenih 22 glasov, a pri tajnem glasovanju se ne moreš zanesti na »glasovalni stroj«.

stali v znanem mariborskem gostišču za hribom Kalvarija, so na vsak način skušali zrušiti Zavrla. Očitali so mu finančno netransparentnost, zahtevali izredno skupščino. Očitali so finančne nagrade članom reprezentance iz leta 2002, saj naj bi NZS davčni upravi plačala premalo akontacije za nagrade nogometašem. Za nagrade z evropskega prvenstva leta 2000 naj bi NZS dobila vrnjenih vseh 65 milijonov tolarjev plačanih akontacij. Takrat je bil davčni svetovalec NZS prav Simič. Izredno skupščino je Zavrl suvereno preživel. A vse kaže, da sta Zavrl in Simič zakopala bojne sekire. Bojda je Zavrl podpornik Simiča. Ta pravi, da vse, kar ga moti, pove odkrito, za Frajmana pa, da predstavlja kontinuiteto. Prepričan je, da se s Frajmanom ne bo nič spremenilo na bolje. Tudi to je povedal zelo odkrito, zato se je spustil v boj za predsednika NZS.

Možnost razkola

Predsedniški stolček je mikaven, saj nudi vrsto ugodnosti, predvsem v odnosih z mednarodnimi zvezami Uefo in Fifo. Te si je Zavrl izboril v preteklih dveh desetletjih. Doma je bil večkrat sporen, a ni enostavno voditi zveze v najpomembnejši poststranski stvari na svetu.

Frajman pravi, da ga podpira kar šest medobčinskih zvez, kar je 22 glasov. Ker bo glasovanje tajno, obstaja možnost, da »glasovalni stroj« vendarle ne bo družno podprl Frajmana. V tajnem glasovanju je marsikaj mogoče, saj lahko kdo izmed delegatov na skupščini kloni pod pritiskom (o tem je že bilo slišati na MNZ Maribor) ali pa se odloči, kot mu vелеva vest. Zato je bilo večkrat slišati, da naj bi bilo glasovanje javno. Morda bi se takrat lahko videlo, kdo je s kom in kdo proti komu. Prav neverjetno je, da so se na nogometni sceni razmerja korenito zasukala. Nekdanji sodelavci so zdaj nasprotniki, nasprotniki pa sodelavci. Sklepajo se nova zavezništva, nastajajo nove fronte. To bi lahko pripeljalo do razkola znotraj slovenskega nogometa. Ob Frajmanovi kandidaturi so se oglasili predstavniki Nove Gorice in Kranja. Dejali so, da bi os Murska Sobota - Lendava - Ptuj nogometno politiko odnesla preveč na severovzhod. Zavrl je v dveh desetletjih kljub nekaj burnim dogodkom držal nogomet skupaj. Razkola v nogometu pa si po tej skupščini gotovo nihče ne želi.

Univerzijada je v zadnjih dveh desetletjih doživela spremembe. Konec je obdobja, ko so vrhunskim športnikom podeljevali indekse, čeprav so nekateri izmed njih končali le kakšno poklicno avtokleparsko šolo, samo da bi država na teh igrah bila uspešna in pobrala čim več kolajn.

Minister Lukšič ni presenetil

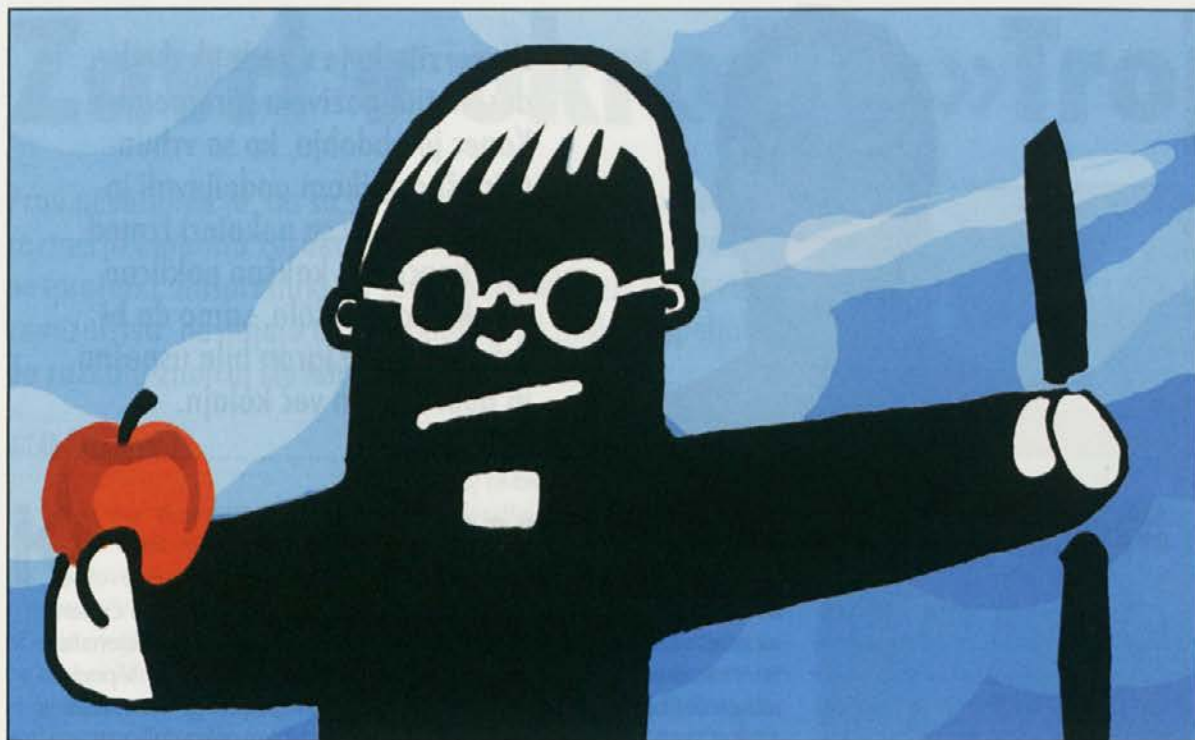
Organizatorji zimske univerzijade 2013 so presenečeni nad izjavo ministra za šolstvo in šport Igorja Lukšiča, ki je napovedal racionalizacijo stroškov. Je Lukšičeva izjava res presenečenje?

Niti ne, ker za 252 milijonov vreden projekt, kot so v grobem izračunali organizatorji, je treba imeti denar. Vlada se je znašla v varčevalnem programu in projekt ji bo v veliko breme, kljub podpori prejšnje in zdajšnje vlade ter parlamenta v prejšnji sestavi.

Odzval se je mariborski župan Franc Kangler, ki pravi, da gre za največji športni dogodek v zgodovini Slovenije, ki bi dal dobro osnovo za razmišljanje o zimskih olimpijskih igrah. Ima prav, toda ali to tekmovanje, ki je po koncu hladne vojne v zatonu, res potrebuje tolikšna sredstva? Ne, ker se je tudi treba vprašati, zakaj je bil Maribor edini kandidat za te igre. Univerzijada je v zadnjih dveh desetletjih doživela spremembe. Konec je obdobja, ko so vrhunskim športnikom podeljevali indekse, čeprav so nekateri izmed njih končali le kakšno poklicno avtokleparsko šolo, samo da bi država na teh igrah bila uspešna in pobrala čim več kolajn. Treba je pogledati, kaj se bo zgodilo po univerzijadi, ker naj bi bilo mesto bogatejše za nove športne objekte, celo dve skakalnici, več nastanitvenih kapacitet in nekaj kilometrov urejenih cest. Pomembna je vsebina, ki jo bo treba imeti po letu 2013. Težko je verjeti, da bodo vsa štiri drsališča, tri v Mariboru in eno v Rušah, ustrezno zaživela tudi po univerzijadi. Za ekspanzijo hokeja na ledu, umetnostnega drsanja, curlinga in rekreativnega drsanja bo tre-

ba imeti množičnost. Pokazatelji so zdajšnji obisk šole drsanja, potem rekreativnega drsanja in nenazadnje hokejske šole. Podžupan Andrej Verlič – ta vsa leta zaradi hokeja usmerja vodo na svoj mlin ter venomer ponavlja, da je ženski hokej šport prihodnosti – lahko zagovarja razvoj hokeja. Ampak naj to ne počne na škodo drugih. Pobožna želja je nastop v avstrijskem razširjenem prvenstvu. Če vemo, da se je Olimpija znašla v varčevalnem programu, Jesenice pa komaj zberejo dva milijona evrov na leto in so redni del te lige končali v spodnjem delu lestvice, se je treba vprašati, kdo bi dal denar za denimo 1,5 milijona evrov vreden projekt mariborskega hokeja, da ta v dvoboju z avstrijskimi klubi ne bi bil »topovska hrana« ali »kanta za nabijanje«, kot radi v športnem žargonu rečemo. Morda bi se denar črpal ravno iz sredstev za univerzijado, ker bi v prvi vrsti s projektom zaslužili gradbinci. Ti bi s sredstvi kot sponzorji lahko pokrili hokejsko finančno konstrukcijo. Torej bi se mariborski hokej posredno financiral iz davkoplačevalskega denarja in sredstev iz evropskih skladov, če bodo ta sploh prišla. Tukaj se skriva veliko pasti. Skakalnici bosta stali skoraj 15 milijonov evrov, a kaj bosta Mariboru veliki skakalnici, če pa je za razvoj skakalnega športa treba imeti še več manjših skakalnic za otroke, šolane vaditelje in drugo spremljevalno osebje. Tudi to nekaj stane. Zato Kanglerjeva izjava za časnik Večer, da če ne bo skakalnic v Mariboru, bodo tekmovanje izpeljali na rezervni lokaciji v Mislinji, ne preseneča. Zveni celo nekoliko podcenjujoče, balkansko

oziroma da vedeti, da je čudenje nad Lukšičevo najavo racionalizacije povsem neumestno. V podobnost Kanglerjevega razmišljanja smo se lahko prepričali pred nekaj meseci. Beograd bo letos gostitelj poletne univerzijade. Ker so se Beograščani znašli v finančni in časovni stiski, so minulo jesen dejali, da nimajo dovolj nastanitvenih zmogljivosti in ustreznega števila športnih objektov za vseh 21 panog. Predlagali so, naj se število panog zmanjša na 15. Mednarodna univerzitetna športna unija (FISU) se je strinjala. Šest panog so tako črtali brez pravice pritožbe. Torej racionalizacija je možna, saj bi bili skoki v Mislinji ali Velenju, kjer objekta že stojita, hokej bi se lahko igral tudi v Celju. In potem ta znesek ne bi znašal 230 ali 252 milijonov evrov (v javnosti krožijo različne številke), ampak mnogo manj. Projekt univerzijade je zaščiten s posebnim zakonom, ki ga je z navdušenjem sprejel državni zbor v prejšnjem mandatu. Torej ga je treba spoštovati. Toda Lukšič je opozoril, da so v načrtu določene postavke, ki ne bi zdržale finančnega bremena. Organizatorje poziva, da pripravijo ponudbo, ki bo ustrezala trenutni ekonomski situaciji. Pravi, da bo le tako mogoče zagovarjati projekt v državnem zboru in pred javnostjo. Tudi če bo minister Lukšič na koncu popustil, se lahko zgodi, da bo nova zasedba parlamenta (volitve bodo 2012) pod drobnogled vzela ravno univerzijado. Če bo univerzijada fiasco, potem bo kriva sedanja vlada ter minister za šolstvo in šport Igor Lukšič. Ker pa si fiasco nihče ne želi, bo treba ohraniti trezno glavo.

Morala in religija

Pogosto se kot razlog za družbeno koristnost religije navaja njena moralna vloga. Kljub mnogim moralnim madežem je splošno priznana njena vloga v razvoju moralne klime in moralnih prepričanj. Religiozno moralo pa se poskuša predstaviti tudi kot edino pravo moralo, ki edina lahko reši družbo pred moralnim razkrojem, vsako posvetno moralo pa se prikazuje kot hudičovo delo. Proti takemu mišljenju se porajajo številni pomisleki.

GREGOR KUJAR

Razni cerkveni dostojanstveniki – v mislih imam predvsem rimskokatoliško cerkev, čeprav bi lahko našli tudi predstavnike drugih religij s takimi stališči – in ostali zagovorniki religiozne morale pogosto poudarjajo tezo, da je edina prava morala lahko utemeljena zgolj v veri v Boga oziroma temelji na božjem razodetju. Različica te teze je, da zgolj taka oblika morale zagotavlja normalno funkcioniranje širše družbe in da drugačna oblika morale vodi v moralni relativizem ter posledično moralni propad družbe. Skratka, če nekako strnemo v eno tezo, religiozna morala je najboljša možna, če ne celo edina, prava morala.

Argument temelji v glavnem na naslednjih dveh predpostavkah. Božja beseda, zapisana v bibliji, je pojmovana kot edina prava in od Boga dana morala. To jo naredi za univerzalno in nedvomno, kar nas odreši pogostih dilem, predvsem pa moralnega relativizma. Na to tezo lahko odgovorimo z argumentom Richarda Dawkinsa, predstavlje-

nega v knjigi Bog kot zabloda, ne da bi se sploh spuščali v razpravo o nasprotju med moralnim relativizmom in univerzalno moralo, niti v vprašanje božjega obstoja, niti v problem zgodovinskega nastanka svetega pisma ali v Sokratovo dilemo o razmerju med dobrim in božjim. Na kratko – današnja morala, vključno z moralo večine današnjih

Inkvizicija, verske vojne in spolna zloraba otrok so največkrat izpostavljene moralne nečednosti duhovščine in vernikov nasploh.

vernikov, ne more biti utemeljena v bibliji, saj tam najdemo, poleg mnogih z današnjega vidika moralnih naukov, tudi izrazito nemoralne zgodbe in poante. Kot primer – v bibliji so zapovedani in povzdigovani poboji, človeška žrtvovanja in celo pomori celih ljudstev zgolj zaradi drugačne vere ali maščevalnosti, če omenimo le najbolj izstopajoče primere. Tako morajo verniki iz kopice različnih, pogosto nelogičnih in protislovnih zgodb sa-

mi izbrati zgodbe in nauke, iz katerih bodo skonstruirali svoj moralni nauk. Če prva predpostavka zagovarja superiornost in nujnost religiozne morale na podlagi njene domnevne resničnosti in univerzalnosti, pa druga poudarja njene prednosti, temelječe na domnevni ustreznejši motivaciji za moralna dejanja. Obljuba zveličanja in ne-

bes, predvsem pa božja zapoved ravnanja po postavi, naj bi zagotovila moralno ravnanje posameznikov, medtem ko kakršna koli druga morala to lahko zagotovi v mnogo manjši meri, če sploh.

Pogost protiargument takemu stališču je nemoralna praksa mnogih religioznih ljudi, tako v oddaljeni kot bližnji preteklosti. Inkvizicija, verske vojne in spolna zloraba otrok so največkrat izpostavljene moralne nečednosti duhovščine in

vernikov nasploh. Tako že zgodovinska dejstva superiornost religiozne morale postavljajo pod vprašaj. Zagovorniki religiozne morale odgovarjajo, da gre za dejanja, ki niso storjena v duhu krščanske morale, in da prava krščanska morala takega ravnanja ne zapoveduje niti ne dopušča. V vsakem primeru pa to dejstvo omaje tezo o ustreznejši motivaciji religiozne morale za moralna dejanja. Toda v tezi, da religiozna morala zagotavlja ustrezno motivacijo za moralna dejanja, se skriva še nekaj pasti. Resda religija zahteva življenje v skladu z božjimi zakoni in posledično več ali manj moralno življenje, toda znotraj katoliške doktrine je 'luknja', ki omogoča nemoralno in hkrati religiozno življenje. Katoliški imperativ ni, kot bi mogoče sklepali, deset božjih zapovedi, temveč zgolj neomajna vera v Boga in navzočnost svetega Duha. Tako stališče lepo ponazorijo ravnatelj neke religiozno obarvane šole v ZDA v dokumentarcu *The God Who Wasn't There* s trditvijo, da lahko o vsem, tudi o desetih zapovedih, diskutiramo, ne moremo in ne smemo pa razpravljati ali dvomiti o navzočnosti svetega Duha. Resda je znotraj katoliške doktrine življenje po dekalogu zapovedano, toda zveličanje lahko dosežemo tudi brez tega. Dovolj je zgolj vera v Boga in pa kesanje za grehe. Tako spoved predstavlja nekakšen varnostni ventil, ki nam lahko, nemoralnim dejanjem navkljub, zagotovi mirno vest in spokoritev.

Če k temu dodamo še nekatere pojave, ki pogosto spremljajo religiozni način razmišljanja, kot so ekskluzivni značaj religiozne morale, kar pomeni, da visoke moralne norme veljajo zgolj za pripadnike 'pravih' veroizpovedi, drugi ljudje pa so pojmovani kot manj vredni; versko nestrpnost in nemoralna dejanja, ki izhajajo iz tega; dogmatsko mišljenje; opravičevanje ali celo ustvarjanje nepravilne družbene stratifikacije, lahko dobimo 'cocktail' prepričanj, zelo oddaljen od moralne držbe, vsaj od take, kot bi jo želeli videti v 21. stoletju. To seveda ne pomeni, da so vsi religiozni nauki, vse moralne organizacije in ljudje, ki jih predstavljajo, moralno slabi ali da ne počnejo moralno pohvalnih stvari. Daleč od tega. Sporen je predvsem način predstavitve religiozne morale kot nezmotljive, nedotakljive in edine možne. ■

Oskarji enainosemdesetič

Pred nami je že enainosemdeseta podelitev najprestižnejših filmskih nagrad, ki se imenujejo oskarji, nagrade pa že od leta 1928 podeljuje Ameriška filmska akademija. V nedeljo, dvaindvajsetega februarja, si bomo slednje lahko ogledali in izvedeli, kdo bo letos prejel nagrade.

ALJAŽ SELINŠEK

Kot prvo se osredotočimo na nominacije v pomembnejših kategorijah in skušajmo opredeliti napovedi za dobitnike, ki jih predvidevajo določeni strokovnjaki in kritiki. Ker je nominacij in seveda kategorij preveč, da bi preprosto rečeno povzeli vse, se bomo skušali osredotočiti le na najpomembnejše, torej na tiste, ki neka-ko dviguje v javnosti največ prahu. Zmeraj se, zanimivo, pri oskarjih največ govori o glavni moški oziroma glavni ženski vlogi. V prvi kategoriji dominirajo Bradd Pitt za vlogo v filmu Davida Fincherja z naslovom *The Curious Case of Benjamin Button*. Film je posnet po knjižni predlogi F. Scotta Fitzgeralda in govori o naslovnem junaku, ki je rojen kot osemdesetletnik in se stara v nasprotno smer, kar pomeni, da se pomlaja. Film traja skoraj tri ure in omenimo lahko, da ima kar trinajst nominacij in zagotovo lahko trdimo, da bo vsaj nekaj uspešnih. Nadalje Sean Penn za vlogo v filmu Milk, režiserja Gusa Van Santa, kjer igra Harveyja Milka in prikaže njegovo politično delovanje zadnjih osmih let. Pomemben v zgodovini je postal, ker je bil prvi javni homoseksualec, ki je bil izvoljen v javno pisarno. Slednji film ima osem nominacij. Nadalje, Mickey Rourke za vlogo v filmu *The Wrestler*, režiserja Darrena Arronovskega, ki je širši publiki najbrž poznan po filmu *Pi* ali pa *Requiem for a dream*. Film ima dve nominaciji, med drugim tudi za stransko vlogo Marise Tomei. Omenimo lahko, da je Mickey Rourke za to vlogo prejel že nagrado Golden Globe, ki pa naj bi po mnenju nekaterih kritikov napovedovala izid oskarjev. Ampak je, kot rečeno, izrazito težko napovedati izid, še posebej to leto, ko se zdi Pittova, Pennova in Rourkova igra neprecenljiva. Če nadaljujemo z moško kategorijo, moramo še omeniti Franka Langella in Richarda Jenkinsa, od katerih prvi igra v filmu *Frost/Nixon* Rona Howarda, v filmu, ki je

adaptacija intervjuja med možema iz leta 1977 in ima pet nominacij. Langella seveda igra bivšega ameriškega predsednika Nixona. Richard Jenkins pa v filmu režiserja Tom McCarthyja igra vdovca, ki se znajde v objemu dveh tujcev, ki jima ponudi lastno stanovanje, kar pa ga pripelje v objem glasbe. Boj za glavno žensko vlogo pa bo potekal med Angelino Jolie v filmu režiserja Clint Eastwooda, *The Changeling*, Anne Hathaway v filmu Rachel Getting Married, režiserja Jonnathana Demmeja, Melliso Leo v filmu *Frozen River*, režiserke Courtney Hunt, ki je na Sundance festivalu prejel glavno nagrado žirije, Meryll Streep v filmu *Doubt*, ki ga je režiral John Patrick Shanley in ima pet nominacij, in Kate Winslet v filmu Stephen Daldryja, *The Reader*. V kategoriji režije se bodo potegovali avtorji že omenjenih filmov, *The Curious Case of Benjamin Button*, *Frost/Nixon*, *Milk*, *The Reader* in *Slumdog Millionaire*, ki ga je režiral Danny Boyle in velja za tihega favorita. Kot rečeno, bo borba ne samo v teh, am-

pak v vseh kategorijah zelo tesna, ampak za favorita lahko napovedujemo vsekakor Davida Fincherja, Rona Howarda in Gusa Van Santa.

Prav enaki filmi se tudi potegujejo za nagrado najboljšega filma leta. Pri nominacijah za prirejen scenarij je enaka zgodba, le da film *Milk* zamenja film *Doubt*, pri originalnem scenariju pa nastopajo *Frozen River*, *Wall-E*, *Milk*, *In Bruges* in *Happy-Go-Lucky*, ki smo si ga lahko ogledali na zadnjem Liffe festivalu, kjer je tudi prejel nagrado. Med najboljšimi vizualnimi efekti bo ponovno *The Curious Case of Benjamin Button*, novi Batman z naslovom *Dark Knight* in *Iron man*, med animiranimi pa vsekakor *Wall-E*, *Kung fu Panda* in *Bolt*. Omenimo še samo nominacije za stranske vloge, pri katerih mediji veliko govorijo o prvi posmrtni nominaciji nasploh, kjer gre za

nedolgo nazaj preminulega Heatha Ledgerja za vlogo v filmu *Dark Knight*, pridružili pa se mu bodo Philip Seymour Hoffman za vlogo v filmu *Doubt*, Robert Downey Jr. za vlogo v filmu *Tropic Thunder*, Josh Brolin za vlogo v filmu *Milk* in Michael Shannon v filmu *Revolutionary Road*. V stranskih ženskih vlogah pa ima film *Doubt* kar dve nominaciji, in namreč Amy Adams in Viola Davis, nadalje že omenjena Marisa Tomei v filmu *The Wrestler*, Tare P. Henson v filmu *The Curious Case of Benjamin Button* in Penelope Cruz v filmu *Vicky Christina Barcelona*. Os tane nam še nekaj kategorij, med katerimi sta tudi umetniška režija in kinematografija, kjer imajo v obeh kategorijah nominacijo *The Changeling*, seveda *The Curious Case of Benjamin Button* in pa *Dark Knight*. Preostali dve v umetniški režiji pa sta šli filmu *The Dutchess* in *Revolutionary Road*, v kinematografiji pa filmu *Slumdog Millionaire* in filmu *The Reader*. Seveda nam je še ostalo nekaj kategorij, ki pa jih na tem mestu ne bomo povzeli, od tega nominacije za kostumografijo, dokumentarni film, kratki dokumentarni film, zvočno obdelavo, animirani kratki film, make-up, glasbo in podobno. Omenimo lahko še tujejezične filme, kjer je Ari Forman s filmom *Waltz with Bashir* predstavljen z animacijskim filmom, ki je prejel tudi nagrado Golden Globe v enaki kategoriji. Izraelec pa se ponasja tudi s številnimi nagradami in uradno predstavitevijo na filmskem festivalu v Cannesu. Kot zanimivost pa še navedimo podatek, da je kipec, ki ga prejmejo zmagovalci, velik štiriintrideset centimetrov in tehta skoraj štiri kilograme. Upodablja viteza z mečem, ki stoji na kolutu filmskega traku. Največ nominacij je torej prejel *The Curious Case of Benjamin Button*, Meryll Streep pa je presegla svoje število let-teh, saj jih je prejela že kar petnajst in s tem postala oseba z največjim številom nominacij.

Kot rečeno, bo tesna borba potekala ne samo v teh, ampak v vseh kategorijah, saj so režiserji letos precej močnejši, ampak za favorita lahko napovedujemo vsekakor Davida Fincherja, Rona Howarda in tudi Gusa Van Santa.

Sem nekdo, ki uživa v duhu časa

Feri Lainšček je pisatelj, ki v pisateljevanju najde razumevanje sveta in svoje pozicije v njem. Sledi toku časa in hitro vzljubi novosti, saj ga žene radovednost. Vendar v srcu ostaja »divji človek s panonske ravnice«, kateremu je pisanje v prekmurščini romantično in navdihujoče.

MONIKA HORVAT

Feri Lainšček ni le pisatelj, ampak tudi pesnik, dramatik, scenarist, soustvarjalec literarnih revij in avtor številnih besedil slovenskih pevcev in pevk. Med njegova pomembnejša dela, za katera je prejel tudi nagrade, spadajo: roman Ki jo je megla prinesla (nagrada iz Prešernovega sklada), roman Raza (Kajuhova nagrada, 1986), roman Namesto koga roža cveti (nagrada kresnik za najboljši slovenski roman, 1992), zbirka pravljic Mislice (nagrada večernice za najboljšo slovensko mladinsko literarno delo, 2001), roman Muriša (nagrada kresnik za najboljši slovenski roman leta, 2007). Njegova dela so doživela največ filmskih uprizoritev med slovenskimi pisatelji. Tako so bili po njegovih delih posneti naslednji filmi: Halgato, Mokuš, Traktor, ljubezen in rock'n'rol ter Petelinji zajtrk.

Stik s svojimi bralci skušate vzpostaviti tudi preko interneta, če pri tem izpostavimo e-roman (Junak našega časa) in Facebook. Zakaj se odločate za to?

Ne gre samo za stik z bralci. E-roman »Junak našega časa« je bila umetniška akcija, ki je raziskovala možnosti novega medija in jih obenem tematizirala, Facebook je socialna mreža, ki me ne zanima samo kot pisatelja. Živim tu in zdaj, sem nekdo, ki uživa v duhu časa, rad imam napredek, hitro vzljubim vse, kar je novo. Del mojega opusa je že na razpolago v obliki e-knjige.

Verjamete, da bo klasično knjigo zamenjala knjiga v elektronski obliki?

Klasična knjiga in elektronska knjiga sta vsekakor samo nosilca sporočila. Zdaj, ko elektronska knjiga deloma nadomešča klasično knjigo, se vsebina ni bistveno spremenila, drugačen je le dostop do nje. Elektronska knjiga bo v prvi fazi verjetno bolj

uspešna z enciklopedičnim gradivom, slovarji, učbeniki, šele potem bo na vrsti beletristika. Kakšen bo tempo te tranzicije, ne vem predvideti, v nobenem primeru pa me ne skrbi, da nekoč ne bi več držal v rokah svoje natisnjene knjige.

Kljub vsej tehnologiji, ki jo uporabljate, pa pravite, da moramo znova spregovoriti o vprašanju duše in o vsem bistvenem, kar določa človeka.

Vsekakor ja, saj nas zgodovina človeštva in vedenje o človeku nasploh o tem zmeraj znova pouči. Taka nenehna samorefleksija je nujna, saj človeška družba ni nekaj, kar bi že samo po sebi težilo samo k dobremu. Kvečjemu nasprotno, človeštvo je v večini pravzaprav nepremišljeno, destruktivno in dojemljivo za zlo. Spopad dobrega in zla je očitno igra, na katero smo za zmeraj obsojeni.

Kaj za vas pomeni nezavedni kolektivni spomin, iz katerega pravite, da tudi črpate snov za pisanje?

Izhajam iz teorije utemeljitelja analitične psihologije Carla Gustava Junga in sem na nek način njegov privrženec. Tudi s pomočjo njegovih razlag temeljnih struktur človekove osebnosti lažje razumem svoj ustvarjalni proces, ki ne izhaja samo iz zavesti, temveč tudi iz podzavesti

murja še bil Feri Lainšček?

Moje ustvarjanje kot celota je s Prekmurjem veliko manj povezano, kot se to na prvi pogled morda zdi. Moje tematiziranje ravnice in t. i. ravninskih sentimentov se v resnici ne oplaja samo v Prekmurju, temveč v Panoniji, ki je neprimerno večja, širša ali pač mogočnejša. Toda, opazovalci pri tem niso natančni, ali pa morda dovolj poglobljeni. Mnogokrat, ko kdo zapiše, da se v nekaterih segmentih navezujem na Miška Kranjca, verjetno spregleda, ali pa niti ne ve, da sem veliko večji 'fan' pokojnega vojvodinskega književnika Mike Antića.

Kako osebno čutite melanholijo prekmurskega prostora?

Saj pravim, vidim jo v okviru neke večje celote, skušam pa prepoznati tudi kako njeno specifičnost. Prekmurci smo, vsaj v pretežnem delu, seveda »ljudje z ravnice«, toda to geografsko in, če se malce hecam, tudi meteorološko komponento seveda dopolnjujejo še drugi dejavniki. Dejstvo je, recimo, da je prekmurska kolektivna duša zaradi tisočletnega bivanja znotraj madžarske države na nek način še zmeraj frustrirana in da je naš, pogojno rečeno, nacionalni značaj dokaj nesamozavesten, pa tudi depresiven.

V svoje pisanje vključujete tudi prekmursko narečje. Ali to počnete tudi z namenom, da bi ga predstavili preostalemu slovenskemu prostoru?

Prekmurščina je bila svoj čas književni jezik, zdaj je pač samo eno izmed slovenskih narečij oziroma je jezik, ki umira. Pisati v jeziku, ki ga na svetu govori samo še kakih sto tisoč ljudi, je predvsem romantično in navdihujoče. Res je tudi, da je zame prav

V vaših delih se pojavlja tudi reka Mura. Kaj vam slednja osebno pomeni?

Reka Mura se v mojih delih vzpostavlja kot metafora, v literarnem smislu mi je, če rečem po domače, prišla torej zelo prav. Trilogija romanov Ločil bom peno od valov, Muriša in tretji z delovnim naslovom Orkester za poljube, ki izide leta 2010, bo nosila skupni naslov Mura. S tem bom postavil spomenik reki, ki jo imam rad in se ob njej veliko sprehajam.

Bi jo morali za vsako ceno zaščititi pred izgradnjo hidroelektrarn?

Njen spodnji tok in zelo ohranjene biotope vsekakor. Verjamem tudi, da nam bo to tudi uspelo, saj vem, da bomo že čez kakih deset, dvajset let električno energijo pretežno proizvajali drugače. Škoda bi torej bilo tako redko ohranjeno naravno danost žrtvovati za eno desetletje oziroma za nek tak začasen pridelek elektrike, ki ga večino potem itak zelo neracionalno potrošimo, oziroma ga spremenimo v nič.

Moškega in žensko velikokrat zaznamuje ljubezen, tudi v vaših delih. Kakšno je pravzaprav vaše pojmovanje ljubezni?

Menim, da se lahko človek polno realizira le ob drugem, ali če povem pesniško, »tako, da se zagleda v oči drugega«. Za tak odnos in tako zблиžanje je seveda potrebna ljubezen. Zato je prav to tista čustvena in duševna naravnost, ki jo v svojih delih najpogosteje tematiziram.

Posredno se izražate tudi preko filma, saj so bili po vaših delih posneti že štirje celovečerni igrani filmi, televizijska nadaljevanka in televizijski film. Kako ste zadovoljni z njimi in kakšna je pravzaprav razlika med literaturo in filmom?

Razlika je ogromna, saj se filmski in literarni jezik zelo razlikujeta. Kar res povezuje film in literaturo, je, v grobem povedano, samo zgodba. No, zgodba v mojih delih zagotovo ne manjka, saj sem po vokaciji pripovedovalec zgodb in pač ni čudno, da se mnogi producenti in režiserji obračajo k meni. Sodbe o filmih, ki so bili posneti po mojih romanih, pa sicer raje obdržim v intimnih krogih,

Menim, da se lahko človek polno realizira le ob drugem, ali če povem pesniško, »tako, da se zagleda v oči drugega«. Za tak odnos in tako zблиžanje je seveda potrebna ljubezen.

in skupaj s tem iz t. i. kolektivnega nezavednega.

Bi Lainšček kot pisatelj brez Prek-

jezik eno izmed tistih področij t. i. duhovne arheologije, ki me najbolj zanima in se znam z njegovo pomočjo spustiti daleč nazaj.

saj vem, koliko vsega se mora »pokriti«, da se kak film »posreči«.

Poleg tega, da pišete o Romih, z njimi tudi redno sodelujete, npr. z glasbeno skupino Langa. Kaj je tisto, kar vas pritegne pri ciganski duši, če se izrazim tako kot vi?

Približno tako, kot sva prej razmišljala o Prekmurju, lahko razmišljam tudi o Romih. Ta njihova skupnost, ki jo tudi neposredno poznam, je del večjega, razseljenega kolektivnega organizma, ki se napaja iz enakega duhovnega gena. So pač ljudstvo, ki je šlo nekoč davno iz Indije, se razselilo praktično po vsem zahodnem svetu in na tej svoji dolgi poti doživelo marsikaj. No, tudi pri njih je še zelo razpoznavna t. i. prvotnost, ohranjeni so arhetipski vzorci in njihovo kolektivno nezavedno je ulovljivo. Pisatelj mojega kova bi bil nor, če tega ne bi uporabil.

V Sloveniji velikokrat prihaja do nerazumevanja ali celo napačnosti med Romi in ostalimi. Kaj

se lahko od Romov naučimo in obratno?

Romi so predvsem zelo drugačni od nas. Most, ki naj nas v obeh smereh veže, je lahko zgrajen le iz sprejemanja drugačnosti. Če želimo, da bi bili povsem enaki kot mi, ali če si mor da kdaj tudi oni sami želijo, je to nasilje nad njihovo kolektivno dušo. Ne gre torej za to, da bi morali biti enaki, temveč za to, kako doseči, da so lahko kljub zgodovinsko pogojenim razlikam enakovredni.

Glede na to, da je za nami 8. februar, slovenski kulturni praznik,

Pri Romih je še zelo razpoznavna t. i. prvotnost, ohranjeni so arhetipski vzorci in njihovo kolektivno nezavedno je ulovljivo. Pisatelj mojega kova bi bil nor, če tega ne bi uporabil.

me zanima, koliko se Slovenci še zavedamo pomembnosti svojega jezika in kako zelo pomembno je za vas kot pisatelja, da ga ohranimo?

Pravzaprav se ne bojim, da se slovenščina ne bi ohranila, oziroma mislim, da se ne bo še tako kmalu znašla med svetovnimi jeziki, ki so umrli ali umirajo. Slovenci se po mojem mnenju dovolj zavedamo, da je jezik del naše identitete. Razvidno nam je, vsaj večini, da bomo brez njega tudi kot posamezniki izkoreninjeni in izgubljeni v svetu, ki je do tovrstnih nomadov in blodečih duš vse bolj brezčuten in prezirljiv.

Če sem prav informirana, ste pustili študij novinarstva in začeli pisateljati. Bi torej tudi mladim

svetovali, naj sledijo svojemu srcu oziroma poslanstvu?

Mladim bi rekel predvsem, ostanite divji v srcu. Sam sem študij novinarstva zapustil iz nazorskih razlogov,

a tega nisem nikoli obešal na velik zvon, ker se mi to še danes zdi moja zasebna oziroma intimna zadeva. Bil sem takrat zelo družbeno neprilagojen in neprilagodljiv, v nekem smislu pa sem to, hvala bogu, še zdaj.

Za svoja literarna dela ste prejeli ogromno nagrad, koliko vam slednje pravzaprav pomenijo?

Nagrade verjetno imajo tudi to vlogo, da tistim, ki sami tega ne zmorejo prepoznati, povedo, da ima moje delo neko vrednost. Sam seveda take potrditve ne potrebujem, zato sem, to je pač že splošno znano, ob nagradah bolj ali manj ravnodušen.

Letos boste dopolnili okroglih petdeset let. Ali boste naredili kakšno analizo svojega življenja?

Človek, ki mu je pisateljstvo način življenja, iskanje življenjskega smisla, razumevanje sveta in svoje pozicije v njem, pa pravzaprav nenehno vodilo, se lahko ob petdesetletnici samo sproščeno napije. Ampak rad pa obljubim, analizo svojega življenja bi z veseljem opravil ob 100-letnici. ■

Z januarjem je vse drugače! Dobil smo novo glasbeno revijo. Spletni www.RSQmag.com se je pretvoril v tiskani mesečnik RSQ. Dobra novica!

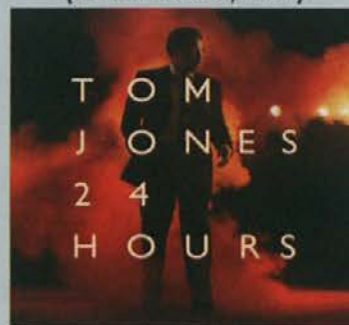
Držimo pesti

Z rokami oprijemljiva in s prsti otipljiva glasbena revija je posledica evolucije glasbene revolucije, pravijo. Še več, avtorji so si postavili cilj revolucionirati glasbeno sceno pri nas. Lepo, le da ne gre za še ene lepe in prazne piarovske floskule. Nimamo bogate tradicije glasbene publicistike in kritike. Tovrstne revije so bile bolj kratkega daha. Majhnost trga je usodno vplivala na njihovo izginotje. V rajni Jugoslaviji je bil močno vpliven srbski Džuboks, ki je vzgojil nekaj generacij. Njegovo funkcijo sta kasneje prevzela beograjski Ritam in hrvaška Heroina, medtem ko sta bila pri nas Dr. Muzik in Grom ponesrečena poskusa kratkega daha. Če je bila popularna glasba še v 1970. in 1980. letih dobro zastopana in kritično obravnavana v Mladini, Tribuni, Kate-dri in drugem dnevnem časopisu, je danes prej na strani. V ospredje pride, ko se zgodi kakšna afera ali jubilej. Tudi Stop se je sfižil pod pritiskom silikona in šminke. Ostalo se je odvijalo bolj na obrobju. Fanzinovsko raven se je skušalo pogostokrat preseči. RSQ je zadnji takšen poskus. Na hitro in površno zaobjeta zgodovina pred tiskano ero RSQ je bila nujna, ker se je omenjena nova revija preveč samohvalno lansirala v svet. Tabloidizacija politike in kulture ni odplavila le zgodovinskega spomina, ampak tudi deklarirano

multikulturalnost. Če se je pri navajanju RSQ v medijih omenjalo tudi dvomesečnik Musko, ki je nastal iz GM, Glasbene mladine, in ima kot ta institucija nezanemarljivo dolgo zgodbo, je bil spregledan samooklicani najglasnejši slovenski magazin Metal Planet, ki izhaja od novembra 2007. Specializirana revija za heavy metal in nanj vezano (sub)kulturno dogajanje je do zdaj nainizala šest števil in njena prodaja seže po besedah urednika Artura Felicijana do osemsto izvodov na številko, kar je odlična naklada za naše tržišče. Ni čudno, saj so metalci zvesti kot psi svoji sceni. Po tem se ločijo od ostalih glasbenih subkultur. So samozadostna skupnost, ki je ne more prizadeti ne recesija, ne piratstvo, ne interaktivnost, ne revolucija. RSQ magazin je več kot dobrodošel. Z njim se uveljavlja nova generacija glasbene kritike, ki za zdaj še ni pokazala pretirane prodornosti, ji pa ne manjka entuziazma. Upajmo, da se ne bo sfižila in podredila provincialnosti. Ob šibkem zgodovinskem spominu pa je najbolj skrb vzbujajoče, da je njen izdajatelj agencija KURZ Rock Vibe, ki »zastopa nekaj izvirnih, avtorskih in perspektivnih ter navsezadnje tudi uveljavljenih slovenskih in tujih skupin«. Če se bo izkazalo, da gre za še eno piar, samopromocijsko glasilo, je bilo škoda tega črnila. ■

24 Hours

(S-Curve Records, 2008)

TOM JONES

Stari borci se ne dajo. Ne tič ne miš od aktualnih mladcev in mladenk jih še bolj podžge, da staro slavo nadgradijo z novimi presežki. Eden takšnih je nov album vedno vročega in potrebnega mačka Toma Jonesa. Svež kot že dolgo ne je povlekel iz rokava svoje najboljša atribute in jih s tandemom Future Cutom posodobil ter ponudil bombastično ploščo za miganje z boki. Stara dobra šola stasa in glasa!

Santogold

(Downtown, 2008)

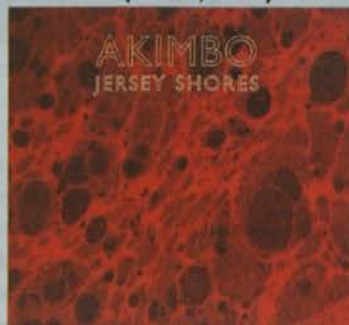

SANTOGOLD

Preračunljivo in všečno je zbobnana skupaj moderna godba te nove glasbeno-plesne uspešnice. Njen prvenec je sprožil evforijo in v tej tržno domišljeni igri je osrednja zvezda, pevka Santi White, še najbolj čista. Kitarski špon predhodne zasedbe Stiffed je omilila in oplemenitila z elektro, novovalovski-mi, ragga zapleti. Nagajivi punci, kot sta Pink in Amy, imata hudo konkurentko. That's all, folks!

Jersey Shores

(Neurot, 2008)

AKIMBO

Težke kitare, gromki bobni, kriki iz grla težkorockovskega tria nas peljejo na posebno glasbeno epopejo. Rdeča nit je krvav dogodek pred sto leti, ko sta ob ocean-ski obali New Jerseyja trčili dve krvoločni bitji, vsemogočni človek in lačni morski pes. Z napetostjo, sovraštvom, adrenalinom, močjo in nemočjo, tišino, strahom je prepojena celota šestih pesmi, ki se nam vrtijo kot film. Potem vse tiho je bilo!

Third

(Go! Discs, 2008)

PORTISHEAD

Zelo počasi zleze pod kožo tretja plošča bristolskih pionirjev triphopa, od katerega so naredili korenit korak proč. Niso izgubili svojega obraza. Mračni in dramatični. Med pravljico in grotesko. Hladni in zapeljivi hkrati. Pravzaprav so nevarno nalezljivi s svojo trojko, ki z avant-retro poklonom raziskovalno križa krautrockovsko kozmičnost, eksperimentalno psihedelijo in folkrockovsko tradicijo.

LJUBLJANA

VALENTINOV PLES, Antonov dom na Viču, 14. februar ob 21. uri naprej: na praznik zaljubljenih so pripravili ples, kjer se boste lahko zavrteli v ritmu družabnih, latinskoameriških in standardnih plesov.

Gledališka predstava SINKO, Gledališče Glej, Gregorčičeva 3, 15. februar ob 20. uri: drama Sinko je polna nenavadnih elementov, v hitrem boju replik se izgubimo med različnimi življenjskimi nasprotji. Kljub temu pa Sinko obravnava dobro poznano temo – odnose v družini.

Koncert KOMORNEGA ORKESTRA ORPHEUS iz New Yorka, Cankarjev dom, 17. februar ob 20. uri: vodilo skupine, ki je že 35 let eden največjih kulturnih zakladov New Yorka, je glasbeno ustvarjanje vseh članov, ki se izmenjujejo na vodilnih položajih, kar na občinstvo prenaša posebno energijo.

Koncert BARBARE HENDRICKS, Cankarjev dom, 26. februar ob 20. uri: ameriška sopranistka Barbara Hendricks, ki je že mnogo dosegla, interpretira tako klasično glasbo kot jazz. Izvedla bo štiri zadnje pesmi, v drugem delu koncerta pa bomo slišali vrsto klasičnih ameriških skladb v interpretaciji dirigenta W. Proosta.

Koncert ELINA DUNI QUARTETA, Cankarjev dom, 3. marec ob 20.30 uri: pesmi mlade pevke Eline Duni, ki ob spremljavi jazzovskega tria poje o domovini, hitro sedejo v srce in uho, zato vsekakor ne zamudite slovenske premiere, saj boste očarani.

MARIBOR

Koncert TRIO BRAHMS, Narodni dom Maribor – dvorana Union, 17. februar ob 19.30 uri: Trio Brahms z Dunaja navdušuje občinstvo celega sveta, poleg tega nastopajo tudi na eminentnih glasbenih festivalih. Tokrat se bodo predstavili s klavirskim triom iz Haydnovega poznega obdobja, potem pa bo na sporedu tudi trio Mendelssohna Bartholdyja.

Jazz koncert VANDERMARK 5, mali oder Narodnega doma, 25. februar ob 20.30 uri: Vandermark 5 so trenutno ena najuspešnejših jazzovskih zasedb, ki na občinstvo prenaša energičen in živ jazz. So ena izmed ključnih zasedb, po kateri se bodo merili uspehi v jazzu, zato se nastopa ne splača zamuditi.

Koncert GLASBA DA BESEDO – BESEDA DA GLASBO, Narodni dom Maribor – dvorana Union, 5. marec ob 14. uri: Trobilni trio Triumvirat, ki ga sestavljajo Andrej Žust na rogu, Mihael Šuler na pozavni in Franc Kos na trobenti, bo predstavil pesmi slovenskih pesnikov, ki so jih zložili v melodije, in nam pričaral nepozabno doživetje.

Koncert OD KORAČNICE DO RAPA, Narodni dom Maribor – dvorana Union, 5. marec ob 18. uri: koračnica je ena izmed najbolj znanih žanrskih skladb. Na koncertu, kjer bosta Univerzitetni pihalni orkester Ljubljana spremljala Slon in Sadež, boste spoznali, kaj imata koračnica in sodobni rap skupnega.

Kristijan Jejič

Morda je svet po zaprisegi novega ameriškega predsednika res na preizkušnji, vendar imam namen razmišljati o drugem Svetu.

Svet na preizkušnji

Nas, študente slovenskih univerz, bi namreč moralo mnogo bolj zanimati dogajanje v Svetu za visoko šolstvo. Četudi nerad diskutiram o delovanju Sveta, ki s svojimi (bolj ali) manj modrimi sklepi posredno razporeja okoli dva odstotka bruto družbenega dohodka, me zadnji dogodki silijo, da spregovorim. Že konec septembra sta iz Senata za akreditacijo, ki je organ Sveta z največ moči, saj odloča o sprejetju študijskih programov in ustanovitvi visokošolskih zavodov, izstopila dva člana. Nista se strinjala z ustanovitvijo Nove univerze. Če pustim ob strani samo ime univerze, obstaja še veliko drugih stvari, katere so ostali člani Senata zanikali, ko so soglašali z akreditacijo Nove univerze. Med njimi moram izpostaviti slabo opredeljene študijske vsebine z zanimivimi imeni študijskih programov. Nasploh mislim, da so imena študijskih programov Nove univerze primer zanimive uporabe besede »evropski« v slovenskem visokošolskem prostoru. Po načelu »če nisem kvaliteten, bom pa evropski« se vsak drug zasebni zavod ali program imenuje evropski. Torej bi bil zadosten kriterij za grobo oceno kakovosti šole že sama številčnost uporabe besede »evropski«, v smislu – veliko Evrope, malo kakovosti. Čeprav se je zloraba besede »evropski«, sodeč po sklepih Senata, omejila, tega ne morem trditi za število novih zasebnih zavodov. Povprečno nastaneta dve novi viso-

ki šoli na mesec, kar je verjetno eden izmed razlogov, da so tudi rektorji zavrnili sodelovanje v Svetu. Načeloma razumem obstrukcijo kot nezrelo dejanje, a verjamem, da človeka mine volja, ko stalno gleda nespamet. V mislih nimam samo števila (bolj ali) manj kakovostnih zasebnih visokošolskih šol, ampak tudi diplomante, ki jih takšne šole ustvarjajo. Zaradi množičnega porasta družboslovnih in ekonomskih šol je pričakovati, da bo zmanjkalo možnosti za zaposlitev v državi, zato bodo ti diplomanti iskali priložnost v tujini. Resnično ne želim vedeti, kakšen bo odziv tujih delodajalcev, ko bodo na diplomi prebrali, da jo je izdal šef računovodskega servisa, ki se prostočasno igra dekana, in da je osnove ekonomske teorije predaval gospod, ki je svetovni prvak v monopoliju. Igranje z življenji mladih najbolj zamerim članom Sveta. Slednji se pogosto izgovarjajo na pojav zdrave konkurence, vendar se bojim, da le-te ne razumejo. Z večanjem števila visokih šol, med njimi zasebnikov z boljšimi plačami za visokošolski kader, povzročajo pozicijo, kjer od trenutnih univerzitetnih učiteljev ni možno pričakovati kakovostnejšega pedagoškega in znanstvenega dela, saj bodo šli tja, kjer bodo bolje plačani za manj dela. Ker tudi sam rad lenarim, moram pohiteti z akreditacijo lastne Visoke šole za kiziznanstvo, še preden odstopi zadnji član Sveta.

Humanizem Tiziana Terzanija

Leta 1938 v Firencah rojeni Tiziano Terzani je svetu poznan kot dopisnik za ugleden nemški časopis *Der Spiegel* in najverjetneje še bolj po njegovi radikalno pacifistični drži, ki ga je kot neopisljivo velikega humanista in »iskalca resnice« zapisala tudi v literaturo.

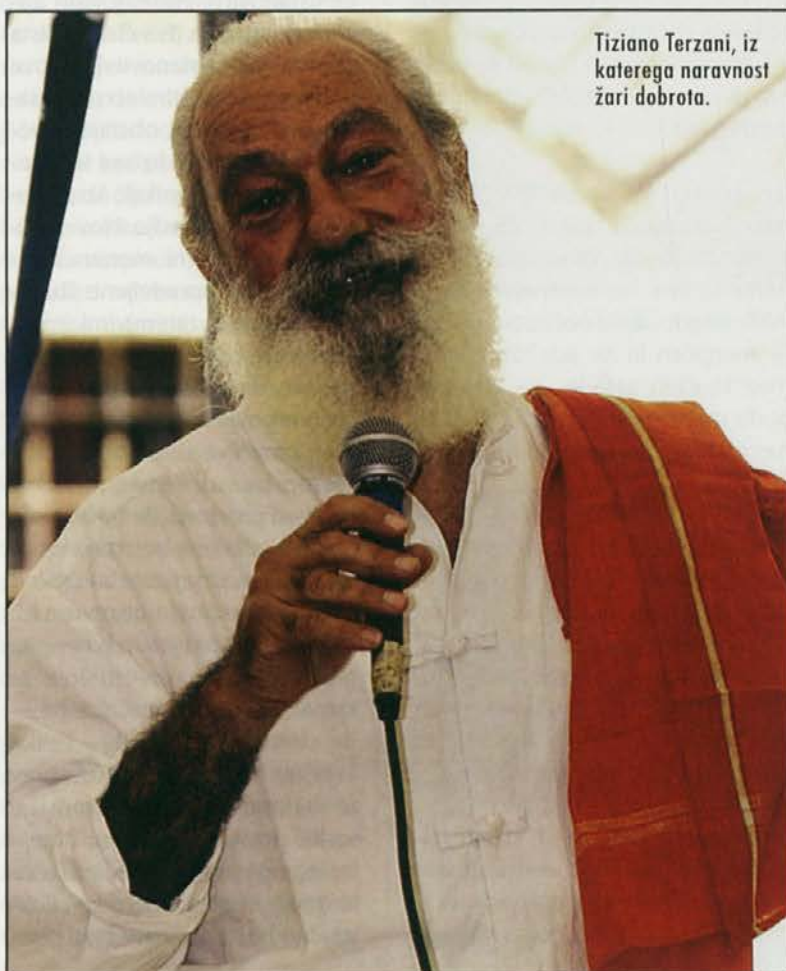
ALJAŽ SELINŠEK

Pisatelj in novinar se je leta 1965 prvič seznanil z Azijo, kjer bil na služben potovanju, in namreč na Japonskem. Ta ga je tako zaznamovala, da je radikalno spremenil življenjski stil in se odločil študirati kitajščino in kitajsko kulturo. Življenjski stil, ki ga je ubral, pa je pisatelja preobrazil v zelo poduhovljenega človeka oziroma v subjekt, ki se je začel zavedati resnične življenjske vrednosti in njegovih vrednot. Leta 1971 se je preselil v Singapur, kjer je deloval kot dopisnik za nemški časopis *Der Spiegel*, prav tako pa je svoje prispevke predvsem o azijski politiki objavljali tudi v dveh italijanskih časopisih in si tako pridobil status zelo uglednega novinarja. Po Aziji se je veliko selil in bil nenazadnje tudi zaprt in izgnan, in namreč iz Pekinga, kjer so ga obtožili protiteroristične dejavnosti. Tamkajšnjo izkušnjo z zaporom je tudi opisal v delu »Behind the Forbidden Door«, kjer odkriva podroben pogled v postmaoistično Kitajsko. »Leopard Skin« je naslednje njegovo delo, ki natančno prikaže zadnje obdobje vietnamske vojne, proti kateri pisatelj ubere trdno roko, »A Fortune Teller Told Me« pa je delo, ki potopisno prikaže potovanje po Kitajski, začinjeno z nasveti prerokovalca iz Hong Konga, ki se izogiba letenja že kar eno leto. Poudariti pa moramo, da pisatelja ne smemo obravnavati le kot političnega poročevalca in novinarja, saj je s svojim delom dokazal, da pomeni bistveno več kot le to. Ne samo da se je že od njegovega prvega srečanja z vzhodno kulturo v njem porajalo življenje filozofa, ampak je slednje ob vsaki priložnosti mešal in primerjal z zahodno. Seveda je najbrž odveč poudarjati, da je kot poduhovljen človek odkrito napadal zahodni pol materializma in manipulacije, kjer sodobnik ne najde več prostora za esencialne prvine in tako ne more (več) razmišljati. V svetu potrošništva in globalizaci-

je se namreč subjekt v človeku skrije in počasi krni. Tega se je pisatelj zavedal in na to je nenazadnje tudi opozarjal. Če se sedaj posvetimo knjigi z naslovom »Pisma proti vojni«, moramo takoj poudariti, da jih je napisal kot odziv na protisلامistično držo, ki je zajela zahodni svet po devetem septembru, ko se je zgodil napad na ZDA. Tako v petih pismih poudari zmotno držo, v kateri se trenutno nahaja človeštvo, in obenem poudarja in poziva ljudi k premisleku o tem, če se še lahko pri tem ustavi in kaj spre-

ni. Tako se sprašuje, ali ni morda že prepozno. Velika pacifistična knjiga natančno opiše položaj »teroristov« in za spremembo ne splošno sprejetega prepričanja o njih kot takih, na kocko pa postavlja počelo moderne vojne. Človeštvo poziva k miru, zahod pa k priznanju in uvidu zmote, ki edina lahko prinese mir. Prav tako se odpravi v Pakistan in Afganistan, od koder poroča o tamkajšnjem položaju. Seveda se avtor tudi v tej knjigi posveti natančnemu iskanju vrednot, ki jih zahodnemu človeku primanjkuje.

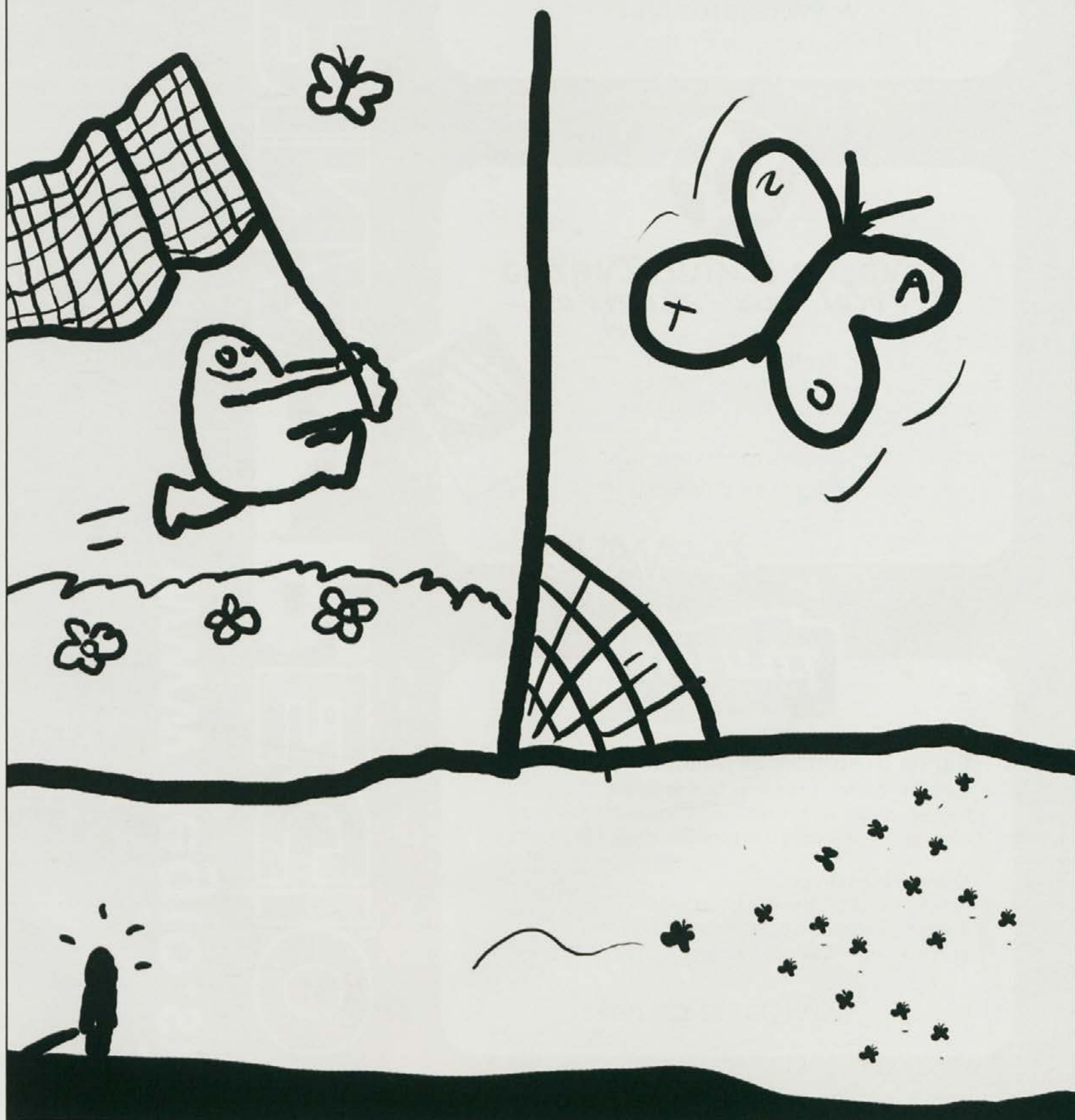
Pisatelj in novinar Tiziano Terzani, ki velja za velikega humanista in pacifista, se tudi v knjigi z naslovom »Pisma proti vojni« posveti natančnemu iskanju vrednot, ki jih zahodnemu človeku primanjkuje in nas tako ob vsem znova zapelje na popotovanje po smislu življenja in njemu preljubih pokrajin Azije.

Tiziano Terzani, iz katerega naravnost žari dobrota.

je, in nas tako ob vsem znova zapelje na popotovanje po smislu življenja in njemu preljubih pokrajin Azije. Na trenutke imamo občutek, da nas knjiga neposredno opozarja in nam nadaja odgovornost za človeštvo, s čimer pa smo potopljivi v neposrednost eksistencialne krize, ki se je najverjetneje v svetu, ko se vsem zmeraj nekam mudi, zaveda malo ljudi. Avtor pa je v osnovi knjigo napisal kot odziv na tekst Oriane Fallaci, znamenite novinarke, ki je objavila že intervjuje z znamenitimi osebnostmi, kot so tudi Henry Kissinger, Willy Brandt, Federico Fellini, Yasir Arafat, Haile Selassie in mnogi drugi. Ampak prepričanja ji ne pustijo iz prozahnodne drže, kar je tudi evidentno v njenem prispevku iz dne devetindvajsetega septembra, na katerega se avtor odzove. Kljub vsemu na nobeni strani ne ubere pola bojujočih se strani in s tem še enkrat dokaže, da mu je pomembno le, da bi se človeštvo zavedlo pomena miru in vrednot, ki jih v osnovi goji. »Še en krog na vrtiljaku« pa je njegova zadnja knjiga, kjer se pisatelj ob zavedanju boleznih poda na potovanje po nepoznatih civilizacijah, da bi našel zdravilo oziroma smisel, ki ga iščemo vsi. V knjigi ponovno govori o razponu med ZDA in vzhodom, med drugim pa se tudi poglubi v opredeljevanje alternativne medicine, s katero se je zdravil na potovanju in jo primerja s sodobno. V osnovi avtor v knjigi išče sebe, torej tisti večni jaz, s čimer opozarja, da je to naloga vsakega. Nenazadnje poudari, da je na potovanjih spoznal, da išče zdravilo za smrtnost in ne več za lastno bolezen. Knjiga je velika uspešnica in avtorja predstavi takšnega, kot je bil. Poduhovljen, resnico iščoč subjekt, ki je ljubil vzhodni svet in njegove kulture. Za seboj je pustil lepo število knjig, od katerih imamo v slovenščino zaenkrat prevedeni samo »Pisma proti vojni« in »Še en krog na vrtiljaku«, kar je tudi začetek, saj gre za izjemno pomembni deli v avtorjevem opusu, kjer ga lahko prepoznamo tako kot novinarja kot tudi humanista. Pomembno pa je, da se ob njegovih mislih posameznik potopi v lastni jaz, kjer ležijo odgovori.

CS 1004194122

P 6710/4, 2009

120900890, 4

COBISS

Referenca

izobraževalni servis

Jezikovni tečaji • Strokovna usposabljanja

Športni programi in zdravje • Izobraževanje za duhovno rast

Učenje in trg dela • Računalniško usposabljanje

NE ZAMUDI**07/49-02-400**www.referenca.euinfo@referenca.eu

Kavarna & klub Zvezda

Polet med Zvezde!

Brežice
Černelčeva 3
8250 Brežice

Krško
CKŽ 36
8270 Krško

Strežemo izvrstno kavo *illy*
Privoščite si najboljšo!

ŽURVAHER

Servis in storitve za mlade:

Turistični aranžmaji, vse vrste fotokopiranja,
tiskanje, prodaja študentskih bonov, brezplačni dostop do
interneta, nakup vstopnic za koncerte, mladinske izkaznice

Agencije PUNKT:

Krško CKŽ 37, Krško, 07/49-05-480

Brežice Černelčeva 3, Brežice, 07/49-66-116

Sevnica Trg svobode 1, Sevnica, 07/81-44-355

www.punkt-on.net

SKUPINAZ-REGIO

www.regio.si